

Verordening van 30 juni 2014 van het algemeen bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Waddenfonds, houdende bepalingen met betrekking tot de verstrekking van subsidies ten laste van het Waddenfonds (Subsidieverordening Waddenfonds 2014)

Het algemeen bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Waddenfonds,

gelet op artikel 5 van de gemeenschappelijke regeling Waddenfonds,

besluit de Subsidieverordening Waddenfonds 2014 vast te stellen als volgt:

Hoofdstuk 1 Algemene bepalingen

Artikel 1.1 Begripsbepalingen

In deze verordening wordt verstaan onder:

- a. algemeen bestuur: het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling Waddenfonds;
- b. Algemene groepsvrijstellingsverordening: Verordening (EU) Nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014, waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard;
- c. activiteitenplan: een beschrijving van de activiteiten waarvoor subsidie wordt aangevraagd en de daarmee nagestreefde doelstellingen;
- d. activiteitenverslag: een beschrijving van de uitgevoerde activiteiten waarvoor subsidie is verleend, waarbij een vergelijking wordt gemaakt tussen de nagestreefde en de gerealiseerde doelstellingen en een toelichting wordt gegeven op de verschillen;
- e. Awb: Algemene wet bestuursrecht;
- f. boekjaarsubsidie: subsidie aan een privaatrechtelijke rechtspersoon met volledige rechtsbevoegdheid die, met toepassing van artikel 4:23, derde lid, onderdeel c, van de Awb, per kalenderjaar wordt verstrekt, waarbij de hoogte van het subsidiebedrag gerelateerd is aan een bepaald niveau van activiteiten;
- g. dagelijks bestuur: het dagelijks bestuur van de gemeenschappelijke regeling Waddenfonds;
- h. de-minimisregelgeving: regelgeving omtrent staatssteun uit de Verordeningen van de Europese Unie 717/2014 (voor de visserijsector), 1408/2013 (voor de landbouwsector) en 1407/2013 (voor de overige sectoren);
- i. financieel verslag: een overzicht van de aan de activiteiten verbonden uitgaven en inkomsten;
- j. grote ondernemingen: ondernemingen die niet voldoen aan de criteria zoals vastgesteld in Bijlage I van de Algemene groepsvrijstellingsverordening;
- k. immateriële activa: fysiek of financieel niet-tastbare activa, zoals octrooien, licenties, knowhow of andere intellectuele-eigendomsrechten;
- l. kleine, middelgrote en micro-ondernemingen: ondernemingen als bedoeld in artikel 2 van Bijlage I bij de algemene groepsvrijstellingsverordening;
- m. materiële activa: activa bestaande uit gronden, gebouwen en installaties, machines en uitrusting;
- n. onderneming: iedere entiteit, ongeacht haar rechtsvorm, die een economische activiteit uitoefent;
- o. projectsubsidie: subsidie voor een eenmalige activiteit, die naar zijn aard tijdelijk is;
- p. Vrijstellingsverordening visserij: Verordening (EG) Nr. 736/2008 van de Europese Commissie van 22 juli 2008 betreffende de toepassing van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) op staatssteun voor kleine en middelgrote ondernemingen die visserijproducten produceren, verwerken en afzetten.
- q. Vrijstellingsverordening MKB Landbouw: gereserveerd;
- r. VWEU: Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie;
- s. Waddengebied: hetgeen daaronder wordt verstaan in de Planologische Kernbeslissing Derde Nota Waddenzee;
- t. Waddenzee: hetgeen daaronder wordt verstaan in de Planologische Kernbeslissing Derde Nota Waddenzee.

Artikel 1.2 Toepassingsbereik van deze verordening

Deze verordening is van toepassing op alle door het dagelijks bestuur te verstrekken subsidies.

Artikel 1.3 Doelstellingen van het Waddenfonds

1. Het Waddenfonds heeft als doelstelling:
 - a. het vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied;
 - b. het verminderen of wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee;

- c. een duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied, dan wel gericht zijn op een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het waddengebied en direct aangrenzende gebieden;
 - d. het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het waddengebied.
2. Gedurende de looptijd wordt de helft van de beschikbare middelen besteed aan het doel als bedoeld in het eerste lid, onderdeel c.

Artikel 1.4 Jaarprogramma

1. Het algemeen bestuur stelt een Jaarprogramma vast. Het Jaarprogramma bevat ten minste:
 - a. een thematische beschrijving van doelen die bijdragen aan de in het door provinciale staten van Fryslân, Groningen en Noord-Holland vastgestelde Uitvoeringsplan Waddenfonds genoemde doelstellingen; *en*
 - b. het type van activiteiten dat voor subsidie in aanmerking komt.
2. Een Jaarprogramma wordt bekendgemaakt in het provinciaal blad van de provincie Fryslân en tevens gepubliceerd in de provinciale bladen van de provincies Groningen en Noord-Holland en op de website van het Waddenfonds.
3. Een Jaarprogramma treedt in werking op de eerste dag na bekendmaking.

Artikel 1.5 Bevoegdheid subsidieverstrekking

1. Het dagelijks bestuur is bevoegd te besluiten tot het verstrekken van subsidies die passen binnen het Jaarprogramma of worden verstrekt met toepassing van artikel 4:23, derde lid, onder c, Awb.
2. Indien de te verstrekken subsidie staatssteun vormt als bedoeld in artikel 107, eerste lid, VWEU, en buiten het toepassingsbereik van de hoofdstukken 5.2 tot en met 5.4 valt, kan subsidie slechts worden verleend binnen de de-minimisregelgeving, dan wel na kennisgeving aan, dan wel na goedkeuring door de Europese Commissie, in overeenstemming met de geldende staatssteunregelgeving.

Artikel 1.6 Subsidieplafond

1. Het dagelijks bestuur is bevoegd tot het vaststellen van subsidieplafonds.
2. Het dagelijks bestuur kan een subsidieplafond onderverdelen ten behoeve van verschillende activiteiten en categorieën van aanvragers.

Artikel 1.7 Drempelbedrag

Er wordt uitsluitend subsidie verstrekt indien de subsidiabele kosten op basis van de subsidieaanvraag ten minste €200.000,- bedragen, tenzij in het Jaarprogramma of het Openstellingsbesluit anders is bepaald.

Artikel 1.8 Openstellingsbesluit Waddenfonds

1. Het dagelijks bestuur is bevoegd tot het vaststellen van een Openstellingsbesluit.
2. Het dagelijks bestuur is bevoegd om in het Openstellingsbesluit nadere regels te stellen met betrekking tot:
 - a. het beperken van de openstelling tot een bepaalde aanvraagperiode;
 - b. de subsidiabele activiteiten;
 - c. het beperken van de openstelling tot bepaalde categorieën van aanvragers;
 - d. het territoriaal begrenzen van de openstelling;
 - e. een drempelbedrag met betrekking tot de subsidiabele kosten;
 - f. het beoordelingskader;
 - g. de hoogte of berekeningswijze van de subsidie;
 - h. de subsidiabele kosten;
 - i. de wijze van verdeling van de beschikbare middelen;
 - j. de vorm van de te verstrekken van subsidie.
3. Een Openstellingsbesluit wordt bekendgemaakt in het provinciaal blad van de provincie Fryslân en tevens gepubliceerd in de provinciale bladen van de provincies Groningen en Noord-Holland en op de website van het Waddenfonds.
4. Een Openstellingsbesluit treedt in werking op de eerste dag na bekendmaking.

Artikel 1.9 Hoogte van de subsidie

1. Met uitzondering van subsidie die wordt verstrekt met toepassing van artikel 4:23, derde lid, onderdeel c, van de Awb, bedraagt de door het dagelijks bestuur te verstrekken subsidie nooit meer dan 90% van de voor subsidie in aanmerking komende kosten, met inachtneming van de in het Jaarprogramma, deze verordening en het Openstellingsbesluit opgenomen maxima.
2. Indien ter zake van een project reeds door een ander bestuursorgaan of door de Commissie van de Europese Gemeenschappen subsidie is verstrekt, wordt de op grond van deze verordening te verstrekken subsidie zodanig berekend dat het totale bedrag aan subsidies niet meer bedraagt dan het totaal van de voor subsidie in aanmerking komende kosten.
3. Het totaal van overheidsbijdragen aan een subsidieontvanger kan niet meer bedragen dan volgens Europeesrechtelijke bepalingen inzake staatssteun is toegestaan.

Artikel 1.10 Subsidiabele kosten

1. Uitsluitend noodzakelijke, rechtstreeks aan de uitvoering van het project toe te rekenen en door de subsidieontvanger gemaakte en betaalde kosten, zijn subsidiabel, met dien verstande dat ook sprake kan zijn van afschrijvingskosten of kosten voor eigen arbeid.
2. Netto inkomsten gedurende de projectperiode kunnen in mindering worden gebracht op de subsidiabele kosten.
3. Er wordt in elk geval geen subsidie verstrekt voor:
 - a. kosten die zijn gemaakt voor de datum van indiening van de volledige subsidieaanvraag, tenzij in het Jaarprogramma of het Openstellingsbesluit anders is bepaald;
 - b. kosten die zijn gemaakt na het verstrijken van de projectperiode;
 - c. verrekenbare kosten en belastingen, accijnzen, door de aanvrager zelf geheven leges en andere heffingen;
 - d. debetrente, boetes, financiële sancties en gerechtskosten.

Artikel 1.11 Misbruik en oneigenlijk gebruik

1. Het dagelijks bestuur voert ter voorkoming en bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik een actief en consistent handhavingsbeleid.
2. Het dagelijks bestuur houdt een registratie bij van misbruik bij subsidieverstrekking door de subsidie-ontvanger.

Artikel 1.12 Doeltreffendheid

Het dagelijks bestuur brengt ten minste eenmaal in de vier jaren aan het algemeen bestuur verslag uit over de doeltreffendheid en de effecten van de subsidies die zijn verstrekt.

Artikel 1.13 Formulieren en modellen

1. Ten behoeve van de subsidieverstrekking kan het dagelijks bestuur formulieren en modellen vaststellen, waarvan het gebruik verplicht is voorgeschreven.
2. Een aanvraag gaat vergezeld van de in het formulier aangegeven bescheiden.

Artikel 1.14 Kostenbegrippen en uurtarieven

Het dagelijks bestuur kan een beleidsregel vaststellen omtrent het toepassen van uniforme kostenbegrippen en berekeningswijze van uurtarieven.

Hoofdstuk 2 Krediet- en garantiesubsidie

Artikel 2.1 Toepassingsbereik

1. De artikelen 3.6 en 4.3 tot en met 4.6 zijn niet van toepassing op subsidies waarbij een aanspraak op financiële middelen wordt verstrekt in de vorm van een krediet of garantie.
2. Het dagelijks bestuur is met het oog op een doelmatige subsidieverstrekking op grond van dit hoofdstuk bevoegd om overige bepalingen van deze verordening buiten toepassing te laten.

Artikel 2.2 Kredietsubsidie

1. Bij subsidieverstrekking waarbij een aanspraak op financiële middelen wordt verstrekt in de vorm van een lening worden in het Jaarprogramma of het Openstellingsbesluit in ieder geval bepalingen met betrekking tot de volgende gegevens opgenomen:
 - a. de termijn waarbinnen de lening moet worden terugbetaald; *en*
 - b. een door de subsidie-ontvanger te betalen rentepercentage.
2. Naast de gegevens genoemd in het eerste lid kunnen in het Jaarprogramma, het Openstellingsbesluit of in de subsidieverleningsbeschikking in ieder geval nog worden opgenomen:
 - a. de wijze waarop kan worden aangetoond dat de activiteiten waarvoor de lening is verstrekt zijn verricht;
 - b. de termijn waarbinnen moet worden aangetoond dat de activiteiten waarvoor de lening is verstrekt zijn verricht;
 - c. de wijze waarop de subsidie-ontvanger zekerheid verschaft voor terugbetaling van de lening;
 - d. een gebeurtenis of omstandigheid waardoor de verplichting de lening terug te betalen geheel of gedeeltelijk komt te vervallen.
3. Kredietsubsidie wordt uitsluitend verstrekt onder de opschortende voorwaarde dat er, ter uitvoering van de beschikking tot subsidieverlening, een uitvoeringsovereenkomst met het Waddenfonds wordt gesloten.

Artikel 2.3 Garantiesubsidie

1. Bij subsidieverstrekking waarbij een aanspraak op financiële middelen wordt verstrekt in de vorm van een garantie worden in het Jaarprogramma of het Openstellingsbesluit in elk geval opgenomen:
 - a. een beschrijving van de gebeurtenis waaronder de garantie kan worden ingeroepen;
 - b. een door de subsidie-ontvanger te betalen vergoeding;
 - c. de wijze waarop de gebeurtenis kan worden aangetoond;
 - d. de termijn waarbinnen de gebeurtenis zich moet voordoen; *en*
 - e. de termijn waarbinnen de gebeurtenis moet worden aangetoond.
2. Garantiesubsidie wordt uitsluitend verstrekt onder de opschortende voorwaarde dat er, ter uitvoering van de beschikking tot subsidieverlening, een uitvoeringsovereenkomst met het Waddenfonds wordt gesloten.
3. Een garantiesubsidie bedraagt nooit meer dan 80 procent van de onderliggende lening.

Hoofdstuk 3 Subsidieverlening

Paragraaf 3.1 Het aanvragen van een subsidie

Artikel 3.1 Het indienen van een aanvraag

1. Een aanvraag voor een subsidie wordt ingediend binnen een door het dagelijks bestuur in een Openstellingsbesluit vastgestelde aanvraagperiode. Aanvragen kunnen worden ingediend per reguliere post of per e-mail op info@waddenfonds.nl.
2. Aanvragen die worden ingediend buiten de vastgestelde aanvraagperiode worden buiten behandeling gelaten.
3. Een aanvraag wordt gericht aan het dagelijks bestuur, met gebruikmaking van een daartoe door het dagelijks bestuur vastgesteld aanvraagformulier.
4. Onverminderd het bepaalde in het Jaarprogramma, gaat de aanvraag vergezeld van:
 - a. een activiteitenplan;
 - b. een begroting van kosten en opbrengsten, voorzien van een toelichting. Indien het een meerjarig project betreft dient de begroting een meerjarenbegroting te zijn met een liquiditeitsplanning per jaar; *en*
 - c. een dekkingsplan.
5. Het dagelijks bestuur kan voorschrijven dat, indien de aanvrager een privaatrechtelijk rechtspersoon is, bij de aanvraag de oprichtingsakte en haar actuele statuten worden overgelegd.
6. Het dagelijks bestuur kan voorschrijven dat een schriftelijke verklaring wordt overgelegd van een accountant als bedoeld in artikel 393 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, omtrent de getrouwheid van de jaarrekening, de balans en de staat van baten en lasten en de toelichting daarop of, indien deze bescheiden ontbreken, een verslag over de financiële positie van de aanvrager op het moment van de aanvraag, dan wel een mededeling dat van onjuistheden niet is gebleken.
7. Indien een aanvrager voor dezelfde activiteit eveneens subsidie heeft aangevraagd of zal aanvragen bij een ander bestuursorgaan, vermeldt hij dit bij de aanvraag alsmede de stand van zaken met betrekking tot de beoordeling van die aanvraag.
8. Artikel 4:3 van de Awb is niet van toepassing op door het dagelijks bestuur in het Openstellingsbesluit opgenomen gegevens en bescheiden.
9. Indien de aanvraag een project betreft dat wordt uitgevoerd door een samenwerkingsverband, dient een der deelnemers in het samenwerkingsverband de aanvraag mede namens de andere deelnemers in. De aanvraag gaat vergezeld van een aan het samenwerkingsverband ten grondslag liggende overeenkomst, met daarin in elk geval een overzicht van de aan het samenwerkingsverband deelnemende natuurlijke en rechtspersonen, de verdeling van de verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen de verschillende deelnemers,.
10. Indien de aanvraag een project ingevolge titel 5.2.3 betreft, verstrekt de subsidieaanvrager gegevens en bescheiden bij de aanvraag waaruit blijkt dat de investeringen ten behoeve van het project verder gaan dan Unienormen of die bij ontstentenis van Unienormen het niveau van milieubescherming doen toenemen.

Artikel 3.2 Ontvangst van de aanvraag

1. Indien de beschikbare middelen worden verdeeld op basis van volgorde van binnenkomst, is de dag waarop de aanvraag is ontvangen bepalend.
2. Wanneer de aanvrager met toepassing van artikel 4:5 van de Awb in de gelegenheid is gesteld de aanvraag aan te vullen, geldt de dag waarop de aanvulling is ontvangen met betrekking tot de verdeling als de datum van ontvangst.
3. Voor zover door verstrekking van subsidie voor aanvragen die op dezelfde dag zijn ontvangen het subsidieplafond wordt overschreden, besluit het dagelijks bestuur op basis van rangschikking van de aanvragen, waarbij een aanvraag hoger wordt gerangschikt naarmate die meer voldoet aan de toetsingscriteria.

Paragraaf 3.2 De beslissing op de aanvraag

Artikel 3.3 Beslistermijn

1. Het dagelijks bestuur beslist:
 - a. binnen 13 weken na ontvangst van de aanvraag, dan wel
 - b. binnen 13 weken na afloop van de periode waarin of de uiterlijke datum waarop aanvragen kunnen worden ingediend.
2. De beslistermijn bedraagt 22 weken indien:
 - a. sprake is van cofinanciering in het kader van een door de Raad van de Europese Unie, het Europees Parlement en de Raad gezamenlijk of de Commissie van de Europese Gemeenschappen goedgekeurd programma;
 - b. over de aanvraag extern advies wordt ingewonnen;
 - c. een nader onderzoek is ingesteld.
3. De beslistermijn bedraagt 40 weken indien de verlening mede afhankelijk is van het oordeel van een internationale beoordelingscommissie of van internationale peerreviews.
4. Indien de beschikking niet tijdig kan worden gegeven, stelt het dagelijks bestuur de betrokkene daarvan in kennis en noemt daarbij een redelijke termijn waarbinnen de beschikking wel tegemoet kan worden gezien.

Artikel 3.4 Schakelbepaling

Indien een subsidievaststellingsbeschikking wordt gegeven zonder voorafgaande verleningsbeschikking, is artikel 4:35 Awb van overeenkomstige toepassing.

Artikel 3.5 Algemeen beoordelingskader

1. Onverminderd het bepaalde in de artikelen 4:25 en 4:35 van de Awb wordt geen subsidie verstrekt indien naar het oordeel van het dagelijks bestuur :
 - a. de activiteit niet bijdraagt aan de doelen van het Waddenfonds;
 - b. de aanvraag niet voldoet aan het bepaalde in deze verordening, het Jaarprogramma of het Openstellingsbesluit;
 - c. de activiteit niet of niet in overwegende mate gericht is op het Waddengebied en de versterking of het behoud van Waddenspecifieke kenmerken;
 - d. de activiteit betrekking heeft op reguliere investeringen of reguliere beheer- of onderhoudswerken;
 - e. de uitvoering van een voorgenomen activiteit een inbreuk zal maken op de economische, ecologische of sociale dimensie van duurzame ontwikkeling;
 - f. de subsidiabele kosten van het project minder bedragen dan het drempelbedrag;
 - g. de gevraagde financiële bijdrage niet in een redelijke verhouding staat tot het beoogde projectresultaat (value for money);
 - h. ten aanzien van de subsidieaanvrager een uitstaand bevel tot terugvordering bestaat, volgend op een eerdere beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen waarin steun onrechtmatig en onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt is verklaard;
 - i. de aanvrager van de subsidie een onderneming in moeilijkheden is als bedoeld in paragraaf 2.1 van de Communautaire richtsnoeren voor reddings- en herstructureringssteun (pb EU 2004, C 244);
 - j. er een gegronde reden bestaat dat het project in financiële, organisatorische, technische of economische zin niet haalbaar is;
 - k. er een gegronde reden bestaat dat de exploitatie na de projectperiode niet kan worden gerealiseerd;
 - l. er een gegronde reden bestaat om aan te nemen dat de aanvrager doelstellingen nastreeft of activiteiten ontplooit die in strijd zijn met de wet, het algemeen belang, de goede zeden of de openbare orde.
2. Een subsidie kan worden geweigerd of ingetrokken in het geval en onder de voorwaarden als bedoeld in artikel 3 van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur.
3. Een subsidie kan worden geweigerd indien de aanvrager is opgenomen in het Subsidieregister misbruik en oneigenlijk gebruik van het Waddenfonds.

Artikel 3.6 Voorschotten

1. Indien de subsidie direct wordt vastgesteld vindt de betaling van het subsidiebedrag in één keer plaats.
2. Indien een beschikking tot subsidieverlening als bedoeld in artikel 4.3, eerste lid, onderdeel b, wordt gegeven, wordt 100% bevoorschot. In overige gevallen bedraagt het voorschot ten hoogste 80% van het verleende subsidiebedrag.
3. Onverminderd het bepaalde in het eerste en tweede lid, geschiedt de verlening van een voorschot, al dan niet in de vorm van een termijnbetaling, op verzoek van de subsidieaanvrager.
4. Het verzoek wordt schriftelijk ingediend, met gebruikmaking van een door het dagelijks bestuur vastgesteld formulier. Het verzoek gaat vergezeld van alle bescheiden die blijkens het formulier met het verzoek moeten worden meegezonden. Het dagelijks bestuur kan in het belang van een doelmatige subsidieverstrekking afwijken van het bepaalde in het tweede lid.

Paragraaf 3.3 Voorwaarden en verplichtingen

Artikel 3.7 Melding bij de Europese Commissie

Indien de subsidieverlening naar het oordeel van het dagelijks bestuur valt onder de omschrijving van een steunmaatregel als bedoeld in artikel 107, eerste lid, VWEU en een melding plaatsvindt op grond van artikel 108 VWEU, wordt de subsidie uitsluitend verleend onder de opschortende voorwaarde dat de Europese Commissie hieraan haar goedkeuring verleent.

Artikel 3.8 Begrotingsvoorbehoud

Een subsidie ten laste van een begroting die nog niet is vastgesteld wordt verleend onder de opschortende voorwaarde dat het algemeen bestuur voldoende middelen beschikbaar stelt.

Artikel 3.9 Meldings- en mededelingsplicht

1. De subsidie-ontvanger doet onverwijld schriftelijk melding aan het dagelijks bestuur, zodra aannemelijk is dat de activiteiten waarvoor de subsidie is verleend of direct is vastgesteld niet, niet tijdig of niet geheel zullen worden verricht of dat niet of niet geheel aan de aan de subsidie verbonden verplichtingen zal worden voldaan.
2. De subsidie-ontvanger doet onverwijld schriftelijk mededeling aan het dagelijks bestuur van de indiening bij de rechtbank van een verzoek tot surseance van betaling, tot faillietverklaring, het voornemen tot ontbinding van de rechtspersoon of van andere omstandigheden die voor de subsidieverlening van belang kunnen zijn.
3. De subsidie-ontvanger doet onverwijld schriftelijk mededeling aan het dagelijks bestuur indien na het indienen van de subsidieaanvraag voor dezelfde activiteit subsidie wordt verstrekt door een ander bestuursorgaan of de Europese Commissie.

Artikel 3.10 Algemene verplichtingen

1. Waar in dit artikel wordt gesproken van subsidieverlening wordt hieronder mede verstaan de subsidievaststelling, indien er geen subsidieverleningsbeschikking aan de vaststelling voorafgaat.
2. Het dagelijks bestuur kan aan een subsidie-ontvanger verplichtingen als bedoeld in artikel 4:38 Awb opleggen, voor zover de verplichtingen strekken tot verwezenlijking van het doel van de subsidie.
3. Het dagelijks bestuur kan aan een subsidie-ontvanger verplichtingen als bedoeld in artikel 4:39 Awb opleggen.
4. Aan de subsidie-ontvanger wordt de verplichting opgelegd om in publicitaire uitingen te vermelden dat de gesubsidieerde activiteit mede mogelijk is gemaakt met subsidie van het Waddenfonds.
5. De subsidie-ontvanger maakt binnen de in de beschikking tot subsidieverlening genoemde termijn een aanvang met de uitvoering van de activiteiten. Bij het ontbreken van een dergelijke termijn geldt een termijn van twee maanden na de bekendmaking van het besluit tot subsidieverlening.
6. De subsidie-ontvanger voert de activiteiten uit overeenkomstig de beschikking tot subsidieverlening en voltooit deze uiterlijk op de in de beschikking tot subsidieverlening

opgenomen datum. Bij het ontbreken van een dergelijke termijn geldt een termijn van een jaar na de bekendmaking van het besluit tot subsidieverlening.

7. Het dagelijks bestuur kan in de gevallen als bedoeld in artikel 4:41, tweede lid, van de Awb bepalen dat een subsidie-ontvanger, voor zover het verstrekken van de subsidie heeft geleid tot vermogensvorming, daarvoor aan hen een vergoeding verschuldigd is. Bij de vaststelling van de hoogte van de vergoeding worden de activa gewaardeerd op hun actuele waarde in het economisch verkeer. De waarde van een onroerende zaak geschiedt op basis van de waarde die hieraan is toegekend op grond van de Wet waardering onroerende zaken.

Artikel 3.11 Administratieve verplichtingen

1. Bij een subsidie tot € 125.000 wordt aan de subsidie-ontvanger geen verplichting opgelegd met betrekking tot:
 - a. de administratie van aan de activiteiten verbonden uitgaven en inkomsten, als bedoeld in artikel 4:37, eerste lid, onder b, van de Awb en
 - b. het afleggen van rekening en verantwoording omtrent de verrichte activiteiten en de daaraan verbonden uitgaven en inkomsten, als bedoeld in artikel 4:37, eerste lid, onder f, van de Awb.
2. Indien de subsidie-ontvanger een verplichting is opgelegd met betrekking tot de administratie van aan de activiteiten verbonden uitgaven en inkomsten, voert de subsidie-ontvanger een zodanig ingerichte administratie, dat daaruit te allen tijde de voor de vaststelling van de subsidie van belang zijnde rechten en verplichtingen alsmede de uitgaven en inkomsten kunnen worden nagegaan.
3. Tenzij in de beschikking tot subsidieverlening anders is bepaald, bewaart de subsidie-ontvanger de in het tweede lid genoemde gegevens tenminste 5 jaar na vaststelling van de subsidie.
4. Onderdeel a van het eerste lid is niet van toepassing indien op grond van artikel 4.5 een verklaring inzake werkelijke uitgaven en inkomsten wordt gevraagd.

Artikel 3.12 Medewerking controle

De subsidie-ontvanger verleent medewerking aan, door of vanwege het dagelijks bestuur gevorderde controle van de administratie of een ander onderzoek naar gegevens die in het kader van de subsidieverstrekking van belang worden geacht. Hij verleent daartoe inzage in zijn administratie en verstrekt de inlichtingen die voor de beoordeling van de rechtmatigheid, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de besteding van de subsidie, dan wel anderszins van belang kunnen zijn.

Artikel 3.13 Voortgangsrapportage

1. Aan een subsidie lager dan € 25.000 wordt geen verplichting verbonden tot het overleggen van een tussentijds voortgangsverslag.
2. Aan het verstrekken van een subsidie vanaf € 25.000 kan het dagelijks bestuur, indien de periode van uitvoering van de activiteiten meer dan 12 aaneengesloten maanden bedraagt, de verplichting opleggen dat één keer per periode van 12 maanden een tussentijds voortgangsverslag wordt overgelegd.
3. Het dagelijks bestuur kan in het belang van een doelmatige subsidieverstrekking afwijken van het bepaalde in het tweede lid.

Artikel 3.14 Openbaarmaking

1. De subsidie-ontvanger verleent op verzoek van het dagelijks bestuur medewerking aan openbaarmaking van de gegevens en de resultaten van het project.
2. De subsidie-ontvanger verleent op verzoek van het dagelijks bestuur medewerking aan een door of vanwege het dagelijks bestuur ter zake van de toepassing en de effecten van het Jaarprogramma of de toepassing van deze verordening ingesteld evaluatieonderzoek.

Hoofdstuk 4 Subsidievaststelling

Paragraaf 4.1 Aanvraag tot subsidievaststelling

Artikel 4.1 Aanvraag tot vaststelling van een subsidie

Tenzij de subsidie overeenkomstig het bepaalde in artikel 4.3, eerste lid, onder b, ambtshalve wordt vastgesteld, dient de subsidie-ontvanger die een subsidieverleningsbeschikking heeft ontvangen binnen 13 weken na de datum waarop de activiteit op grond van deze verordening of de subsidieverleningsbeschikking moet zijn uitgevoerd of, indien dat eerder is, 13 weken na de uitvoering van de activiteit, schriftelijk een aanvraag tot subsidievaststelling in bij het dagelijks bestuur, tenzij in het besluit tot subsidieverlening een andere termijn is opgenomen.

Paragraaf 4.2 Beslissing op de aanvraag

Artikel 4.2 Beslistermijn

1. Het dagelijks bestuur beslist binnen 22 weken na ontvangst van een aanvraag tot subsidievaststelling, mits deze aan alle vereisten voldoet.
2. Subsidies die ambtshalve worden vastgesteld, stelt het dagelijks bestuur vast binnen 22 weken na de datum waarop de activiteit moet zijn verricht.
3. Het subsidiebedrag wordt binnen 30 dagen na de subsidievaststelling betaald.

Paragraaf 4.3 Verantwoording van subsidies

Artikel 4.3 Verantwoording van subsidies tot €25.000

1. Bij een subsidie tot € 25.000 wordt:
 - a. de subsidie vastgesteld zonder dat aan de beschikking tot subsidievaststelling een beschikking tot subsidieverlening vooraf gaat; *of*
 - b. een beschikking tot subsidieverlening gegeven, met vermelding van de datum waarop de activiteiten uiterlijk moeten zijn verricht en van de termijn waarbinnen de subsidie uiterlijk ambtshalve wordt vastgesteld.
2. Bij een beschikking als bedoeld in het eerste lid, onder a en b, wordt aan de subsidie-ontvanger in elk geval de verplichting opgelegd om desgevraagd, op een door het dagelijks bestuur van tevoren in de beschikking aangegeven wijze aan te tonen dat de activiteiten zijn verricht en dat is voldaan aan de aan de subsidie verbonden verplichtingen.
3. Het dagelijks bestuur kan op basis van een risicoanalyse besluiten dat het eerste lid ook van toepassing is op subsidies van € 25.000 of meer.

Artikel 4.4 Verantwoording van subsidies vanaf €25.000 tot €125.000

1. Bij een subsidie vanaf € 25.000 tot € 125.000 wordt bij de aanvraag tot vaststelling een activiteitenverslag overgelegd, waaruit genoegzaam blijkt dat de activiteit waarvoor subsidie is verleend overeenkomstig het besluit tot subsidieverlening is verricht en aan de aan de subsidie verbonden verplichtingen is voldaan.
2. In afwijking van het eerste lid kan het dagelijks bestuur in de beschikking tot subsidieverlening bepalen dat de subsidie-ontvanger op een andere wijze kan aantonen dat de activiteiten waarvoor de subsidie is verleend zijn verricht en dat voldaan is aan de aan de subsidie verbonden verplichtingen
3. Het dagelijks bestuur kan op basis van een risicoanalyse besluiten dat het eerste lid ook van toepassing is op subsidies van € 125.000 of meer.

Artikel 4.5 Verantwoording op basis van een verklaring inzake werkelijke kosten

1. In afwijking van de artikelen 4.3 en 4.4, kan het dagelijks bestuur bij de verstrekking van een boekjaarsubsidie of indien bij overige subsidieverstrekking tot € 125.000 de uitgaven en inkomsten ter zake van de te verrichten activiteiten naar hun oordeel in verband met de aard van die activiteiten zodanig ongewis zijn dat een realistische begroting niet geëist kan worden, of indien dit in verband met doelmatigheidscontrole gewenst is, in de subsidieverleningsbeschikking bepalen dat de subsidie-ontvanger bij de aanvraag tot subsidievaststelling, op basis van een verklaring inzake werkelijke uitgaven en inkomsten verantwoordt dat de activiteiten zijn verricht.

2. In de verklaring als bedoeld in het eerste lid geeft de subsidie-ontvanger aan:
 - a. dat de activiteiten waarvoor de subsidie is verleend zijn verricht, voorzien van een korte toelichting;
 - b. dat aan de aan de subsidie verbonden verplichtingen is voldaan;
 - c. het totale bedrag van de gerealiseerde subsidiabele kosten;
 - d. in voorkomend geval, de stand van de egalisereserve;
 - e. het totale bedrag van de gerealiseerde opbrengsten, inclusief bijdragen van derden, ;
en
 - f. het totale bedrag van de gerealiseerde eigen bijdrage.

Artikel 4.6 Verantwoording van subsidies vanaf €125.000

1. Bij een subsidie vanaf €125.000, wordt bij de aanvraag tot vaststelling overgelegd:
 - a. een activiteitenverslag waaruit genoegzaam blijkt dat de activiteit waarvoor subsidie is verleend overeenkomstig het besluit tot subsidieverlening is verricht en aan de aan de subsidie verbonden verplichtingen is voldaan;
 - b. een financieel verslag, waarin in elk geval is opgenomen:
 - I. een opgave van het bedrag van de werkelijke subsidiabele kosten;
 - II. een opgave van het bedrag van de gerealiseerde opbrengsten, met inbegrip van bijdragen van derden, en een opgave van het bedrag van de gerealiseerde eigen bijdrage; en
 - III. een verklaring van een accountant als bedoeld in artikel 393, eerste lid, van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.
2. Het dagelijks bestuur kan bij de subsidieverlening afwijken van het eerste lid.

Artikel 4.7 Afwijkende verantwoordingsprocedure

Het dagelijks bestuur kan afwijken van het bepaalde in dit hoofdstuk indien subsidie wordt verstrekt aan een gemeente, een waterschap of een openbaar lichaam dat is ingesteld op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen.

Artikel 4.8 Wettelijke rente bij terugvordering

1. Indien toepassing wordt gegeven aan artikel 4:57 Awb, worden terug te vorderen bedragen vermeerderd met de wettelijke rente, die wordt berekend over de periode die verstrijkt tussen de kennisgeving van de terugvorderingsverplichting aan de subsidie-ontvanger en de terugbetaling door de subsidie-ontvanger.
2. Bij terugvordering van subsidie ter uitvoering van een terugvorderingsbeschikking van de Europese Commissie of een onherroepelijk rechterlijke uitspraak vordert het dagelijks bestuur tevens rente. Deze rente wordt berekend overeenkomstig artikel 14, tweede lid, van de Verordening (EG), nr. 659/1999, van de Raad van de Europese Unie van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 93 van het EG-verdrag (PbEG L 83).

Hoofdstuk 5 Activiteiten die voor subsidie in aanmerking kunnen worden gebracht.

Hoofdstuk 5.1 Subsidie voor activiteiten die naar het oordeel van het dagelijks bestuur geen staatssteun vormt in de zin van artikel 107, eerste lid, VWEU.

Artikel 5.1.1 Subsidiabele activiteit

Activiteiten die passen binnen het door het algemeen bestuur vastgestelde Jaarprogramma en subsidieverlening naar het oordeel van het dagelijks bestuur geen staatssteun vormt in de zin van artikel 107, eerste lid, VWEU.

Artikel 5.1.2 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De volgende kosten komen in aanmerking voor subsidie:
 - a. loonkosten of kosten voor eigen arbeid, mits deze rechtstreeks betrekking hebben op het project;
 - b. kosten van verbruikte materialen en verbruikte hulpmiddelen, gebaseerd op historische aanschafprijzen;
 - c. kosten in verband met aankoop van tweedehands materialen, mits de prijs redelijk is en het materiaal vergezeld gaat van een verklaring van de verkoper omtrent de herkomst van het materiaal;
 - d. kosten van duurzame kapitaalgoederen, bijvoorbeeld machines en apparatuur;
 - e. kosten van grond;
 - f. kosten van aan derden uitbestede activiteiten mits sprake is van marktconforme prijzen;
 - g. een opslag voor algemene kosten, tot ten hoogste 20 procent van de onder a bedoelde kosten.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste 90% van de in aanmerking komende kosten.

Hoofdstuk 5.2 Subsidie voor activiteiten die wordt verstrekt met toepassing van de Algemene groepsvrijstellingsverordening.

Artikel 5.2.1 Algemene bepaling

Op dit hoofdstuk is de Algemene groepsvrijstellingsverordening van toepassing.

Titel 5.2.1 Subsidie voor kleine- en middelgrote ondernemingen

Artikel 5.2.2 Begripsbepalingen

In deze titel wordt verstaan onder:

- a. adviesdiensten voor samenwerking: consulting, bijstand en opleiding ten behoeve van de uitwisseling van kennis en ervaring en ter verbetering van de samenwerking;
- b. innovatieve onderneming: een onderneming:
 - i. die aan de hand van een door een externe deskundige uitgevoerde evaluatie kan aantonen dat zij in de voorzienbare toekomst producten, diensten of procedés zal ontwikkelen die in technologisch opzicht nieuw zijn of een wezenlijke verbetering inhouden ten opzichte van de huidige stand van de techniek in deze sector, en die een risico op technologische of industriële mislukking inhouden, of
 - ii. waarvan de kosten voor onderzoek en ontwikkeling ten minste 10% bedragen van haar totale exploitatiekosten in ten minste één van de drie jaren voorafgaande aan de toekenning van de subsidie of, in het geval van een startende onderneming zonder enige financiële voorgeschiedenis, bij de audit van haar lopende belastingjaar, gecertificeerd door een onafhankelijke accountant;
- c. investeringen in de vorm van quasi-eigen-vermogen: een categorie financiering tussen eigen vermogen en vreemd vermogen in, met een hoger risico dan senior schulden en een lager risico dan gewoon aandelenkapitaal, en waarvan het rendement voor de houder ervan overwegend is gebaseerd op de winst of het verlies van de onderliggende doelonderneming en die bij wanbetaling niet gedekt is. Investerings in de vorm van quasi-eigen-vermogen kunnen zijn gestructureerd als schulden, die niet gegarandeerd en achtergesteld zijn, met inbegrip van mezzanineschulden, en in sommige gevallen converteerbaar zijn in eigen vermogen, dan wel als preferente aandelen;
- d. niet-beursgenoteerde kmo: een kmo die niet is toegelaten tot de officiële notering van een effectenbeurs, met uitzondering van alternatieve handelsplatforms.
- e. ondersteuningsdiensten voor samenwerking: het verschaffen van kantooruimte, websites, databanken, bibliotheken, marktonderzoek, handboeken, werk- en modeldocumenten;
- f. organisatorische samenwerking: de ontwikkeling van gezamenlijke bedrijfs- of managementstrategieën, het aanbieden van gemeenschappelijke diensten of diensten die samenwerking moeten bevorderen, gecoördineerde activiteiten zoals onderzoek of marketing, de ondersteuning van netwerken en clusters, het verbeteren van toegankelijkheid en communicatie, het gebruik van gedeelde instrumenten om het ondernemerschap en de handel met kmo's te bevorderen;

Paragraaf 5.2.1 Subsidie voor investeringen in kleine- of middelgrote ondernemingen

Artikel 5.2.3 Subsidiabele activiteit

1. Een investering in een kleine- of middelgrote onderneming die bestaat uit een investering in:
 - a. materiële of immateriële activa ten behoeve van de oprichting van een nieuwe vestiging, de uitbreiding van een bestaande vestiging, de diversificatie van de productie van een bestaande vestiging in nieuwe, bijkomende producten, of een fundamentele wijziging van het volledige productieproces van een bestaande vestiging, of
 - b. de overname van activa die behoren tot een vestiging, wanneer de volgende voorwaarden zijn vervuld:
 - i. de vestiging is gesloten of zou zijn gesloten indien zij niet was overgenomen;
 - i. de activa worden aangekocht van derden zonder banden met de koper;
 - ii. de transactie vindt op marktvoorwaarden plaats.

2. Wanneer een lid van de familie van de oorspronkelijke eigenaar of een werknemer een kleine onderneming overneemt, vervalt de voorwaarde dat de activa worden verworven van derden zonder banden met de koper. De enkele verwerving van de aandelen van een onderneming vormt geen initiële investering.

Artikel 5.2.4 Subsi­diabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De in aanmerking komende kosten zijn:
 - a. de kosten van investeringen in materiële en immateriële activa, en/of
 - b. de geraamde loonkosten voor rechtstreeks door het investeringsproject gecreëerde banen, berekend over een periode van twee jaar.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste:
 - a. 20% van de in aanmerking komende kosten in het geval van kleine ondernemingen;
 - b. 10% van de in aanmerking komende kosten in het geval van middelgrote ondernemingen.

Artikel 5.2.5 Voorwaarden

1. De immateriële activa voldoen aan elk van de volgende voorwaarden:
 - a. zij worden uitsluitend in de subsidie ontvangende vestiging gebruikt;
 - b. zij worden als afschrijf­bare activa beschouwd;
 - c. zij worden op marktvoorwaarden aangekocht van derden zonder banden met de koper, en
 - d. zij behoren ten minste drie jaar tot de activa van de onderneming.
2. Rechtstreeks door een investeringsproject geschapen werkgelegenheid voldoet aan de volgende voorwaarden:
 - a. de werkgelegenheid komt binnen drie jaar na de voltooiing van de investering tot stand;
 - b. er is een nettotoename van het aantal werknemers in de betrokken vestiging, in vergelijking met het gemiddelde van de voorbije twaalf maanden;
 - c. deze werkgelegenheid blijft behouden gedurende ten minste drie jaar te rekenen vanaf het tijdstip dat de arbeidsplaats voor het eerst werd ingevuld.

Paragraaf 5.2.2 Subsidie ten behoeve van deelneming aan beurzen

Artikel 5.2.6 Subsi­diabele activiteit

Deelneming aan beurzen door kleine- of middelgrote ondernemingen.

Artikel 5.2.7 Subsi­diabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De in aanmerking komende kosten zijn de kosten gemaakt voor het huren, opzetten, en gebruiken van een standplaats voor de deelname van een onderneming aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste 50% van de in aanmerking komende kosten.

Paragraaf 5.2.3 Starterssubsidie

Artikel 5.2.8 Subsi­diabele activiteit

Starterssubsidie ten behoeve van niet-beursgenoteerde kleine ondernemingen tot vijf jaar na hun registratie, die nog geen winst hebben uitgekeerd en niet uit een fusie zijn ontstaan. Voor in aanmerking komende ondernemingen die zich niet hoeven te laten registreren, kan de periode van vijf jaar om in aanmerking te komen, geacht worden aan te vangen op het tijdstip dat de onderneming ofwel haar economische activiteiten aanvangt of belastingplichtig wordt voor haar economische activiteiten.

Artikel 5.2.9 Subsi­diabele kosten en hoogte van de subsidie

De subsidie heeft de vorm van:

1. leningen tegen een rente die niet marktconform is, met een looptijd van tien
 - a. jaar en voor een nominaal bedrag van ten hoogste 1 miljoen EUR, of 1,5 miljoen EUR voor ondernemingen gevestigd in steungebieden die aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder c), van het VWEU voldoen, of 2 miljoen EUR voor ondernemingen

- gevestigd in steungebieden die aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder a), van het VWEU voldoen. Voor leningen met een looptijd tussen vijf en tien jaar kunnen de maximumbedragen worden bijgesteld door bovenstaande bedragen te vermenigvuldigen met een ratio tien jaar/daadwerkelijke looptijd van de lening. Voor leningen met een looptijd van minder dan vijf jaar is het maximumbedrag hetzelfde als voor leningen met een looptijd van vijf jaar;
- b. garanties met premies die niet marktconform zijn, met een looptijd van tien jaar en een gegarandeerd leningbedrag van ten hoogste 1,5 miljoen EUR, of 2,25 miljoen EUR voor ondernemingen gevestigd in steungebieden die aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder c), van het VWEU voldoen, of 3 miljoen EUR voor ondernemingen gevestigd in steungebieden die aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder a), van het VWEU voldoen. Voor garanties met een looptijd tussen vijf en tien jaar kan het maximaal gegarandeerde bedrag worden bijgesteld door bovenstaande bedragen te vermenigvuldigen met een ratio tien jaar/daadwerkelijke looptijd van de garantie. Voor garanties met een looptijd van minder dan vijf jaar is het maximaal gegarandeerde bedrag hetzelfde als voor leningen met een looptijd van vijf jaar. De garantie bedraagt ten hoogste 80% van de onderliggende lening.
 - c. subsidies, met inbegrip van eigenvermogens- of quasi-eigenvermogensinvesteringen, rentekortingen en kortingen op de garantiepremie tot maximaal 0,4 miljoen EUR bruto-subsidie-equivalent, of 0,6 miljoen EUR voor ondernemingen gevestigd in steungebieden die aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder c), van het VWEU voldoen, of 0,8 miljoen EUR voor ondernemingen gevestigd in steungebieden die aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder a), van het VWEU voldoen.
2. Een begunstigde kan subsidie ontvangen via een mix van de in lid 1 van dit artikel bedoelde subsidie-instrumenten, mits het aandeel van de via één subsidie-instrument verleende subsidie, berekend op basis van het voor dat instrument toegestane maximale subsidiebedrag, in aanmerking wordt genomen voor het bepalen van het resterende deel van het maximale subsidiebedrag dat is toegestaan voor de overige instrumenten die onderdeel vormen van dit soort gemengde instrument.
 3. Voor kleine en innovatieve ondernemingen kunnen de in lid 1 genoemde maximumbedragen worden verdubbeld.

Titel 5.2.2 Subsidie voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie

Artikel 5.2.10 Begripsbepalingen

In deze titel wordt verstaan onder:

- a. daadwerkelijke samenwerking: samenwerking tussen ten minste twee onafhankelijke partijen om kennis of technologie uit te wisselen of om een gemeenschappelijke doelstelling op basis van een taakverdeling te bereiken, waarbij de partijen samen de omvang van het samenwerkingsproject bepalen, bijdragen aan de tenuitvoerlegging ervan, en het risico en de resultaten ervan delen. Eén of meer partijen kunnen de volledige kosten van het project dragen en zodoende de andere partijen bevrijden van de aan het project verbonden financiële risico's. Contractonderzoek en het verrichten van onderzoeksdiensten worden niet als vormen van samenwerking beschouwd;
- b. experimentele ontwikkeling: het verwerven, combineren, vormgeven en gebruiken van bestaande wetenschappelijke, technologische, zakelijke en andere relevante kennis en vaardigheden, gericht op het ontwikkelen van nieuwe of verbeterde producten, procedés of diensten. Dit kan ook activiteiten omvatten die gericht zijn op de conceptuele formulering, de planning en documentering van alternatieve producten, procedés of diensten. Experimentele ontwikkeling kan prototyping, demonstraties, pilotontwikkeling, testen en validatie omvatten van nieuwe of verbeterde producten, procedés of diensten in omgevingen die representatief zijn voor het functioneren onder reële omstandigheden, met als hoofddoel verdere technische verbeteringen aan te brengen aan producten, procedés of diensten die niet grotendeels vast staan. Dit kan de ontwikkeling omvatten van een commercieel bruikbaar prototype of pilot die noodzakelijkerwijs het commerciële eindproduct is en die te duur is om te produceren alleen met het oog op het gebruik voor demonstratie- en validatiedoeleinden.

- Onder experimentele ontwikkeling wordt niet verstaan routinematige of periodieke wijziging van bestaande producten, productielijnen, fabricageprocessen, diensten en andere courante activiteiten, zelfs indien die wijzigingen verbeteringen kunnen inhouden;
- c. haalbaarheidsstudie: het onderzoek en de analyse van het potentieel van een project, met als doel de besluitvorming te ondersteunen door objectief en rationeel de sterke en de zwakke punten van een project, de kansen en risico's in kaart te brengen, waarbij ook wordt aangegeven welke middelen nodig zijn om het project te kunnen doorvoeren en wat uiteindelijk de slaagkansen zijn;
 - d. hooggekwalificeerd personeel: personeel met een tertiaire opleiding en ten minste vijf jaar relevante beroepservaring, waarin doctoraatsopleidingen kunnen meetellen;
 - e. industrieel onderzoek: planmatig of kritisch onderzoek dat is gericht op het opdoen van nieuwe kennis en vaardigheden met het oog op de ontwikkeling van nieuwe producten, procedés of diensten, of om bestaande producten, procedés of diensten aanmerkelijk te verbeteren. Het omvat de creatie van onderdelen voor complexe systemen en kan ook de bouw omvatten van prototypes in een laboratoriumomgeving of in een omgeving met gesimuleerde interfaces voor bestaande systemen, alsmede pilotlijnen, wanneer dat nodig is voor het industriële onderzoek en met name voor de validering van generieke technologie;
 - f. innovatieadviesdiensten: consulting, bijstand en opleiding op het gebied van kennisoverdracht, verwerving, bescherming en exploitatie van immateriële activa, het gebruik van standaarden en regels waarin deze zijn vastgelegd;
 - g. innovatieondersteuningsdiensten: het verschaffen van kantoorruimte, databanken, bibliotheken, marktonderzoek, laboratoria, diensten in verband met kwaliteitslabels, testen en certificatie met het oog op de ontwikkeling van doeltreffendere producten, procedés of diensten;
 - h. onderzoeksinfrastructuur: faciliteiten, middelen en verwante diensten die door de wetenschappelijke gemeenschap worden gebruikt om op hun respectieve vakgebied onderzoek te verrichten. Hierbij gaat het om: wetenschappelijke uitrusting of sets wetenschappelijke instrumenten; kennisgebaseerde hulpbronnen zoals verzamelingen, archieven of gestructureerde wetenschappelijke informatie; ict-gebaseerde enabling infrastructuur zoals gridnetwerken, computers, software en communicatie, of iedere andere entiteit met een uniek karakter die onontbeerlijk is om onderzoek te kunnen verrichten. Dit soort infrastructuur kan zich op één enkele locatie bevinden (*single-sited*) dan wel verspreid zijn (*distributed*) (een georganiseerd netwerk van hulpbronnen) in de zin van artikel 2, onder a), van Verordening (EG) nr. 723/2009 van de Raad van 25 juni 2009 betreffende een communautair rechtskader voor een Consortium voor een Europese onderzoeksinfrastructuur (ERIC);
 - i. op arm's length: de voorwaarden van de transactie tussen de contractspartijen wijken niet af van die welke zouden zijn overeengekomen tussen onafhankelijke ondernemingen, en behelzen geen enkele vorm van heimelijke verstandhouding. Iedere transactie die voortvloeit uit een open, transparante en niet-discriminerende procedure wordt geacht te voldoen aan het arm's length-beginsel.

Paragraaf 5.2.4 Subsidie voor onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten

Artikel 5.2.11 Subsidiabele activiteit

Onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten binnen één of meer van de volgende categorieën:

- a. industrieel onderzoek;
- b. experimentele ontwikkeling;
- c. haalbaarheidsstudies.

Artikel 5.2.12 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De in aanmerking komende kosten worden bij een specifieke categorie onderzoek en ontwikkeling ingedeeld en betreffen:
 - a. personeelskosten: onderzoekers, technici en ander ondersteund personeel voor zover zij zich met het onderzoeksproject bezighouden;
 - b. kosten van apparatuur en uitrusting voor zover en zolang zij worden gebruikt voor het project. Wanneer deze apparatuur en uitrusting niet tijdens hun volledige levensduur voor het project worden gebruikt, worden alleen de afschrijvingskosten

- overeenstemmend met de looptijd van het project, berekend volgens algemeen erkende boekhoudkundige beginselen, als in aanmerking komende kosten beschouwd;
- c. kosten van gebouwen en gronden voor zover en zolang zij worden gebruikt voor het project. Wat gebouwen betreft, worden alleen de afschrijvingskosten overeenstemmend met de looptijd van het project, berekend volgens algemeen erkende boekhoudkundige beginselen, als in aanmerking komende kosten beschouwd. Wat gronden betreft, komen de kosten voor de commerciële overdracht of de daadwerkelijk gemaakte kapitaalkosten in aanmerking;
 - d. kosten van contractonderzoek, kennis en octrooien die op arm's length-voorwaarden worden gekocht bij of waarvoor een licentie wordt verleend door externe bronnen, alsmede kosten voor consultancy en gelijkwaardige diensten die uitsluitend voor het project worden gebruikt;
 - e. bijkomende algemene kosten en andere operationele uitgaven, waaronder die voor materiaal, leveranties en dergelijke producten, die rechtstreeks uit het project voortvloeien.
2. Bij haalbaarheidsstudies zijn de in aanmerking komende kosten de kosten van de studie.
 3. De subsidie bedraagt voor elke begunstigde ten hoogste:
 - a. 50% van de in aanmerking komende kosten voor industrieel onderzoek;
 - b. 25% van de in aanmerking komende kosten voor experimentele ontwikkeling;
 - c. 50% van de in aanmerking komende kosten voor haalbaarheidsstudies.
 4. De subsidies voor industrieel onderzoek en experimentele ontwikkeling kunnen als volgt worden verhoogd, tot een maximale subsidie van 80% van de in aanmerking komende kosten:
 - a. met 10 procentpunten voor middelgrote ondernemingen en met 20 procentpunten voor kleine ondernemingen;
 - b. met 15 procentpunten indien één van de volgende voorwaarden is vervuld:
 - i) het project behelst daadwerkelijke samenwerking:
 - tussen ondernemingen waarvan er ten minste één een kmo is, of wordt uitgevoerd in ten minste twee lidstaten of in een lidstaat en in een Overeenkomstsluitende Partij bij de EER-Overeenkomst, en geen van de ondernemingen neemt meer dan 70% van de in aanmerking komende kosten voor haar rekening, of
 - tussen een onderneming en één of meer organisaties voor onderzoek en kennisverspreiding, waarbij deze organisaties ten minste 10% van de in aanmerking komende kosten dragen en het recht hebben hun eigen onderzoeksresultaten te publiceren;
 - ii) de projectresultaten ruim worden verspreid via conferenties, publicaties, open access-repositories, of gratis of opensource-software.
 5. De subsidie voor haalbaarheidsstudies kan worden verhoogd met 10 procentpunten voor middelgrote ondernemingen en met 20 procentpunten voor kleine ondernemingen.

Paragraaf 5.2.5 Investeringssubsidie voor onderzoeksinfrastructuur

Artikel 5.2.13 Subsidiabele activiteit

De bouw of het upgraden van onderzoeksinfrastructuur waarmee economische activiteiten worden verricht.

Artikel 5.2.14 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De in aanmerking komende kosten zijn de kosten van de investeringen in immateriële en materiële activa.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste 50% van de in aanmerking komende kosten.

Artikel 5.2.15 Voorwaarden

1. Wanneer met onderzoeksinfrastructuur zowel economische als niet-economische activiteiten worden verricht, wordt voor de financiering, kosten en inkomsten van elk soort activiteit een gescheiden boekhouding gevoerd, op basis van consequent toegepaste en objectief te rechtvaardigen beginselen van kostprijsadministratie.

2. De prijs die voor de exploitatie of het gebruik van de infrastructuur wordt berekend, stemt overeen met een marktprijs.
3. Toegang tot de infrastructuur staat open voor meerdere gebruikers en wordt op transparante en niet-discriminerende basis verleend. Ondernemingen die ten minste 10% van de investeringskosten van de infrastructuur hebben gefinancierd, kunnen preferente toegang krijgen op gunstigere voorwaarden. , Om overcompensatie te vermijden, is deze toegang evenredig aan de bijdrage van de onderneming in de investeringskosten en worden deze voorwaarden publiek beschikbaar gesteld.
4. Wanneer onderzoeksinfrastructuur overheidsfinanciering ontvangt voor zowel economische als niet-economische activiteiten, werken lidstaten een monitoring- en terugvorderingsmechanisme uit om te garanderen dat de toepasselijke steunintensiteit niet wordt overschreden door een toename van het aandeel economische activiteiten ten opzichte van de situatie waarmee op het tijdstip van de toekenning van de subsidie werd gerekend.

Paragraaf 5.2.6 Innovatiesubsidie voor kleine- en middelgrote ondernemingen

Artikel 5.2.16 Subsidiabele activiteit

Activiteiten gericht op:

- a. het verkrijgen, valideren en verdedigen van octrooien en immateriële activa;
- b. het detacheren van hooggekwalificeerd personeel van een organisatie voor onderzoek en kennisverspreiding of een grote onderneming naar onderzoeks-, ontwikkelings- en innovatieactiviteiten in een nieuw gecreëerde functie binnen de begunstigde onderneming, zonder dat hierbij andere personeelsleden worden vervangen;
- c. het gebruik van innovatieadviesdiensten en diensten inzake innovatieondersteuning.

Artikel 5.2.17 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De kosten verbonden aan de in artikel 5.2.16 genoemde activiteiten komen voor subsidie in aanmerking.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste 50% van de in aanmerking komende kosten.
3. In het specifieke geval van subsidie voor innovatieadviesdiensten en diensten inzake innovatieondersteuning kan de subsidie worden verhoogd tot 90% van de in aanmerking komende kosten mits het totale bedrag van de subsidie voor innovatieadviesdiensten en diensten inzake innovatieondersteuning ten hoogste 200 000 EUR bedraagt per onderneming over een periode van drie jaar.

Paragraaf 5.2.7 Subsidie voor onderzoek en ontwikkeling in de visserij- en aquacultuursector

Artikel 5.2.18 Subsidiabele activiteit

Onderzoek- en ontwikkelingsprojecten in de visserij- en aquacultuursector.

Artikel 5.2.19 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De in aanmerking komende kosten zijn:
 - a. personeelskosten: onderzoekers, technici en ander ondersteund personeel voor zover zij zich met het onderzoeksproject bezighouden);
 - b. kosten van apparatuur en uitrusting voor zover en zolang zij worden gebruikt voor het project. Wanneer deze apparatuur en uitrusting niet tijdens hun volledige levensduur voor het project worden gebruikt, worden alleen de afschrijvingskosten overeenstemmend met de looptijd van het project, berekend volgens algemeen erkende boekhoudkundige beginselen, als in aanmerking komende kosten beschouwd;
 - c. kosten van gebouwen en gronden voor zover en zolang zij worden gebruikt voor het project. Wat gebouwen betreft, worden alleen de afschrijvingskosten overeenstemmend met de looptijd van het project, berekend volgens algemeen erkende boekhoudkundige beginselen, als in aanmerking komende kosten beschouwd. Wat gronden betreft, komen de kosten voor de commerciële overdracht of de daadwerkelijk gemaakte kapitaalkosten in aanmerking;

- d. kosten van contractonderzoek, kennis en octrooien die op arm's length-voorwaarden worden gekocht bij of waarvoor een licentie wordt verleend door externe bronnen, alsmede kosten voor consultancy en gelijkwaardige diensten die uitsluitend voor het project worden gebruikt;
 - e. bijkomende algemene kosten en andere operationele uitgaven, waaronder die voor materiaal, leveranties en dergelijke producten, die rechtstreeks uit het project voortvloeien.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste 90% van de in aanmerking komende kosten.

Artikel 5.2.20 Voorwaarden

1. Het gesubsidieerde project is van belang voor alle marktdeelnemers in de betrokken sector of subsector.
2. Vóór de datum van aanvang van het gesubsidieerde project wordt op internet de volgende informatie bekendgemaakt:
 - a. dat het gesubsidieerde project zal worden uitgevoerd;
 - b. de doelstellingen van het gesubsidieerde project;
 - c. de vermoedelijke datum van de publicatie van de resultaten die van het gesubsidieerde project worden verwacht, en waar zij op internet zullen worden bekendgemaakt;
 - d. een vermelding dat de resultaten van het gesubsidieerde project kosteloos beschikbaar zullen zijn voor alle ondernemingen die in de betrokken sector of subsector actief zijn.
3. De resultaten van het gesubsidieerde project worden op internet beschikbaar gesteld vanaf de einddatum van het gesubsidieerde project of vanaf de datum waarop informatie over die resultaten wordt gegeven aan leden van specifieke organisaties, afhankelijk van wat als eerste plaatsvindt. De resultaten blijven op internet beschikbaar gedurende ten minste vijf jaar vanaf de einddatum van het gesteunde project.
4. De subsidie wordt rechtstreeks aan de organisatie voor onderzoek en kennisverspreiding verleend en mag niet bestaan in rechtstreekse niet-onderzoeksgerelateerde subsidie aan een onderneming die visserij- of aquacultuurproducten produceert, verwerkt of afzet.

Titel 5.2.3 Subsidie voor milieubescherming

Artikel 5.2.21 Begripsbepalingen

In deze titel wordt verstaan onder:

- a. biobrandstof: vloeibare of gasvormige transportbrandstof die uit biomassa is gewonnen;
- b. biomassa: de biologisch afbreekbare fractie van producten, afvalstoffen en residuen
 - a. van de landbouw (met inbegrip van plantaardige en dierlijke stoffen), de bosbouw en
 - b. aanverwante bedrijfstakken, alsmede biogas en de biologisch afbreekbare fractie van
 - c. industrieel en huishoudelijk afval;
- c. biobrandstoffen op basis van voedingsgewassen": biobrandstoffen geproduceerd uit granen en andere zetmeelrijke gewassen, suikers en oliegewassen in de zin van het voorstel van de Commissie voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Richtlijn 98/70/EG betreffende de kwaliteit van benzine en van dieselbrandstof en tot wijziging van Richtlijn 2009/28/EG ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen;
- d. duurzame biobrandstoffen: biobrandstoffen die voldoen aan de duurzaamheidscriteria van artikel 17 van Richtlijn 2009/28/EG van het Europees Parlement en de Raad ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen. en iedere wijziging daarvan;
- e. energie-efficiëntie: een hoeveelheid bespaarde energie die wordt vastgesteld door het verbruik vóór en ná de invoering van een maatregel ter verbetering van de energie-efficiëntie te meten en/of te ramen, gecorrigeerd voor externe factoren die het energieverbruik beïnvloeden;
- f. energie uit hernieuwbare energiebronnen: energie geproduceerd met installaties waarbij uitsluitend van hernieuwbare energiebronnen wordt gebruikgemaakt, alsmede het aandeel in calorische waarde van de energie die met hernieuwbare energiebronnen wordt opgewekt in hybride installaties die ook met conventionele energiebronnen werken. Hieronder valt ook voor accumulatiesystemen gebruikte hernieuwbare elektriciteit maar niet elektriciteit die van dergelijke systemen afkomstig is;
- g. hernieuwbare energiebronnen: de volgende hernieuwbare, niet-fossiele energiebronnen: windenergie, zonne-energie, aerothermische, geothermische, hydrothermische energie en energie uit de oceanen, waterkracht, biomassa, stortgas, rioolwaterzuiveringsgas en biogas;
- h. hoogrenderende warmtekrachtkoppeling: warmtekrachtkoppeling die voldoet aan de definitie van hoogrenderende warmtekrachtkoppeling als bedoeld in artikel 2, punt 34, van Richtlijn 2012/27/EU;
- i. milieubelasting: een belasting met een bijzondere heffingsgrondslag die een duidelijk negatief milieueffect heeft, of die bepaalde activiteiten, goederen of diensten wil belasten zodat de milieukosten in de prijs ervan kunnen worden opgenomen en/of de producenten en verbruikers worden toegeleid naar activiteiten die milieuvriendelijker zijn;
- j. milieubescherming: elke maatregel die is gericht op preventie of herstel van aantastingen van de natuurlijke omgeving of de natuurlijke hulpbronnen door de eigen activiteiten van een begunstigde, op beperking van het risico op dergelijke aantastingen, dan wel op aanmoediging van een rationeler gebruik van die hulpbronnen, daaronder begrepen energiebesparende maatregelen en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen;
- k. Unienorm:
 - i. een verplichte Unienorm waarbij de op milieugebied te bereiken normen per onderneming zijn vastgesteld, of
 - ii. de verplichting op grond van Richtlijn 2010/75/EU van het Europees Parlement en de Raad om de beste beschikbare technieken (BAT's) te gebruiken en ervoor te zorgen dat de emissieniveaus van verontreinigende stoffen niet hoger zijn dan bij de toepassing van de BAT's. Voor de gevallen waarin de met de BAT's geassocieerde emissieniveaus zijn bepaald in uitvoeringshandelingen die op grond van Richtlijn 2010/75/EU zijn vastgesteld, zullen die niveaus gelden voor de toepassing van deze verordening. Wanneer die niveaus als een bandbreedte zijn geformuleerd, zal de grens waar de BAT het eerst wordt bereikt, van toepassing zijn.
- l. warmtekrachtkoppeling (WKK): gelijktijdige opwekking in één proces van thermische energie en elektrische en/of mechanische energie.

Paragraaf 5.2.8 Subsidie om ondernemingen in staat te stellen verder te gaan dan Unienormen inzake milieubescherming of, bij ontstentenis van Unienormen, het niveau van milieubescherming te verhogen

Artikel 5.2.22 Subsidiabele activiteit

1. Activiteiten waarbij ondernemingen verder gaan dan Unienormen inzake milieubescherming of, bij ontstentenis van Unienormen, het niveau van milieubescherming te verhogen.
2. Er wordt geen subsidie verleend wanneer de investeringen worden uitgevoerd om ervoor te zorgen dat ondernemingen voldoen aan reeds vastgestelde en nog niet in werking getreden Unienormen.
3. In afwijking van lid 2 kan subsidie worden verleend voor:
 - a. de aanschaf van nieuwe vervoermiddelen voor vervoer per spoor, over de weg, over de binnenwateren en over zee die aan vastgestelde Unienormen voldoen, mits deze aanschaf plaatsvindt vóór de inwerkingtreding van die normen en, wanneer die normen bindend worden, deze niet op reeds vóór die datum aangeschafte vervoermiddelen van toepassing zijn;
 - b. het retrofitten van bestaande vervoermiddelen voor vervoer per spoor, over de weg, over de binnenwateren en over zee, mits de Unienormen nog niet van kracht waren op het tijdstip dat die vervoermiddelen in bedrijf werden genomen, en die normen, zodra deze bindend worden, niet met terugwerkende kracht op die vervoermiddelen van toepassing zijn.

Artikel 5.2.23 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De in aanmerking komende kosten zijn de bijkomende investeringskosten die nodig zijn om verder te gaan dan de toepasselijke Unienormen of om, bij ontstentenis van Unienormen, het niveau van milieubescherming te verhogen. Deze kosten worden als volgt vastgesteld:
 - a. wanneer de kosten voor de milieu-investering binnen de totale investeringskosten als een afzonderlijke investering kunnen worden vastgesteld, vormen deze specifiek op milieubescherming betrekking hebbende kosten de in aanmerking komende kosten;
 - b. in alle overige gevallen worden de kosten van investeringen in milieubescherming vastgesteld ten opzichte van een vergelijkbare, minder milieuvriendelijke investering die zonder de subsidie op geloofwaardige wijze zou zijn verricht. Het verschil tussen de kosten van beide investeringen levert de met milieubescherming verband houdende kosten op en geldt als de in aanmerking komende kosten.

De kosten die niet rechtstreeks verband houden met het behalen van een hoger niveau van milieubescherming, komen niet in aanmerking.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste 40% van de in aanmerking komende kosten.
3. De subsidie kan met 10 procentpunten worden verhoogd voor subsidie aan middelgrote ondernemingen en met 20 procentpunten voor subsidie aan kleine ondernemingen.
4. De subsidie kan worden verhoogd met 5 procentpunten voor investeringen in steungebieden die voldoen aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder c), van het VWEU.

Artikel 5.2.24 Voorwaarden

De investering voldoet aan een van de volgende voorwaarden:

- a. zij stelt de begunstigde in staat het uit zijn activiteiten voortvloeiende niveau van milieubescherming te verhogen door verder te gaan dan de geldende Unienormen, ongeacht of er nationale normen bestaan die strenger zijn dan de Unienormen;
- b. zij stelt de begunstigde, bij ontstentenis van Unienormen, in staat het uit zijn activiteiten voortvloeiende niveau van milieubescherming te verhogen.

Paragraaf 5.2.9 Investeringssubsidie ten behoeve van vroege aanpassing aan toekomstige Unienormen

Artikel 5.2.25 Subsidiabele activiteit

Activiteiten om ondernemingen aan te moedigen te voldoen aan nieuwe Unienormen die het niveau van milieubescherming verhogen en nog niet in werking zijn getreden.

Artikel 5.2.26 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De in aanmerking komende kosten zijn de bijkomende investeringskosten die nodig zijn om verder te gaan dan de toepasselijke Unienormen. Deze kosten worden als volgt vastgesteld:
 - a. wanneer de kosten voor de milieu-investering binnen de totale investeringskosten als een afzonderlijke investering kunnen worden vastgesteld, vormen deze specifiek op milieubescherming betrekking hebbende kosten de in aanmerking komende kosten;
 - b. in alle overige gevallen worden de kosten voor investeringen in milieubescherming vastgesteld ten opzichte van een vergelijkbare, minder milieuvriendelijke investering die zonder de subsidie op geloofwaardige wijze zou zijn verricht. Het verschil tussen de kosten van beide investeringen levert de met milieubescherming verband houdende kosten op en geldt als de in aanmerking komende kosten.

De kosten die niet rechtstreeks verband houden met het behalen van een hoger niveau van milieubescherming, komen niet in aanmerking.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste:
 - a. 20% van de in aanmerking komende kosten voor kleine ondernemingen, 15% van de in aanmerking komende kosten voor middelgrote ondernemingen en 10% van de in aanmerking komende kosten voor grote ondernemingen indien de investering meer dan drie jaar vóór de datum van inwerkingtreding van de nieuwe Unienorm ten uitvoer wordt gelegd en is voltooid;
 - b. 15% van de in aanmerking komende kosten voor kleine ondernemingen, 10% van de in aanmerking komende kosten voor middelgrote ondernemingen en 5% van de in aanmerking komende kosten voor grote ondernemingen indien de investering tussen één en drie jaar vóór de datum van inwerkingtreding van de nieuwe Unie norm ten uitvoer wordt gelegd en is voltooid.
3. De subsidie kan worden verhoogd met 5 procentpunten voor investeringen in steungebieden die voldoen aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder c), van het VWEU.

Artikel 5.2.27 Voorwaarde

De Unienormen moeten zijn goedgekeurd en de investering wordt ten uitvoer gelegd en is voltooid ten minste één jaar vóór de inwerkingtreding van de betrokken normen.

Paragraaf 5.2.10 Investeringssubsidie ten behoeve van energie-efficiëntiemaatregelen

Artikel 5.2.28 Subsidiabele activiteit

1. Activiteiten om ondernemingen in staat te stellen energie-efficiëntie te behalen.
2. Er kan geen subsidie worden verleend wanneer de verbeteringen worden uitgevoerd om ervoor te zorgen dat ondernemingen voldoen aan reeds vastgestelde Unienormen, zelfs al zijn die nog niet van kracht.

Artikel 5.2.29 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De in aanmerking komende kosten zijn de bijkomende investeringskosten die nodig zijn om het hogere niveau aan energie-efficiëntie te behalen. Deze kosten worden als volgt vastgesteld:
 - a. wanneer de kosten voor de investering in energie-efficiëntie binnen de totale investeringskosten als een afzonderlijke investering kunnen worden vastgesteld, vormen deze specifiek op energie-efficiëntie betrekking hebbende kosten de in aanmerking komende kosten;
 - b. in alle overige gevallen worden de kosten van investeringen in energie-efficiëntie vastgesteld ten opzichte van een vergelijkbare, minder energie-efficiënte investering die zonder de subsidie op geloofwaardige wijze zou zijn uitgevoerd. Het verschil tussen de kosten van beide investeringen levert de met energie-efficiëntie verband houdende kosten op en geldt als de in aanmerking komende kosten.
2. De kosten die niet rechtstreeks verband houden met het behalen van een hoger niveau van energie-efficiëntie, komen niet in aanmerking. De subsidie bedraagt ten hoogste 30% van de in aanmerking komende kosten.
3. De subsidie kan met 20 procentpunten worden verhoogd voor subsidie aan kleine ondernemingen en met 10 procentpunten voor subsidie aan middelgrote ondernemingen.

4. De subsidie kan worden verhoogd met procentpunten voor investeringen in steungebieden die voldoen aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder c), van het VWEU.

Paragraaf 5.2.11 Investeringssubsidie ten behoeve van hoogrenderende warmtekrachtkoppeling

Artikel 5.2.30 Subsidiabele activiteit

Investerings ten behoeve van hoogrenderende warmtekrachtkoppeling.

Artikel 5.3.31 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De in aanmerking komende kosten zijn de bijkomende investeringskosten voor de uitrusting die – vergeleken met conventionele elektriciteits- of verwarmingsinstallaties met dezelfde capaciteit- nodig is om de installatie als een hoogrenderende warmtekrachtinstallatie te exploiteren of, wanneer een bestaande installatie de hoogrendementsdrempel reeds haalt, de bijkomende investeringskosten om deze te upgraden naar een hoger rendement.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste 45% van de in aanmerking komende kosten. De subsidie kan met 20 procentpunten worden verhoogd voor subsidie aan kleine ondernemingen en met 10 procentpunten voor subsidie aan middelgrote ondernemingen.
3. De subsidie kan worden verhoogd met 5 procentpunten voor investeringen in steungebieden die voldoen aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder c), van het VWEU.

Artikel 5.2.32 Voorwaarden

1. De nieuwe warmtekrachteenheid behaalt in totaal besparingen van primaire energie ten opzichte van de gescheiden productie van warmte en elektriciteit als bepaald in Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende energie-efficiëntie, tot wijziging van Richtlijnen 2009/125/EG en 2010/30/EU en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG. De verbetering van een bestaande warmtekrachteenheid of de ombouw van een bestaande stroomproductie-eenheid tot een warmtekrachteenheid resulteert in besparingen van primaire energie ten opzichte van de oorspronkelijke situatie.
2. De subsidie wordt uitsluitend voor nieuw geïnstalleerd of gerenoveerd vermogen verleend.

Paragraaf 5.2.12 Investeringssubsidie ter bevordering van energie uit hernieuwbare energiebronnen

Artikel 5.2.33 Subsidiabele activiteit

1. Investerings ter bevordering van energie uit hernieuwbare energiebronnen.
2. Investeringssubsidie voor de productie van biobrandstoffen is van de aanmeldingsverplichting van artikel 108, lid 3, van het VWEU alleen vrijgesteld voor zover de gesubsidieerde investeringen worden gebruikt voor de productie van duurzame biobrandstoffen niet zijnde biobrandstoffen op basis van voedingsgewassen. Wel is investeringssubsidie om bestaande installaties voor biobrandstoffen op basis van voedingsgewassen om te bouwen tot installaties voor geavanceerde biobrandstoffen, vrijgesteld van de aanmeldingsverplichting, mits die op voedingsgewassen gebaseerde productie wordt verminderd naar rato van de nieuwe capaciteit.
3. Voor biobrandstoffen waarvoor een leverings- of bijmengverplichting geldt, wordt geen subsidie toegekend.
4. Voor waterkrachtinstallaties die niet aan Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement voldoen, wordt geen subsidie toegekend.

Artikel 5.2.34 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De in aanmerking komende kosten zijn de bijkomende investeringskosten die nodig zijn om de productie van energie uit hernieuwbare energiebronnen te bevorderen. Deze kosten worden als volgt vastgesteld:
 - a. wanneer de kosten van investeringen in de productie van energie uit hernieuwbare energiebronnen binnen de totale investeringskosten als een afzonderlijke investering kunnen worden vastgesteld (bijv. omdat het een gemakkelijk te onderscheiden

"uitbreiding" van een reeds bestaande faciliteit is), vormen deze kosten met betrekking tot hernieuwbare energie de in aanmerking komende kosten;

- b. wanneer de kosten van investeringen in de productie van energie uit hernieuwbare energiebronnen kunnen worden vastgesteld ten opzichte van een vergelijkbare, minder milieuvriendelijke investering die zonder de subsidie op geloofwaardige wijze zou zijn verricht, levert dit verschil tussen de kosten van beide investeringen de met hernieuwbare energie verband houdende kosten op en geldt dit als de in aanmerking komende kosten;
- c. voor bepaalde kleine installaties waar een minder milieuvriendelijke investering niet kan worden bepaald omdat geen installaties van beperkte omvang bestaan, vormen de totale investeringskosten die nodig zijn om een hoger niveau aan milieubescherming te bereiken, de in aanmerking komende kosten.

De kosten die niet rechtstreeks verband houden met het behalen van een hoger niveau van milieubescherming, komen niet in aanmerking.

2. De subsidie bedraagt ten hoogste:
 - a. 45% van de in aanmerking komende kosten indien de in aanmerking komende kosten worden berekend op grond van lid 1, onder a) of b);
 - b. 30% van de in aanmerking komende kosten indien de in aanmerking komende kosten worden berekend op grond van lid 1, onder c).
3. De subsidie kan met 20 procentpunten worden verhoogd voor subsidie aan kleine ondernemingen en met 10 procentpunten voor subsidie aan middelgrote ondernemingen.
4. De subsidie kan worden verhoogd met 5 procentpunten voor investeringen in steungebieden die aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder c), van het VWEU voldoen.
5. Wanneer de subsidie wordt toegekend via een concurrerende biedprocedure op grond van duidelijke, transparante en niet-discriminerende criteria, kan de subsidie tot 90% van de in aanmerking komende kosten oplopen. Dit soort biedprocedure is niet-discriminerend en voorziet in de deelname van alle belangstellende ondernemingen. Het met de biedprocedure verband houdende budget vormt een bindende beperking in die zin dat niet alle deelnemers subsidie kunnen krijgen en wordt toegekend op grond van de oorspronkelijke offerte van de gegadigde, waardoor verdere onderhandelingen worden uitgesloten.

Artikel 5.2.35 Voorwaarden

De investeringssubsidie wordt uitsluitend voor nieuwe installaties toegekend. Er wordt geen subsidie toegekend of uitgekeerd nadat de installatie in bedrijf is gekomen en de subsidie is onafhankelijk van de productie.

Paragraaf 5.2.13 Subsidie ten behoeve van milieustudies

Artikel 5.2.36 Subsidiabele activiteit

1. Studies - waaronder energieaudits - die rechtstreeks verband houden met de in titel 5.2.3 bedoelde investeringen voor milieubescherming.
2. Aan grote ondernemingen wordt geen subsidie toegekend voor energieaudits die worden uitgevoerd op grond van artikel 8, lid 4, van Richtlijn 2012/27/EU, tenzij de energieaudit bovenop de op grond van die richtlijn verplichte energieaudit komt.

Artikel 5.2.37 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De in aanmerking komende kosten zijn de kosten van de studies.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste 50% van de in aanmerking komende kosten.
3. De subsidie kan met 20 procentpunten worden verhoogd bij studies voor rekening van kleine ondernemingen en met 10 procentpunten bij studies voor rekening van middelgrote ondernemingen.

Titel 5.2.4 Subsidie voor cultuur en instandhouding van het erfgoed

Paragraaf 5.2.14 Subsidie voor cultuur en instandhouding van het erfgoed

Artikel 5.2.38 Subsidiabele activiteit

1. Activiteiten gericht op cultuur en instandhouding van het erfgoed.
2. Op grond van dit artikel wordt geen subsidie verleend voor kranten en tijdschriften, ongeacht of deze op papier of elektronisch worden gepubliceerd, De subsidie wordt verleend voor de volgende culturele doelstellingen en activiteiten:
 - a. musea, archieven, bibliotheken, kunstencentra en cultuurcentra of artistieke of culturele locaties, theaters, operahuizen, concerthallen, andere liveperformanceorganisaties, cinematografische erfgoedinstellingen, en andere vergelijkbare artistieke en culturele infrastructuurvoorzieningen, organisaties en instellingen;
 - b. materieel erfgoed, waaronder alle vormen van roerend of onroerend cultureel erfgoed en archeologische sites, monumenten, historische locaties en gebouwen; natuurerfgoed met een rechtstreekse band met cultuurerfgoed of indien dit door de bevoegde overheidsinstanties van een lidstaat formeel is erkend als cultuur- of natuurerfgoed;
 - c. immaterieel erfgoed in welke vorm ook, met inbegrip van volksgebruiken en ambachten;
 - d. kunst- of culturele evenementen en performances, festivals, tentoonstellingen en andere vergelijkbare culturele activiteiten;
 - e. culturele en artistieke educatie alsmede de bewustmaking van het belang van de bescherming en bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen via educatieve programma's en bewustmakingscampagnes voor het grote publiek, onder meer door middel van nieuwe technologieën;
 - f. schrijven, uitgeven, productie, distributie, digitalisering en publiceren van muziek en literatuur, met inbegrip van vertalingen.
3. De subsidie kan de vorm hebben van:
 - a. investeringssubsidie, met inbegrip van subsidie voor de bouw of modernisering van cultuurvoorzieningen;
 - b. exploitatiesubsidie.

Artikel 5.2.39 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. Wat investeringssubsidie betreft, zijn de in aanmerking komende kosten de kosten voor investeringen in immateriële en materiële activa, met inbegrip van:
 - a. kosten voor de bouw, modernisering, verwerving, instandhouding of verbetering van infrastructuur, indien jaarlijks ten minste 80% van de tijd- of ruimtecapaciteit voor culturele doeleinden wordt gebruikt;
 - b. kosten voor de verwerving, met inbegrip van huur, eigendomsoverdracht of fysieke verplaatsing van cultureel erfgoed;
 - c. kosten voor bescherming, instandhouding, restauratie en herstel van materieel en immaterieel cultureel erfgoed, met inbegrip van bijkomende kosten voor de opslag onder geschikte omstandigheden, speciale uitrusting, materialen en de kosten voor documentatie, onderzoek, digitalisering en publicatie;
 - d. kosten om cultureel erfgoed beter toegankelijk te maken voor het publiek, met inbegrip van kosten voor digitalisering en andere nieuwe technologieën, kosten om de toegankelijk te verbeteren voor mensen met speciale behoeften (met name hellingbanen en liften voor mensen met een handicap, aanduidingen in braille en voel- en tastobjecten in musea) en kosten om de culturele diversiteit ten aanzien van presentaties, programma's en bezoekers te bevorderen;
 - e. kosten voor culturele projecten en activiteiten, samenwerkings- en uitwisselingsprogramma's en -beurzen, met inbegrip van kosten voor selectieprocedures, promotiekosten en kosten die rechtstreeks uit het project voortvloeien.

2. Wat exploitatiesubsidie betreft, zijn de in aanmerking komende kosten de volgende:
 - a. de kosten van de culturele instelling of erfgoedlocatie in verband met vaste of tijdelijke activiteiten, waaronder tentoonstellingen, uitvoeringen en evenementen en vergelijkbare culturele activiteiten die plaatsvinden in het kader van hun normale activiteiten;
 - b. kosten van culturele en artistieke educatie en van de bewustmaking van het belang van de bescherming en bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen via educatieve programma's en bewustmakingscampagnes voor het grote publiek, onder meer door middel van nieuwe technologieën;
 - c. kosten om de locaties en activiteiten van culturele instellingen of erfgoedlocaties beter toegankelijk te maken voor het publiek, met inbegrip van kosten voor digitalisering en het gebruik van nieuwe technologieën, alsmede kosten om de toegankelijkheid te verbeteren voor mensen met een handicap;
 - d. exploitatiekosten die rechtstreeks verband houden met het culturele project of de culturele activiteit, zoals het huren of leasen van vastgoed en culturele locaties, reiskosten, materialen en leveranties die rechtstreeks verband houden met het culturele project of de culturele activiteit, architectonische structuren voor tentoonstellingen en podia, de ontlening, huur en afschrijving van werktuigen, software en uitrusting, kosten voor toegangsrechten tot auteursrechtelijk beschermde werken en andere verwante door intellectuele-eigendomsrechten beschermde content, promotiekosten en kosten die rechtstreeks voortvloeien uit het project of de activiteit. Afschrijvingslasten en financieringskosten komen alleen in aanmerking indien deze niet werden gedekt door investeringssubsidie;
 - e. kosten voor personeel dat werkt voor de culturele instelling, de erfgoedlocatie of een project;
 - f. kosten voor advies- en ondersteuningsdiensten geleverd door externe consultants en dienstverrichters, die rechtstreeks voortvloeien uit het project.
3. In het geval van investeringssubsidie is het subsidiebedrag niet hoger dan het verschil tussen de in aanmerking komende kosten en de exploitatiewinst van de investering. De exploitatiewinst wordt in mindering gebracht op de in aanmerking komende kosten, hetzij vooraf op basis van redelijke prognoses, hetzij via een terugvorderingsmechanisme. De exploitant van de infrastructuur mag een redelijke winst behouden over de betrokken periode.
4. In het geval van exploitatiesubsidie is het subsidiebedrag niet hoger dan wat nodig is om de exploitatietekorten plus een redelijke winst over de betrokken periode te dekken. Dit wordt geborgd vooraf op basis van redelijke prognoses, of via een terugvorderingsmechanisme.
5. Voor subsidie van ten hoogste 1 miljoen EUR mag het maximale subsidiebedrag aan de hand van de in de leden 3 en 4 bedoelde methodiek ook worden vastgesteld op 80% van de in aanmerking komende kosten.
6. Wat de publicatie van muziek en literatuur in de zin van artikel 5.2.38 lid 3, onder f), betreft, is het maximale subsidiebedrag niet hoger dan het verschil tussen de in aanmerking komende kosten en de gediscanteerde inkomsten van het project, noch hoger dan 70% van de in aanmerking komende kosten. De inkomsten worden in mindering gebracht op de in aanmerking komende kosten, hetzij vooraf hetzij via een terugvorderingsmechanisme. De in aanmerking komende kosten zijn de kosten voor publicatie van muziek en literatuur, met inbegrip van de auteursvergoedingen (kosten van auteursrechten), vergoedingen van vertalers, vergoedingen van redacteurs, andere publicatiekosten (proeflezen, correctie, revisie), opmaak- en prepresskosten, en kosten voor drukken en e-publishing.

Paragraaf 5.2.15 Subsidie voor audiovisuele werken

Artikel 5.2.40 Subsidiabele activiteit

1. Het schrijven van scenario's, de ontwikkeling, productie, distributie en promotie van audiovisuele werken. Infrastructuur van filmstudio's komt niet in aanmerking voor subsidie op grond van dit artikel.
2. De subsidie is bestemd voor een cultureel product. Met het oog op de verdeling van middelen stelt het dagelijks bestuur een doeltreffende procedure vast.
3. De subsidie kan de vorm hebben van:
 - a. subsidie voor de productie van audiovisuele werken;

- b. preproductiesubsidie, en
 - c. distributiesubsidie.
4. De subsidie wordt niet voorbehouden voor specifieke productieactiviteiten of individuele onderdelen van de waardeketen van de productie.
 5. Subsidie wordt niet uitsluitend voorbehouden voor eigen staatsburgers en van de begunstigen kan niet worden geëist dat zij de status hebben van onderneming die volgens de nationale handelswetgeving is opgericht.

Artikel 5.2.41 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De in aanmerking komende kosten zijn de volgende:
 - a. voor productiesubsidie: de totale kosten van de productie van audiovisuele werken, met inbegrip van de kosten om de toegankelijkheid voor personen met een handicap te verbeteren;
 - b. voor preproductiesubsidie: de kosten van het schrijven van scenario's en de ontwikkeling van audiovisuele werken;
 - c. voor distributiesubsidie: de kosten van de distributie en promotie van audiovisuele werken.
2. De subsidie voor de productie van audiovisuele werken bedraagt ten hoogste 50% van de in aanmerking komende kosten.
3. De subsidie kan als volgt worden verhoogd:
 - a. tot 60% van de in aanmerking komende kosten voor grensoverschrijdende producties die door meer dan één lidstaat worden gefinancierd en waarbij producenten uit meer dan één lidstaat betrokken zijn;
 - b. tot 90% van de in aanmerking komende kosten voor moeilijke audiovisuele werken en coproducties waarbij landen uit de OESO/DAC-lijst betrokken zijn.
4. De subsidie bedraagt in het geval van preproductie ten hoogste 90% van de in aanmerking komende kosten. Indien van het uiteindelijke script of project een audiovisueel werk zoals een film wordt gemaakt, worden de preproductiekosten opgenomen in het totale budget en wordt daarmee rekening gehouden bij het berekenen van de subsidie. De subsidie is in het geval van distributie dezelfde als de subsidie voor productie.

Titel 5.25 Subsidie voor multifunctionele recreatieve infrastructuur

Artikel 5.2.42 Subsidiabele activiteit

1. Investerings in multifunctionele recreatieve infrastructuur.
2. Multifunctionele recreatieve infrastructuur omvat recreatieve faciliteiten met een multifunctioneel karakter die met name culturele en recreatieve diensten bieden, met uitzondering van attractieparken en hotelfaciliteiten.

Artikel 5.2.43 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De subsidie wordt verleend in de vorm van investeringssubsidie, met inbegrip van subsidie voor de bouw of modernisering van multifunctionele recreatieve infrastructuur.
2. De in aanmerking komende kosten zijn de kosten voor investeringen in materiële en immateriële activa.
3. De subsidie is niet hoger dan het verschil tussen de in aanmerking komende kosten en de exploitatiewinst van de investering. De exploitatiewinst wordt in mindering gebracht op de in aanmerking komende kosten, hetzij vooraf op basis van redelijke prognoses, hetzij via een door het dagelijks bestuur te bepalen terugvorderingsmechanisme.
4. Voor subsidie van ten hoogste 1 miljoen EUR mag het maximale subsidiebedrag aan de hand van de in lid 3 bedoelde methodiek ook worden vastgesteld op 80% van de in aanmerking komende kosten.

Artikel 5.2.44 Voorwaarden

1. Toegang tot multifunctionele recreatieve infrastructuur staat open voor meerdere gebruikers en wordt op transparante en niet-discriminerende basis verleend. Ondernemingen die ten minste 30% van de investeringskosten van de infrastructuur hebben gefinancierd, kunnen preferente toegang krijgen op gunstigere voorwaarden, mits die voorwaarden publiek beschikbaar worden gesteld

2. Iedere concessie of iedere andere vorm van toewijzing aan een derde om multifunctionele recreatieve infrastructuur te bouwen, te moderniseren en/of te exploiteren, vindt op transparante en niet-discriminerende basis plaats, rekening houdende met de geldende aanbestedingsregels.

Hoofdstuk 5.3 Gereserveerd

Hoofdstuk 5.4 Subsidie voor activiteiten die wordt verstrekt met toepassing van de Vrijstellingsverordening Visserij

Artikel 5.4.1 Algemene bepaling

Op dit hoofdstuk is de Vrijstellingsverordening Visserij van toepassing.

Artikel 5.4.2 Begripsbepalingen

In dit hoofdstuk wordt verstaan onder:

- a. visserijsector: de economische sector bestaande in al hetgeen productie, verwerking en afzet van visserij- en aquacultuurproducten inhoudt;
- b. vissersvaartuig: vaartuig in de zin van artikel 3, onderdeel c van Verordening (EG) nr. 2371/2002 van de Raad van 20 december 2002 inzake de instandhouding en duurzame exploitatie van de visbestanden in het kader van het gemeenschappelijk visserijbeleid (PbEG L 358);
- c. visserijproducten: alle producten van de visvangst op zee en in de binnenwateren en van de aquacultuur, als genoemd in artikel 1 van Verordening (EG) nr. 104/2000 van de Raad van 17 december 1999 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector visserijproducten en producten van de aquacultuur;
- d. aquacultuur: de kweek of teelt van aquatische organismen, die tijdens de gehele fase van de kweek of de teelt tot en met de oogst eigendom blijven van een natuurlijke persoon of rechtspersoon, waarbij technieken worden gebruikt om de aangroei van de betrokken organismen te verhogen tot boven de natuurlijke capaciteiten van het milieu;
- e. verwerking en afzet: alle handelingen, met inbegrip van de behandeling, de bewerking, de productie en de distributie, tussen het moment van de aanlanding of oogst en de fase van het eindproduct;
- f. kleinschalige kustvisserij: visserij door vissersvaartuigen met een lengte over alles van minder dan 12 meter die geen gebruikmaken van gesleept vistuig als genoemd in tabel 3 van bijlage I bij Verordening (EG) nr. 26/2004 van de Commissie van 30 december 2003 betreffende het communautaire gegevensbestand over de visserijvloot (PbEU L 5);
- g. visser: persoon die de beroepsvisserij uitoefent aan boord van een in bedrijf zijnd vissersvaartuig, zoals erkend door de betrokken lidstaat;
- h. het "rechtstreeks uitzetten van vis": het uitzetten van in het water levende organismen, afkomstig uit kwekerijen of elders gevangen;
- i. kleine, middelgrote en micro-ondernemingen: kleine, middelgrote en micro-ondernemingen in de zin van Aanbeveling 2003/361/EG van de Commissie van 6 mei 2003 betreffende de definitie van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen (PbEU L 124).

Paragraaf 5.4.1 Subsidie voor productieve investeringen in de aquacultuur

Artikel 5.4.3 Subsidiabele activiteit en hoogte van de subsidie

1. Investeringen in de bouw, de uitbreiding, de uitrusting en de modernisering van productie-installaties, met name met het oog op de verbetering van de arbeidsomstandigheden, de hygiëne, de gezondheid van mens en dier en de productkwaliteit, ter beperking van de negatieve gevolgen of ter vergroting van de positieve gevolgen voor het milieu. De investeringen dragen bij tot een of meer van de volgende doelstellingen:
 - a. op nieuwe soorten gerichte diversificatie en productie van soorten met goede afzetvooruitzichten;
 - b. invoering van aquacultuurmethoden die de negatieve gevolgen voor het milieu aanzienlijk terugdringen of de positieve gevolgen ten opzichte van de gangbare praktijk in de aquacultuursector vergroten;
2. De subsidie bedraagt ten hoogste 40 procent van de subsidiabele kosten.

Artikel 5.4.4 Voorwaarden

1. De subsidie voor investeringen als bedoeld in artikel 5.4.3, eerste lid, wordt beperkt tot:
 - a. kleine, middelgrote en micro-ondernemingen,
 - b. ondernemingen die niet onder artikel 5.4.2, onder i, vallen en die minder dan 750 werknemers of een omzet van minder dan 200 miljoen EUR hebben.
2. Subsidie wordt niet verleend voor vissersvaartuigen die in de aquacultuur worden ingezet.

Paragraaf 5.4.2 Subsidie voor verwerking en afzet

Artikel 5.4.5 Subsidiabele activiteit en hoogte van de subsidie

1. Investerings in de bouw, de uitbreiding, de uitrusting en de modernisering van ondernemingen ten behoeve van de verwerking en afzet van visserijproducten. De investeringen dragen bij tot een of meer van de volgende doelstellingen:
 - a. de productie van kwalitatief hoogwaardige producten voor nichemarkten;
 - b. de beperking van de negatieve gevolgen voor het milieu;
 - c. een beter gebruik van weinig benutte soorten, bijproducten en afval;
 - d. de productie of afzet van nieuwe producten, toepassing van nieuwe technologieën of ontwikkeling van innovatieve productiemethoden;
 - e. de afzet van producten die voornamelijk afkomstig zijn van lokale aanvoer en aquacultuur.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste 40 procent van de subsidiabele kosten.

Artikel 5.4.6 Voorwaarden

1. De subsidie voor investeringen als bedoeld in artikel 5.4.5 wordt beperkt tot:
 - a. kleine, middelgrote en micro-ondernemingen,
 - b. ondernemingen die niet onder artikel 5.4.2, onder i, vallen en die minder dan 750 werknemers of een omzet van minder dan 200 miljoen EUR hebben.
2. Subsidie wordt verleend voor investeringen die er in het algemeen op zijn gericht om duurzame werkgelegenheid in de visserijsector te bevorderen.
3. Subsidie wordt niet verleend voor investeringen die betrekking hebben op visserijproducten, die bestemd zijn om te worden gebruikt en te worden verwerkt voor andere doeleinden dan menselijke consumptie, behalve in dien het gaat om investeringen die uitsluitend zijn bestemd voor de behandeling, de verwerking en de afzet van afval van visserijproducten.

Paragraaf 5.4.3 Subsidie voor de ontwikkeling van nieuwe markten en promotiecampagnes

Artikel 5.4.7 Subsidiabele activiteit en hoogte van de subsidie

1. Projecten ter bevordering van de kwaliteit en rendement, de ontwikkeling van nieuwe markten of promotiecampagnes voor visserij- en aquacultuurproducten. De subsidie wordt verleend, indien de projecten in het bijzonder betrekking hebben op:
 - a. nationale, regionale of transnationale afzetbevorderingscampagnes voor visserij- en aquacultuurproducten;
 - b. de marktvoorziening met soorten waarvan er een overschot is of die onderbevist zijn, die normaliter worden teruggegooid of die geen handelswaarde hebben;
 - c. de uitvoering van een kwaliteitsbeleid voor visserij- en aquacultuurproducten;
 - d. de bevordering van de afzet van producten die zijn verkregen met methoden met een gering milieueffect;
 - e. de bevordering van de afzet van producten die zijn erkend op grond van Verordening (EG) nr. 510/2006 van de Raad van 20 maart 2006 inzake de bescherming van geografische aanduidingen en oorsprongsbenamingen van landbouwproducten en levensmiddelen (PbEU L 93);
 - f. kwaliteitscertificering, met inbegrip van het creëren van etiketten en de certificering van producten die zijn gevangen of gekweekt met milieuvriendelijke productiemethoden;
 - g. campagnes ter verbetering van het imago van visserij- en aquacultuurproducten en van de visserijsector;
 - h. de uitvoering van marktonderzoeken.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste 40 procent van de subsidiabele kosten.

Artikel 5.4.8 Voorwaarden

1. Een project komt niet voor subsidie in aanmerking indien het project gericht is op handelsmerken, of indien er wordt verwezen naar specifieke landen of geografische gebieden, tenzij het producten betreft die zijn erkend op grond van Verordening (EG) nr. 510/2006.
2. Voor de promotie van krachtens Verordening (EG) nr. 510/2006 beschermde producten mag alleen subsidie worden verleend vanaf de datum waarop de naam in het register is opgenomen, zoals bepaald in artikel 7 van die verordening.

Paragraaf 5.4.4 Subsidie voor proefprojecten

Artikel 5.4.9 Subsidiabele activiteit en hoogte van de subsidie

1. Proefprojecten, waaronder het experimentele gebruik van selectievere vangstechnieken, die gericht zijn op het verwerven en verspreiden van nieuwe technische kennis en die worden uitgevoerd door marktdeelnemers, erkende beroepsorganisaties of andere daartoe door de lidstaat aangewezen bevoegde instanties, in partnerschap met een wetenschappelijke of technische instantie.
2. De in het eerste lid bedoelde proefprojecten kunnen erop gericht zijn:
 - a. onder realistische omstandigheden in de productiesector de technische en economische levensvatbaarheid van een innoverende technologie te testen om technische of economische kennis over de geteste technologie te verwerven en vervolgens te verspreiden;
 - b. testen uit te voeren in verband met beheersplannen en plannen voor het toewijzen van visserij-inspanningen, waaronder desnoods het sluiten van gebieden voor de visserij om de biologische en financiële gevolgen te kunnen evalueren, en het experimenteel uitzetten van vis;
 - c. methoden te ontwikkelen en te testen om de selectiviteit van het vistuig te verbeteren of om de bijvangst, de overboord gezette hoeveelheden of de gevolgen voor het milieu, in het bijzonder voor de zeebodem, te beperken;
 - d. alternatieve soorten visserijbeheerstechnieken te testen.
3. De subsidie bedraagt ten hoogste 40 procent van de subsidiabele kosten

Artikel 5.4.10 Voorwaarden

1. Er wordt geen subsidie verleend voor projecten ten aanzien van experimentele visserij.
2. Over de resultaten van de op grond van artikel 5.4.9, eerste lid, gesubsidieerde projecten worden voor het publiek beschikbare technische verslagen gepubliceerd.
3. Het dagelijks bestuur ziet er op toe dat het proefproject op adequate wijze wetenschappelijk wordt gevolgd en dat de kwaliteit van de technische verslagen, als bedoeld in het tweede lid, afdoende wordt beoordeeld.
4. Proefprojecten gaan steeds gepaard met een adequate wetenschappelijke follow-up opdat zij significante resultaten kunnen opleveren.
5. Proefprojecten mogen geen direct commercieel doel hebben. Inkomsten die ontstaan tijdens de uitvoering van een proefproject, worden in mindering gebracht op de verstrekte subsidie.
6. Wanneer de totale kosten van een proefproject meer dan 1 miljoen euro bedragen, verzoekt het dagelijks bestuur om een beoordeling door een onafhankelijk wetenschappelijk orgaan alvorens subsidie te verlenen.

Hoofdstuk 5.5 Subsidie voor activiteiten die wordt verstrekt met toepassing van de de-minimusregelgeving

Artikel 5.5.1 Subsidiabele activiteit

Activiteiten die passen binnen het door het algemeen bestuur vastgestelde Jaarprogramma en subsidie naar het oordeel van het dagelijks bestuur kan worden verstrekt met toepassing van de de-minimusregelgeving.

Artikel 5.5.2 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

1. De volgende kosten komen in aanmerking voor subsidie:
 - a. loonkosten of kosten voor eigen arbeid, mits deze rechtstreeks betrekking hebben op het project;
 - b. kosten van verbruikte materialen en verbruikte hulpmiddelen, gebaseerd op historische aanschafprijzen;
 - c. kosten in verband met aankoop van tweedehands materialen, mits de prijs redelijk is en het materiaal vergezeld gaat van een verklaring van de verkoper omtrent de herkomst van het materiaal;
 - d. kosten van duurzame kapitaalgoederen, bijvoorbeeld machines en apparatuur;
 - e. kosten van grond;
 - f. kosten van aan derden uitbestede activiteiten mits sprake is van marktconforme prijzen;
 - g. een opslag voor algemene kosten, tot ten hoogste 20 procent van de onder a bedoelde kosten.
2. De subsidie bedraagt ten hoogste 90% van de in aanmerking komende kosten.

**Hoofdstuk 5.6 Subsidie voor activiteiten waarbij van het
Openstellingsbesluit, met toepassing van artikel 108, derde
lid, VWEU, een kennisgeving of melding wordt gedaan bij de
Europese Commissie**

Artikel 5.6.1 Subsidiabele activiteit

De in het Openstellingsbesluit opgenomen activiteiten, die passen binnen het door het algemeen bestuur vastgestelde Jaarprogramma.

Artikel 5.6.2 Subsidiabele kosten en hoogte van de subsidie

De in het Openstellingsbesluit opgenomen voor subsidie in aanmerking komende kosten en de daarin opgenomen hoogte of berekeningswijze van de subsidie.

Hoofdstuk 6

Slotbepalingen

Artikel 6.1 Afwijkingsbevoegdheid

1. Het dagelijks bestuur kan afwijken van de bepalingen gesteld bij of krachtens deze verordening indien er tevens sprake is van subsidieverlening door andere bestuursorganen en:
 - a. de betreffende bepalingen in strijd zijn met of komen met de door de medesubsiënten gestelde voorwaarden, bepalingen, dan wel beperkingen, of
 - b. redelijkerwijs voorrang moet worden gegeven aan de door één van de medesubsiënten gestelde voorwaarden, bepalingen, dan wel beperkingen.
2. Het dagelijks bestuur kan afwijken van de bepalingen gesteld bij of krachtens deze verordening, indien de subsidie valt onder de omschrijving van steunmaatregel als bedoeld in artikel 107 VWEU, en voor het verstrekken van subsidie goedkeuring is vereist van de Europese Commissie, dan wel een kennisgeving moet worden gedaan aan de Europese Commissie. Het dagelijks bestuur mag slechts afwijken voor zover dit noodzakelijk is in verband met het verkrijgen van goedkeuring van de Europese Commissie, dan wel het doen van een kennisgeving aan de Europese Commissie conform de voorwaarden van de toepasselijke vrijstellingsverordening van de Europese Commissie.

Artikel 6.2 Hardheidsclausule

Het dagelijks bestuur kan de bepalingen gesteld bij of krachtens deze verordening buiten toepassing laten of daarvan afwijken, voor zover toepassing gelet op het belang van een doelgerichte of evenwichtige subsidieverstrekking, leidt tot een onbillijkheid van overwegende aard.

Artikel 6.3 Toezichthouders

Het dagelijks bestuur kan toezichthouders aanwijzen die zijn belast met het toezicht op de besteding van de verstrekte subsidies en de naleving van aan subsidie-ontvangers opgelegde verplichtingen.

Artikel 6.4 Overgangsrecht

1. De Subsidieverordening Waddenfonds 2012 en het Pioniersprogramma Waddenfonds 2012-2013 worden ingetrokken.
2. Op aanvragen die zijn ingediend voor de inwerkingtreding van deze verordening blijven de Subsidieverordening Waddenfonds 2012 en het Pioniersprogramma Waddenfonds 2012-2013 van toepassing.

Artikel 6.5 Inwerkingtreding en citeertitel

1. Deze verordening wordt bekendgemaakt in het provinciaal blad van de provincie Fryslân en tevens gepubliceerd in de provinciale bladen van de provincies Groningen en Noord-Holland en op de website van het Waddenfonds.
2. Deze verordening treedt in werking op de eerste dag na de bekendmaking in het Provinciaal Blad van de provincie Fryslân. Hoofdstuk 1 werkt terug tot en met 30 juni 2014.
3. Deze verordening wordt aangehaald als Subsidieverordening Waddenfonds 2014.

Toelichting

Algemeen deel

Inleiding

Op 9 juli 2007 is de (inmiddels ingetrokken) Wet op het Waddenfonds in werking getreden. Het fonds strekt ter financiering van additionele investeringen in het Waddengebied. Het kabinet Rutte heeft in 2010 aangegeven het Waddenfonds te willen decentraliseren naar de Waddenprovincies. De Tweede Kamer heeft hier op 27 april 2011 mee ingestemd. Op 14 september 2011 hebben het Rijk en de Waddenprovincies het Bestuursakkoord decentralisatie Waddenfonds ondertekend, op grond waarvan het fonds per 1 januari 2012 is gedecentraliseerd. De drie provincies hebben daarmee de autonome bevoegdheid om in gezamenlijkheid de middelen van het Waddenfonds te besteden en daarmee een belangrijk instrument in handen om invulling te geven aan het beleid voor de Waddenzee en het waddengebied.

In voormeld bestuursakkoord is uitdrukkelijk bepaald dat de waddenprovincies in gezamenlijkheid beschikken over de gelden van het Waddenfonds en daartoe voorzien in een professionele uitvoeringsorganisatie. Dat is van belang vanwege de herkenbaarheid van het Waddenfonds en onafhankelijke aansturing en besluitvorming ten opzichte van de provinciale organisatie en middelen. Het fonds is aldus niet opgesplitst over de waddenprovincies, maar in de decentralisatie ligt juist een opdracht aan deze provincies besloten om middels het fonds gezamenlijk de belangen van de Waddenzee en het waddengebied te behartigen. Op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen hebben de drie provincies een gemeenschappelijke regeling getroffen, waarbij aan het bestuur verordende bevoegdheid is overgedragen. Op basis van deze bevoegdheid heeft het algemeen bestuur deze subsidieverordening vastgesteld.

Structuur van de subsidieverstrekking

In de gemeenschappelijke regeling is bepaald dat provinciale staten van de deelnemende provincies voor een periode van vier jaren een Uitvoeringsplan Waddenfonds vaststellen. Het plan bevat een programmatisch afwegingskader op hoofdlijnen ten behoeve van de besteding van middelen ten laste van het Waddenfonds. De nadere uitwerking van het Uitvoeringsplan vindt plaats in door het algemeen bestuur vast te stellen Jaarprogramma's. Een Jaarprogramma bevat ten minste een thematische beschrijving van doelen die bijdragen aan de in het door provinciale staten van Fryslân, Groningen en Noord-Holland vastgestelde Uitvoeringsplan Waddenfonds genoemde doelstellingen en omschrijft het type van activiteiten dat voor subsidie in aanmerking komt. Daarbij staat de samenhang tussen deze activiteiten voorop, wordt bundeling van activiteiten bevorderd en wordt versnippering van beschikbare middelen tegengegaan.

De Subsidieverordening Waddenfonds is een door het algemeen bestuur vastgesteld wettelijk voorschrift dat beleidsmatige en budgettaire buitengrenzen formuleert met betrekking tot subsidieverstrekking. Daarnaast legt het algemeen bestuur hiermee belangrijke procedurele spelregels vast, waar het dagelijks bestuur bij de subsidieverstrekking aan gebonden is. De subsidieverordening kan niet los worden gezien van titel 4.2 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb), waarin bepalingen over subsidieverstrekking zijn opgenomen. De bepalingen in de verordening kunnen deels als een aanvulling, deels als een uitwerking van deze subsidietitel worden gezien. Uitgangspunt is dat hetgeen al in de Awb is geregeld niet ook in de verordening wordt opgenomen. Er is derhalve geen ruimte om een andere lezing te geven aan in de Awb bepaalde artikelen en begrippen.

Het dagelijks bestuur is bevoegd tot subsidieverstrekking. Het dagelijks bestuur daarbij heeft de bevoegdheid om met het zogenoemde Openstellingsbesluit Waddenfonds door het stellen van nadere regels de subsidieverstrekking verder in te kleuren, waardoor een nauwkeuriger sturing van gewenste activiteiten mogelijk wordt.

Onverkort geldt dat de verordening voorziet in het verstrekken van subsidie voor projecten die gericht zijn op of bijdragen aan één of meerdere van de volgende doelstellingen:

- a. het vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied;
- b. het verminderen of wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee;

- c. een duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied dan wel gericht zijn op een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het waddengebied en de direct aangrenzende gebieden (Groningen, Fryslân en de Kop van Noord-Holland);
 - d. het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het waddengebied, waarbij de subsidies ten behoeve van de activiteiten als bedoeld onder c. gedurende de looptijd van het Waddenfonds de helft van de beschikbare middelen bedragen.
- De activiteiten dienen een additioneel karakter te hebben. Het zijn dus geen als regulier te waarderen beheers- of onderhoudswerken. Duidelijk zal daarbij zijn dat projecten alleen voor subsidie in aanmerking komen indien de (positieve) effecten van die activiteiten aantoonbaar hun weerslag zullen vinden in het Waddengebied zelf.

Staatssteun

Op grond van artikel 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) en diverse Verordeningen, Communautaire kaderregelingen en richtsnoeren van de Commissie van de Europese Gemeenschappen gelden er beperkingen voor subsidies die ondernemingen mogen ontvangen. Bij het verlenen van subsidies moet rekening gehouden worden met de Europeesrechtelijke kaders omtrent staatssteun. Op basis van het Europees recht worden, ter voorkoming van oneerlijke concurrentie, grenzen gesteld aan de maximaal te verlenen steun aan ondernemingen. Alleen wanneer een subsidie steun aan een onderneming in de zin van het Europese recht betreft, is er mogelijk sprake van ongeoorloofde staatssteun. Het begrip 'onderneming' dient in het EG-recht ruim opgevat te worden. In de jurisprudentie van het Europese Hof is het begrip 'onderneming' als volgt omschreven:

'iedere eenheid die een economische activiteit uitoefent, ongeacht haar rechtsvorm en de wijze waarop zij wordt gefinancierd'. Onder een 'economische activiteit' moet men verstaan: 'het aanbieden van goederen of diensten op de markt.'

'Ongeacht haar rechtsvorm' houdt in dat bijvoorbeeld ook stichtingen 'ondernemingen' in de zin van het EG-recht kunnen zijn. Het feit dat het om een eenheid zonder winsttoegmerk gaat, vormt geen garantie dat het niet om een 'onderneming' in de zin van het EG-recht gaat.

Subsidie

Onder subsidie wordt op grond van artikel 4:21, eerste lid, van de Awb verstaan: de aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten.

Voldoende is dat een aanspraak op financiële middelen wordt verstrekt. Dit is allereerst van belang, omdat bij subsidies het tijdstip waarop de aanspraak op financiële middelen wordt gevestigd, en het tijdstip waarop die middelen daadwerkelijk worden verstrekt, ver uit elkaar kunnen liggen. Het komt met regelmaat voor dat voorafgaand aan een voorgenomen activiteit toegezegde subsidie pas na afloop van die activiteit daadwerkelijk (volledig) worden verstrekt. Het cruciale moment in het proces van subsidiëring is in zo'n geval niet de daadwerkelijke verstrekking, maar de beslissing dat de voorgenomen activiteit gesubsidieerd zal worden indien zij inderdaad plaatsvindt.

Met de term aanspraak wordt voorts benadrukt dat de beslissing om subsidie te verstrekken niet vrijblijvend is. Ook de verlening van een subsidie voorafgaand aan de gesubsidieerde activiteit vestigt een rechtens afdwingbare, zij het voorwaardelijke, aanspraak op financiële middelen. De subsidieverlening is voor het bestuursorgaan bindend. Indien de subsidie-ontvanger de gesubsidieerde activiteiten verricht en zijn overige verplichtingen nakomt, is het bestuursorgaan gehouden tot nakoming van de subsidieverlening, dat wil zeggen tot het overeenkomstig de verlening vaststellen van de subsidie en het uitbetalen van het subsidiebedrag.

De clause "anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten" houdt commerciële transacties waarbij de overheid partij is buiten het subsidiebegrip. Onder betaling dient te worden verstaan het leveren van een tegenprestatie die is afgestemd op de waarde van de verkregen goederen of diensten in het economisch verkeer. Dat wil vanzelfsprekend niet zeggen dat iedere betaling die, gelet op de geldende marktprijs, wellicht aan de hoge kant is, nu ineens als een subsidie moet worden aangemerkt. De waarde in het economisch verkeer is immers lang niet altijd exact vast te stellen, zodat ook de overheid een zekere vrijheid bij het bepalen van de prijs die zij wil betalen niet kan worden ontzegd. Slechts wanneer die prijs onmiskenbaar zozeer boven de marktprijs

ligt, dat redelijkerwijs niet meer van betaling kan worden gesproken is, indien aan de overige elementen van de definitie is voldaan, sprake van een subsidie.

Subsidieverlening en betaling voor goederen of diensten kunnen in de praktijk soms dicht tegen elkaar liggen. Wanneer een bestuursorgaan gelden verstrekt ten behoeve van het verrichten van een bepaald onderzoek, zal soms sprake zijn van subsidiëring, soms van een commerciële transactie waarbij de overheid eenvoudig een noodzakelijk geacht onderzoek uitbesteedt. De aard van de rechtsverhouding moet dan aan de hand van de omstandigheden van het concrete geval worden vastgesteld.

Deregulering

Administratieve lasten voor burgers, bedrijven en instellingen worden veroorzaakt door informatieverplichtingen die de overheid oplegt. Vermindering van administratieve lasten en vereenvoudiging van regelgeving wordt als een voortdurende opgave van het openbaar bestuur gezien. Met deze verordening vindt dat zijn vertaling in minder regels, door een reductie van informatieverplichtingen, zowel bij het aanvragen van subsidie als bij het verantwoorden daarvan. Daarvoor is aansluiting gezocht bij de Aanwijzingen voor subsidieverstreking (Regeling van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, van 15 december 2009, nr. 3086451, houdende vaststelling van Aanwijzingen voor subsidieverstreking). Dit is een ministeriële regeling die beoogt het verstrekken van subsidies door de rijksoverheid, en met name de verantwoording daarover, te vereenvoudigen. Deze regeling wordt informeel ook wel het uniform of Rijkssubsidiekader genoemd.

De verantwoordingsystematiek van subsidie is, geheel in lijn met de Aanwijzingen voor subsidieverstreking, gebaseerd op de uitgangspunten:

- proportionaliteit;
- sturing op prestaties en hoofdlijnen;
- uniformering en vereenvoudiging, en
- verantwoord vertrouwen en risicoacceptatie.

Deze uitgangspunten zijn uitgewerkt in de volgende met elkaar samenhangende maatregelen:

- a. drie standaard uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen waarvan de toepassing wordt bepaald door de hoogte van het subsidiebedrag;
- b. uniformering en vereenvoudiging van begrippen en verplichtingen in het subsidieproces en
- c. beleid om misbruik en oneigenlijk gebruikt te voorkomen, waarbij door middel van risicoanalyses toezicht en controle wordt gehouden.

Proportionaliteit

De verordening gaat uit van proportionaliteit tussen het subsidiebedrag en de administratieve lasten. Hoe lager het subsidiebedrag, hoe eenvoudiger de aanvraagprocedure en de verantwoording is ingericht. Aan dit proportionaliteitsbeginsel is invulling gegeven door het invoeren van drie standaard uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen waarvan de toepassing wordt bepaald door de hoogte van het subsidiebedrag:

- tot een bedrag € 25.000 wordt de subsidie in beginsel direct of ambtshalve vastgesteld;
- vanaf € 25.000 tot € 125.000 vindt verantwoording over de prestatie plaats en
- vanaf € 125.000 wordt verantwoording afgelegd over kosten en prestaties.

Voor kleine subsidiebedragen wordt uitgegaan van een meer risicogerichte aanpak waarbij wordt uitgegaan van vertrouwen. Dit betekent dat bij kleine subsidies niet standaard om een verantwoording zal worden gevraagd. In plaats daarvan geldt een actieve meldingsplicht voor de ontvanger bij niet nakoming van de verplichtingen. Achteraf kan een risicogeoriënteerde controle plaatsvinden bij de subsidie-ontvanger. Een meer risicogeoriënteerde aanpak betekent ook een zekere risicoacceptatie; belangrijk hierbij is dat incidenten niet gelijk tot een systeemaanpassing zouden moeten leiden. De verantwoordingsfocus bij kleine subsidies ligt op het leveren van de prestatie in plaats van op de kosten. Hierdoor kan zich de situatie voordoen dat de werkelijke kosten uiteindelijk lager zijn dan het verstrekte subsidiebedrag.

Sturing op prestaties en hoofdlijnen

Verantwoording van de meeste subsidies was in het verleden vaak gericht op een verantwoording over de kosten. Hierbij werd zekerheid gezocht in complexe administratieve verplichtingen waarmee hoge administratieve en uitvoeringslasten gepaard gaan. Voorbeelden hiervan zijn gedetailleerde kostenverantwoordingen en verplichtingen met betrekking tot het bijhouden van een urenadministratie. Door het afrekenen op basis van prestaties en het vervallen van de gedetailleerde financiële verantwoording bij kleine subsidies worden de administratieve lasten fors verminderd. Bij deze wijze van subsidiëren wordt geaccepteerd dat – zolang de subsidie-ontvanger de prestatie/activiteit verricht – het subsidiebedrag hoger kan zijn dan de werkelijke kosten. Een dergelijke situatie leidt niet tot terugvordering.

Uniformering en vereenvoudiging

In de verordening zijn processtappen, begrippen en verplichtingen die bij iedere subsidie terugkeren vereenvoudigd en geuniformeerd. Het gaat hierbij om gestandaardiseerde termijnen, conform het Rijkssubsidiekader die betrekking hebben op zowel de subsidie-ontvanger als de subsidieverlener, en het toepassen van uniforme berekeningswijzen voor de berekening van uurtarieven en kostenbegrippen. Daarnaast worden de informatieverplichtingen voor de subsidie-ontvangers verminderd. Tussentijdse rapportages voor kortlopende subsidies vervallen. Ook de procedure voor het ontvangen van een voorschot is vereenvoudigd.

Verantwoord vertrouwen en risicoacceptatie

Het vierde uitgangspunt is het werken vanuit vertrouwen in plaats van wantrouwen. Aan dit vertrouwensprincipe wordt vormgegeven door niet meer alle subsidie-ontvangers in alle gevallen te belasten met verantwoordingen, rapportages en controles. De aandacht in de uitvoering verschuift naar de risicogebieden en -groepen, en naar de uitzonderingen. Dit betekent ook meer eigen verantwoordelijkheid van de subsidie-ontvanger. Zo zal de subsidie-ontvanger direct schriftelijk moeten melden wanneer de activiteiten waarvoor de subsidie is verleend niet zullen worden verricht, of dat niet aan subsidieverplichtingen zal worden voldaan.

Werken vanuit vertrouwen betekent dat een zeker risico dat de prestatie niet of niet geheel conform de aan de subsidie verbonden verplichtingen wordt uitgevoerd wordt geaccepteerd. Om op verantwoorde wijze een deel van de huidige sturing los te kunnen laten, moet aan randvoorwaarden worden voldaan om misbruik te voorkomen. Deze randvoorwaarden worden verankerd in beleid om misbruik te voorkomen waar risicomanagement, strikte handhaving en registratie van misbruik deel van uitmaken. Risicomanagement houdt in dat mogelijke risico's voorafgaand aan de subsidieverlening in beeld worden gebracht, goed worden afgewogen en dat hierop wordt geanticipeerd, met name bij het inrichten van een steekproefsgewijze verantwoording of controle. Bij de risicoanalyse kunnen onder meer de doelgroep van subsidie-ontvangers, het type regeling en de hoogte van het subsidiebedrag in beschouwing worden genomen.

Met de invoering van de vereenvoudigde verantwoordingssystematiek wordt ook beleid geïntroduceerd om misbruik en oneigenlijk gebruik te bestrijden. Doordat meer wordt uitgegaan van vertrouwen is het van belang dat er voldoende checks and balances in het systeem worden ingebouwd om te borgen dat deze aanpak niet leidt tot misbruik en oneigenlijk gebruik. Meer vertrouwen gaat ook hand in hand met een strikte handhaving. Bij constatering van misbruik zal dan ook consequent worden bestraft op basis van de beschikbare sanctiemogelijkheden (o.a. terugvorderen inclusief wettelijke rente). Onderdeel van de aanpak is ook het opzetten van een registratie van misbruik. Deze registratie kan input geven voor de risicoanalyse die ten grondslag ligt aan de totstandkoming van de subsidieverordening, de afweging bij een individuele subsidieverstrekking (of eventuele weigering) en ten behoeve van de inrichting van de steekproefsgewijze verantwoording. Door op deze manier invulling te geven aan het principe vertrouwen worden goedwillende bedrijven, instellingen en burgers minimaal belast.

Artikelsgewijs

Hoofdstuk 1 Algemene bepalingen

Artikel 1.1 Begripsbepalingen

activiteitenverslag

Het activiteitenverslag is in feite het spiegelbeeld van het activiteitenplan, overigens niet te verwarren met het financieel verslag. Uit het verslag moet genoegzaam blijken dat de gesubsidieerde activiteit is uitgevoerd en aan de aan de subsidie verbonden verplichtingen is voldaan. Dat kan ook door bepaalde bewijsstukken aan het activiteitenverslag toe te voegen. Het begrip aantonen houdt in dat meer gevraagd wordt dan aannemelijk maken. Het dagelijks bestuur dient ervan overtuigd te zijn dat daadwerkelijk uitvoering is gegeven aan de activiteiten en dat is voldaan aan de verplichtingen.

projectsubsidie

Een projectsubsidie is een subsidie voor een eenmalig project, die naar zijn aard tijdelijk is. Een projectsubsidie kan ook een incidentele- of begrotingssubsidie zijn waar geen wettelijk voorschrift voor is vereist.

onderneming

Als onderneming wordt beschouwd iedere entiteit, ongeacht haar rechtsvorm, die een economische activiteit uitoefent. Met name worden als zodanig beschouwd entiteiten die individueel of in familieverband ambachtelijke of andere activiteiten uitoefenen, personenvennootschappen en verenigingen die regelmatig een economische activiteit uitoefenen. Tot de categorie kleine, middelgrote en micro-ondernemingen ("kmo's") behoren ondernemingen waar minder dan 250 personen werkzaam zijn en waarvan de jaaromzet 50 miljoen EUR en/of het jaarlijkse balanstotaal 43 miljoen EUR niet overschrijdt. Binnen de categorie kmo's is een "kleine onderneming" een onderneming waar minder dan 50 personen werkzaam zijn en waarvan de jaaromzet of het jaarlijkse balanstotaal 10 miljoen EUR niet overschrijdt. Binnen de categorie kmo's is een "micro-onderneming" een onderneming waar minder dan 10 personen werkzaam zijn en waarvan de jaaromzet of het jaarlijkse balanstotaal 2 miljoen EUR niet overschrijdt.

Artikel 1.5 Bevoegdheid subsidieverstrekking

De verordening kent de bevoegdheid tot subsidieverstrekking toe aan het dagelijks bestuur. Het begrip subsidieverstrekking omvat alle besluiten en handelingen in de subsidieketen, van subsidieverlening tot subsidievaststelling, met inbegrip van onder andere weigering, bevoorschotting, betaling, terugvordering, wijziging en intrekking.

De bevoegdheid tot subsidieverstrekking geldt niet onverkort. Met het vaststellen van de verordening bakent het algemeen bestuur de buitengrenzen van deze bevoegdheid af. In de eerste plaats wordt die begrenzing gevonden in het Jaarprogramma, waarin de programmerende rol van het algemeen bestuur ligt besloten. In de tweede plaats wordt de bevoegdheid begrensd door het exclusieve budgetrecht van het algemeen bestuur. Subsidie kan uitsluitend worden verstrekt indien het algemeen bestuur daarvoor middelen beschikbaar heeft gesteld. Dat betekent dat subsidie ten laste van een begroting die nog niet is vastgesteld uitsluitend slechts kan worden verleend onder het uitdrukkelijke voorbehoud dat het algemeen bestuur op die begroting voldoende middelen beschikbaar stelt. Ook subsidies die niet passen binnen het vastgestelde Jaarprogramma moeten via de weg van de begroting aan het algemeen bestuur worden voorgelegd.

Artikel 1.6 Subsidieplafond

Onder subsidieplafond wordt, op grond van het tweede lid van artikel 4:25 van de Awb, verstaan: "het bedrag dat gedurende een bepaald tijdvak ten hoogste beschikbaar is voor de verstrekking van subsidies krachtens een bepaald wettelijk voorschrift". Bij de uitvoering van subsidieregelingen doet zich soms het probleem voor dat enerzijds de begroting waaraan het betrokken bestuursorgaan gebonden is geen ruimte biedt om een subsidie te verstrekken of voort te zetten, terwijl anderzijds de wet of de algemene beginselen van behoorlijk bestuur weigering of intrekking van de subsidie niet zonder meer toelaten.

Vooral bij projectsubsidies kan zich het probleem voordoen dat het aantal aanvragen niet vooraf bekend is. Bij een onverwacht hoog aantal voor toewijzing vatbare aanvragen kan dan blijken dat het op basis van ramingen beschikbaar gestelde bedrag niet toereikend is. Er kan zich dan een spanning voordoen tussen enerzijds de noodzaak de aanvragers van de subsidie zoveel mogelijk rechtszekerheid te bieden en anderzijds de evenzeer noodzakelijke begrotingsdiscipline.

Naar Nederlands recht ontslaat het enkele ontbreken van een toereikende begrotingspost de overheid nog niet van haar plicht haar financiële verplichtingen jegens burgers na te komen (vgl. reeds HR 4-11-1849, W. 1058 (De Bourbon/Naundorff)). Bij een zogenaamde open-einde-regeling kan dit tot onaanvaardbare overschrijdingen van de begroting leiden.

Het subsidieplafond moet hetzij in een wettelijk voorschrift zelf zijn opgenomen, hetzij zijn vastgesteld door een bestuursorgaan dat de bevoegdheid daartoe aan een wettelijk voorschrift ontleent. Het eerste zal overigens slechts bij uitzondering kunnen geschieden, omdat het beschikbare bedrag veelal van jaar tot jaar zal variëren. Daarom wordt het dagelijks bestuur aangewezen als bestuursorgaan dat het subsidieplafond kan vaststellen. De Awb bepaalt dat, indien bij of krachtens wettelijk voorschrift een subsidieplafond is vastgesteld (hetgeen impliceert dat het subsidieplafond ook is bekendgemaakt!), de subsidie bij overschrijding van dat plafond moet worden geweigerd. Een wettelijke verplichting tot weigering ontslaat het dagelijks bestuur van de verplichting telkens in concreto te motiveren waarom het belang van begrotingsdiscipline zwaarder moet wegen dan de belangen van de aanvrager.

Artikel 1.7 Drempelbedrag

Projecten komen alleen in aanmerking voor subsidie indien de subsidiabele kosten op basis van de projectaanvraag ten minste € 200.000,- bedragen. In het Jaarprogramma of het Openstellingsbesluit kunnen hogere of lagere drempelbedragen worden opgenomen.

Artikel 1.8 Het Openstellingsbesluit

Subsidieaanvragen mogen alleen worden ingediend binnen een door het dagelijks bestuur vastgestelde aanvraagperiode. Dat wordt vastgelegd in een zgn. Openstellingsbesluit. Het dagelijks bestuur is bevoegd om een Openstellingsbesluit vast te stellen. Het Openstellingsbesluit hoeft zich niet te beperken tot de aanvraagperiode. Het dagelijks bestuur is bevoegd om in het Openstellingsbesluit nadere regels te stellen om de subsidieverstrekking nader te concretiseren. Daarmee kan het dagelijks bestuur, binnen de grenzen van het door het algemeen bestuur vastgestelde Jaarprogramma en begroting, de subsidieverstrekking sturen om een optimale aansluiting te bewerkstelligen bij de beleidsopgaven die zijn geformuleerd in het Uitvoeringsplan Waddenfonds en het Jaarprogramma.

artikel 1.9 Hoogte van de subsidie

De subsidie uit het Waddenfonds bedraagt nooit meer dan 90% van de subsidiabele kosten. Een subsidieaanvrager kan voor het niet gesubsidieerde deel van de kosten elders financiering zoeken (indien staatssteunaspecten daaraan niet in de weg staan).

Omdat de subsidiepercentages voor de diverse doelen verschillen, is het nodig dat de aanvrager de projectkosten toerekent aan de doelen waaraan wordt bijgedragen. Indien de subsidie uit het Waddenfonds in verband met staatssteunaspecten lager moet worden vastgesteld dan de maximumpercentages, zal de subsidieaanvrager vanzelfsprekend een groter deel van de projectkosten zelf moeten financieren.

De subsidie voor economische activiteiten kan nooit hoger zijn dan hetgeen binnen de staatssteunregelgeving is toegestaan.

Artikel 1.10 Subsidiabele kosten

Dit artikel bevat uitsluitend algemene bepalingen. De hier opgenomen bepalingen met betrekking tot de subsidiabele kosten zijn dan ook van toepassing op alle soorten projecten. Welke categorieën kosten tot de subsidiabele kosten gerekend worden, zal echter kunnen verschillen per type project. Het bepaalde in hoofdstuk 5 is daarom aanvullend op dit meer algemene artikel. Het is mogelijk dat voor specifieke activiteiten specifieke bepalingen of beperkingen gelden.

Voor kosten die in redelijkheid niet als noodzakelijk kunnen worden beschouwd, wordt geen subsidie verleend. Ingevolge artikel 4:46, derde lid, Awb blijven deze kosten bij de subsidievaststelling buiten

beschouwing. Dit artikel kan een rol spelen bij constructies waarbij door een derde aan de subsidie-ontvanger onevenredige kosten in rekening worden gebracht. Bij afschrijving is uit de aard der zaak geen sprake van betaalde kosten, vandaar dat expliciet wordt genoemd dat het bij de subsidiabele kosten ook om afschrijvingskosten kan gaan. Ook kosten voor eigen arbeid zijn wel gemaakte, maar geen betaalde kosten.

Kosten zijn subsidiabel indien deze zijn toe te rekenen aan het project. Met de bepalingen in het derde lid, sub a en sub b, wordt de periode afgebakend waarin kosten subsidiabel zijn. Bepalend is het moment waarop kosten zijn 'gemaakt'.

Artikel 1.11 Misbruik en oneigenlijk gebruik

In dit artikel wordt aan het dagelijks bestuur de opdracht gegeven misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O) van subsidies tegen te gaan. Het M&O-beleid vormt een belangrijk onderdeel van de nieuwe subsidiesystematiek waarin risicoanalyses vooraf, steekproefsgewijze controles (achter het bureau en in het veld), een actieve en consistente handhaving, een misbruikregister en de periodieke evaluatie van de subsidieregeling belangrijke elementen zijn.

Artikel 1.12 Doeltreffendheid

In artikel 4:24 van de Awb staat dat tenminste éénmaal per vijf jaar een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van de subsidie in de praktijk wordt gepubliceerd. In de verordening is bepaald dat het dagelijks bestuur éénmaal in de vier jaar aan het algemeen bestuur verslag doet van de doeltreffendheid en de effecten van de subsidie in de praktijk. Een regelmatige evaluatie van beleid en regelgeving kan bijdragen aan de beheersing van overheidsuitgaven. Als uit de evaluatie blijkt dat subsidiëring niet doelmatig is, of het doel van de subsidie is bereikt, kan het subsidiebeleid worden aangepast.

Artikel 1.13 Formulieren en modellen

Het dagelijks bestuur kan formulieren en modellen vaststellen, zoals een aanvraagformulier voor subsidieverlening of –vaststelling. Het formulier bevat een overzicht van de gegevens die nodig zijn om een subsidieaanvraag goed te kunnen beoordelen. Het aanvraagformulier geeft ook aan welke overige bescheiden moeten worden ingediend. Het dagelijks bestuur kan op grond van artikel 4:5 van de Awb besluiten een aanvraag niet te behandelen indien niet voldaan is aan een voorgeschreven vereiste. De aard en de hoeveelheid van de gevraagde gegevens moeten op basis van het proportionaliteitsbeginsel altijd in redelijke verhouding staan tot de aard en de omvang van de gevraagde subsidie. Indien de ingediende gegevens onvoldoende zijn voor de beoordeling van een aanvraag mag het dagelijks bestuur op basis van artikel 4:2 Awb die gegevens vragen die voor de beslissing op de aanvraag nodig zijn en waarover subsidieaanvrager redelijkerwijs de beschikking kan krijgen.

Artikel 1.14 Kostenbegrippen en uurtarieven

Een veelgebruikte methode voor de bepaling van de omvang van het subsidiebedrag is de berekening van de (gedeeltelijke) bijdrage aan de werkelijke kosten van subsidiabele activiteiten. Forfaitaire elementen zijn een hulpmiddel om de bepaling van de subsidiabele kosten, en daarmee van het subsidiebedrag, te vereenvoudigen en te uniformeren. Voorbeelden van forfaitaire elementen zijn: de urenbasis, het uurtarief voor kosten van eigen arbeid (niet zijnde loonkosten) en het uurtarief voor categorieën van loonkosten. Het dagelijks bestuur kan ten behoeve van subsidiabele uurtarieven de standaardberekingswijzen vaststellen, alsmede de definities bij het hanteren van kostenbegrippen bij de berekening van uurtarieven.

Hoofdstuk 2 Krediet- en garantiesubsidies

Artikel 2.1 Toepassingsbereik

Krediet- en garantiesubsidies vallen ook onder het subsidiebegrip, zoals dit is geformuleerd in artikel 4:21 Awb. Om te bepalen of het verstrekken van financiële middelen onder dit begrip valt is het met name van belang of de middelen worden verstrekt om activiteiten van de subsidie-ontvanger mogelijk te maken. Gelet op het specifieke karakter van krediet- en garantiesubsidies zijn een aantal bepalingen niet van toepassing op de verlening hiervan. Aangezien het subsidiebedrag uiteindelijk weer wordt terugbetaald of in geval van een garantie, een subsidie-ontvanger nadat deze de activiteit heeft verricht blijft zitten met een eventueel eigen financieel tekort of met een schuld aan een

financier, hoeven er geen subsidiabele kosten bepaald te worden. Ook de verantwoordingsarrangementen zijn niet van toepassing. Er is geen voorschotbetaling in de bij de subsidies gebruikelijke zin, aangezien het in de regel juist de bedoeling zal zijn dat het hele beschikbare bedrag direct door de subsidie-ontvanger gebruikt kan worden voor het verrichten van de activiteiten. Het is wel denkbaar dat dit totale subsidiebedrag in tranches beschikbaar wordt gesteld.

Artikel 2.2 Kredietsubsidie

In het eerste lid worden imperatief de gegevens genoemd die opgenomen moeten worden in het Jaarprogramma of het Openstellingsbesluit. Een rentevergoeding kan - naast een beleidsmatige wens - mede van belang zijn om te voorkomen dat er sprake is van ongeoorloofde staatssteun. Indien geen sprake is van een rentevergoeding kan dit percentage vastgesteld worden op 0%. In het tweede lid worden niet limitatief overige gegevens genoemd die aanvullend kunnen worden opgenomen. Om meer zekerheid te hebben over de terugbetaling van de lening kan het gewenst zijn dat de subsidie-ontvanger zekerheid verschaft. Dit kan eventueel door het vestigen van een pand- of hypotheekrecht. Ook is het denkbaar dat al bij de verlening duidelijk is dat de lening onder bepaalde omstandigheden niet terugbetaald hoeft te worden. Een uitvoeringsovereenkomst is van belang om naast de verplichting om de lening terug te betalen ook verplichtingen op te leggen omtrent de daadwerkelijke uitvoering van de activiteiten.

Artikel 2.3 Garantiesubsidie

In het eerste lid worden imperatief de gegevens genoemd die opgenomen moeten worden in het Jaarprogramma of het Openstellingbesluit. Een vergoeding kan - naast een beleidsmatige wens - mede van belang zijn om te voorkomen dat er sprake is van ongeoorloofde staatssteun. Indien geen sprake is van een vergoeding kan deze worden vastgesteld op €0.

Hoofdstuk 3 Subsidieverlening

Paragraaf 3.1 Het aanvragen van een subsidie

Artikel 3.1 Het indienen van een aanvraag

Subsidieaanvragen mogen alleen worden ingediend binnen een door het dagelijks bestuur vastgestelde aanvraagperiode, die wordt vastgelegd in het Openstellingsbesluit. Aanvragen mogen worden ingediend per reguliere post of per e-mail, op het aangegeven e-mailadres. Een aanvraag gaat ten minste vergezeld van een activiteitenplan, een (meerjaren)begroting met toelichting en een dekkingsplan. In het Jaarprogramma kunnen nadere eisen worden gesteld aan de aanvraag.

Artikel 3.2 Ontvangst van de aanvraag

Als de beschikbare middelen worden verdeeld op volgorde van binnenkomst, dan is de dag waarop de aanvraag is ontvangen, ongeacht of dit per reguliere post of per e-mail is, bepalend.

Op grond van artikel 4:2, tweede lid, van de Awb is de aanvrager verplicht gegevens en bescheiden te verschaffen die voor de beslissing op de aanvraag nodig zijn en waarover hij redelijkerwijs de beschikking kan krijgen. Indien de verstrekte gegevens en bescheiden onvoldoende zijn voor de beoordeling van de aanvraag of voor de voorbereiding van de beschikking, kan het bestuursorgaan op grond van artikel 4:5, eerste lid, van de Awb besluiten de aanvraag niet te behandelen, mits de aanvrager de gelegenheid heeft gehad binnen een door het bestuursorgaan gestelde termijn de aanvraag aan te vullen. Hierbij moet uiteraard wel worden bedacht dat die bevoegdheid wordt begrensd door het hiervoor genoemde artikel 4:2, tweede lid, Awb. De dag waarop de aanvulling ingevolge artikel 4:5 Awb is ontvangen geldt met betrekking tot de verdeling als de datum van ontvangst.

Mocht op een bepaalde dag, bij verdeling op volgorde van binnenkomst, vanwege het aantal aanvragen, het subsidieplafond worden overschreden, dan vindt rangschikking van de aanvragen plaats.

Paragraaf 3.2 De beslissing op de aanvraag

Artikel 3.5 Algemeen beoordelingskader

Op grond van artikel 4:25 Awb moet een subsidie worden geweigerd als door verstrekking van de subsidie het subsidieplafond wordt overschreden. Op grond van artikel 4:35 Awb kan de subsidieverlening in ieder geval worden geweigerd indien een gegronde reden bestaat om aan te nemen dat:

- a. de activiteiten niet of niet geheel zullen plaatsvinden;
- b. de aanvrager niet zal voldoen aan de aan de subsidie verbonden verplichtingen;
- c. de aanvrager niet op een behoorlijke wijze rekening en verantwoording zal afleggen omtrent de verrichte activiteiten en de daaraan verbonden uitgaven en inkomsten, voor zover deze voor de vaststelling van de subsidie van belang zijn.

De subsidieverlening kan voorts in ieder geval worden geweigerd indien de aanvrager:

- a. in het kader van de aanvraag onjuiste of onvolledige gegevens heeft verstrekt en de verstrekking van deze gegevens tot een onjuiste beschikking op de aanvraag zou hebben geleid, of
- b. failliet is verklaard of aan hem surséance van betaling is verleend of ten aanzien van hem de schuldsaneringsregeling natuurlijke personen van toepassing is verklaard, dan wel een verzoek daartoe bij de rechtbank is ingediend.

Naast de weigeringsgronden die voortvloeien uit de artikelen 4:25 en 4:35 van de Awb kent de verordening ook een aantal aanvullende algemene weigeringsgronden. De weigeringsgronden in het eerste lid hebben een imperatief karakter.

Voor de toepassing van het tweede lid zal een onderzoek op grond van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur uitgevoerd moeten worden.

Op grond van het derde lid kan een subsidie worden geweigerd indien de aanvrager is opgenomen in het Subsidieregister misbruik en oneigenlijk gebruik. Een aanvrager kan hierin alleen opgenomen indien bij verstrekking van een eerdere subsidie door het Waddenfonds vormen van misbruik of oneigenlijk gebruik zijn geconstateerd.

Artikel 3.6 Voorschotten

Bij directe vaststelling van de subsidie vindt de betaling van het subsidiebedrag in één keer plaats. Bevoorschotting valt hier als het ware samen met de betaling van het subsidiebedrag. Bij ambtshalve vaststelling wordt in beginsel 100% van het subsidiebedrag bevoorschot. In de overige gevallen bedraagt het voorschot in beginsel nooit meer dan 80% van het verleende subsidiebedrag, op aanvraag van de subsidie-ontvanger. Het dagelijks bestuur kan in het belang van een doelmatige subsidieverstrekking afwijken van de genoemde percentages.

De subsidie-ontvanger is verplicht te melden indien er omstandigheden zijn die van invloed zijn op de hoogte van het verleende bedrag. De subsidieverstrekker kan vervolgens, indien nodig het bevoorschottingsritme en de hoogte van de voorschotten aanpassen. Na vaststelling van de subsidie wordt het resterende bedrag (het vastgestelde bedrag verminderd met de verleende voorschotten), betaald aan de subsidie-ontvanger.

Paragraaf 3.3 Voorwaarden en verplichtingen

Artikel 3.7 Melding Europese Commissie

Een meldingsprocedure bij de Europese Commissie kan lang duren. Uit oogpunt van een effectieve subsidieverstrekking is het niet altijd wenselijk om zolang te wachten met subsidieverstrekking. Met dit artikel wordt mogelijk gemaakt de subsidie snel te kunnen verstrekken, onder de opschortende voorwaarde dat de Commissie de melding goedkeurt. De subsidie-ontvanger kan desgewenst op eigen risico een aanvang maken met de subsidiabele activiteiten.

Artikel 3.9 Meldings- en mededelingsplicht

In het eerste lid is voorzien in een meldingsplicht van de subsidie-ontvanger. Zodra het aannemelijk is dat de gesubsidieerde activiteiten niet geheel, niet tijdig of niet volgens alle daaraan verbonden verplichtingen zullen worden verricht, moet de subsidie-ontvanger dit zo snel mogelijk melden bij het dagelijks bestuur. In dat geval zal de subsidie lager of op nihil worden vastgesteld of zullen nadere afspraken worden gemaakt over het aanpassen van de verplichtingen, bijvoorbeeld het geven van meer tijd voor de uitvoering van de activiteiten. Bij het niet voldoen aan deze meldingsplicht kan, indien dat achteraf mocht blijken, met toepassing van artikel 4:49 van de Awb alsnog de subsidie

worden ingetrokken omdat de ontvanger wist en behoorde te weten dat de vaststelling onjuist was. Het op nihil stellen van de subsidies en dus terugvordering inclusief wettelijke rente van het hele subsidiebedrag kan in een dergelijk geval proportioneel worden geacht, omdat de ontvanger dan, door niet te melden, misbruik maakte van de hoge mate van vertrouwen, die ten grondslag ligt aan de in de verordening opgenomen verantwoordingssystematiek..

Voor de volledigheid wordt opgemerkt dat de meldingsplicht uiteraard niet geldt voor wijzigingen waarmee de subsidieverlener op verzoek van de subsidie-ontvanger eerder schriftelijk heeft ingestemd.

Wanneer er sprake is van aanmerkelijke verschillen, waarvan mededeling gedaan moet worden, is niet in algemene zin aan te geven. Dit zal in het bijzonder afhankelijk zijn van de hoogte van de subsidie, mede gezien in het licht van de andere inkomsten van de subsidie-ontvanger. Indien nodig kan het dagelijks bestuur op grond van artikel 4:37, eerste lid, onderdeel c, Awb over dit onderwerp nadere voorschriften opleggen.

Artikel 3.10 Algemene verplichtingen

Het tweede lid geeft het dagelijks bestuur de bevoegdheid om doelgebonden verplichtingen aan de subsidie te stellen. Artikel 4:38 Awb stelt allereerst buiten twijfel dat aan de subsidie ook andere dan de in artikel 4:37 Awb bedoelde verplichtingen kunnen worden verbonden. In de tweede plaats behelst de bepaling de norm, dat de verplichtingen moeten strekken tot verwezenlijking van het doel van de subsidie. Alleen die verplichtingen kunnen worden opgelegd, die redelijkerwijs noodzakelijk en geschikt zijn om het met de subsidie nagestreefde doel te verwezenlijken.

Naar hun inhoud kunnen de verplichtingen sterk variëren. Zij kunnen rechtstreeks betrekking hebben op de gesubsidieerde activiteiten. Men denke bijvoorbeeld aan de aan een instelling opgelegde verplichting om bepaalde activiteiten ten behoeve van derden (cursussen o.i.d.) uitsluitend te laten verzorgen door personen die aan bepaalde opleidingseisen voldoen.

De verplichtingen kunnen ook een meer afgeleid en ondersteunend karakter hebben. Dat is bijvoorbeeld het geval bij verplichtingen met betrekking tot de wijze, waarop de subsidie-ontvanger haar administratie moet voeren of de wijze, waarop aan de subsidieverlener moet worden gerapporteerd over de verrichte activiteiten.

Uitgangspunt van het vijfde en zesde lid is dat de subsidie-ontvanger binnen twee maanden na de bekendmaking van het besluit tot subsidieverlening een aanvang maakt met de uitvoering van de activiteit en binnen een jaar na de bekendmaking van het besluit tot subsidieverlening de activiteit afrondt. In de beschikking tot subsidieverlening kan een andere termijn zijn opgenomen.

Het zevende lid geeft het dagelijks bestuur de mogelijkheid om, indien sprake is van vermogensvorming door de subsidie-ontvanger als gevolg van de verstrekte subsidie, te bepalen dat de subsidie-ontvanger een vergoeding is verschuldigd, zoals is bedoeld in artikel 4:41 van de Awb. Deze vergoeding is alleen verschuldigd indien zich een geval voordoet als genoemd in het tweede lid van artikel 4:41 Awb. In al deze gevallen komt de subsidie niet meer ten goede aan de activiteiten waarvoor deze is verstrekt. De waardering van de onroerende zaak wordt vastgesteld aan de hand van de actuele WOZ-waarde van de onroerende zaak.

Artikel 3.11 Administratieve verplichtingen

Bij subsidie tot € 125.000 wordt niet de verplichting opgelegd om en administratie bij te houden van aan de activiteiten verbonden uitgaven en inkomsten als bedoeld in artikel 4:37, eerste lid, onderdeel b, van de Awb. Indien de subsidie € 125.000 of meer bedraagt en voorts in de gevallen als bedoeld in artikel 4.5 voert de subsidie-ontvanger een zodanig ingerichte administratie, dat daaruit te allen tijde de voor de vaststelling van de subsidie van belang zijnde rechten en verplichtingen alsmede de uitgaven en inkomsten kunnen worden nagegaan.

Tenzij in de beschikking tot subsidieverlening anders is bepaald, bewaart de subsidie-ontvanger de in het eerste lid genoemde gegevens tenminste 5 jaar na vaststelling van de subsidie.

Artikel 3.12 Medewerking controle

Als logische aanvulling op de meldingsplicht bevat dit artikel de verplichting voor de subsidie-ontvanger om desgevraagd kosteloos medewerking te verlenen aan een door of vanwege het dagelijks bestuur gevorderde controle van de administratie of een ander onderzoek naar gegevens die in het kader van de subsidieverstrekking van belang kunnen worden geacht. Deze controle behelst mede de controle die in het kader van een steekproef wordt gehouden.

Artikel 3.13 Voortgangsrapportage

Om de administratieve lasten verder terug te dringen wordt de mogelijkheid voor het dagelijks bestuur om een voortgangsverslag te vragen beperkt. Indien met de uitvoering van de gesubsidieerde activiteiten meer dan 12 maanden is gemoeid, mag, anders dan bij subsidies lager dan € 25.000, een tussentijds voortgangsverslag worden gevraagd, maar niet vaker dan één keer per periode van 12 maanden. Bij een uitvoeringsduur van subsidiabele activiteiten van bijvoorbeeld 19 maanden mag dan maximaal één maal een voortgangsverslag worden gevraagd (bij voorbeeld over de eerste 12 maanden). Daarnaast is er dan alleen nog ruimte voor de eindverantwoording, inhoudende dat de subsidie-ontvanger dient aan te tonen dat de activiteiten zijn uitgevoerd. Uitsluitend in het belang van een doelmatige subsidieverstrekking mag het dagelijks bestuur een hogere frequentie van voortgangsrapportages verlangen.

Hoofdstuk 4 Subsidievaststelling

Paragraaf 4.1 Aanvraag tot subsidievaststelling

Artikel 4.1 Aanvraag tot vaststelling van een subsidie

De subsidie-ontvanger dient binnen 13 weken na de datum waarop de activiteit op grond van de verordening of de subsidieverleningsbeschikking moet zijn uitgevoerd of, indien dat eerder is, 13 weken na de uitvoering van de activiteit, schriftelijk een aanvraag tot subsidievaststelling in bij het dagelijks bestuur. In het besluit tot subsidieverlening kan een andere termijn zijn opgenomen. Uiteraard geldt de verplichting om een aanvraag tot subsidievaststelling in te dienen niet als in de subsidieverleningsbeschikking is opgenomen dat de subsidie ambtshalve wordt vastgesteld.

Paragraaf 4.2 Beslissing op de aanvraag

Artikel 4.2 Beslistermijn

De termijn waarbinnen het dagelijks bestuur gehouden is te beslissen op een aanvraag voor subsidievaststelling is bepaald op 22 weken. Indien door de subsidieaanvrager niet alle gegevens zijn overgelegd om op de aanvraag te kunnen beslissen, wordt de termijn met toepassing van artikel 4:15 van de Awb opgeschort. tot alle noodzakelijke gegevens door de subsidie-ontvanger zijn overgelegd. Het tweede lid ziet op het ambtshalve vaststellen. Gelet op het bepaalde in artikel 4:47 van de Awb is de termijn waarbinnen het dagelijks bestuur de subsidie ambtshalve vaststelt bepaald op 22 weken.

Paragraaf 4.3 Verantwoording van subsidies

Artikel 4.3 Verantwoording van subsidies tot €25.000

Subsidies onder de € 25.000 worden vastgesteld zonder dat daar een verleningsbeschikking aan vooraf gaat dan wel ambtshalve vastgesteld, tenzij toepassing wordt gegeven aan artikel 4.5. De keuze voor directe of ambtshalve vaststelling hangt af van de aard van de activiteiten en de risico's die hieraan zijn verbonden. Het tweede lid ziet er op dat de gewenste bewijsstukken die nodig zijn om de prestatie te verantwoorden, in de verleningsbeschikking worden opgenomen. De mogelijkheid bestaat om steekproefsgewijs aanvullende informatie op te vragen of ter plekke te controleren of de prestatie is verricht.

Artikel 4.4 Verantwoording van subsidies van €25.000 tot €125.000

De ontvanger van een beschikking tot subsidieverlening van € 25.000 tot € 125.000 hoeft, als geen toepassing wordt gegeven aan artikel 4.5, geen financiële verantwoording af te leggen, maar kan volstaan met een activiteitenverslag. In de beschikking tot subsidieverlening kunnen andere middelen worden aangewezen waarmee kan worden aangetoond dat de activiteiten zijn verricht en dat aan de verplichtingen is voldaan.

Artikel 4.5 Verantwoording op basis van een verklaring inzake werkelijke kosten

Soms blijkt het niet mogelijk om vooraf de uitgaven en inkomsten van de prestatie realistisch te begroten. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn bij innovatieve activiteiten, als er nog geen standaard voor de daarmee samenhangende uitgaven en inkomsten voorhanden is, maar ook indien de uitgaven en inkomsten ter zake van de te verrichten activiteiten onvoldoende in te schatten zijn. Daarnaast kan het bij boekjaarsubsidies van minder dan € 125.000 wenselijk zijn om zicht te houden op de werkelijke kosten die met een activiteit gemoeid zijn. In dergelijke gevallen is het mogelijk om vast te stellen op

basis van een opgave van de totale werkelijke uitgaven en inkomsten. De vaststelling vindt plaats op basis van een verklaring van de subsidie-ontvanger over de totaal gerealiseerde uitgaven en inkomsten. Bij toepassing van deze variant komt een afzonderlijke prestatieverantwoording te vervallen. Tevens kan een verklaring inzake werkelijke kosten gevraagd worden in het kader van een uit te voeren doelmatigheidscontrole.

De opgave van de gerealiseerde uitgaven en inkomsten vormt de grondslag voor de berekening van het subsidiebedrag. Hierdoor worden detaildiscussies over onderliggende financiële posten voorkomen. Indien de subsidiabele kosten, na aftrek van de gerealiseerde opbrengsten (inclusief gerealiseerde bijdragen van derden) en de gerealiseerde eigen bijdrage, lager zijn dan begroot wordt de subsidie lager vastgesteld. Als de subsidiabele kosten hoger uitvallen dan begroot, wordt ten hoogste het verleende subsidiebedrag uitgekeerd. Steekproefsgewijs kan het dagelijks bestuur de opgegeven totalen controleren.

Artikel 4.6 Verantwoording van subsidie vanaf €125.000

Bij een subsidieverlening vanaf € 125.000 wordt bij een verzoek tot vaststelling naast een activiteitenverslag ook een financieel verslag gevraagd. Het dagelijks bestuur heeft wel de mogelijkheid hiervan af te wijken. Dit kan bijvoorbeeld als op grond van een risico-analyse de keuze voor een ander lichter verantwoordingsarrangement kan worden gemaakt. Zo kan het dagelijks bestuur er voor kiezen dat bij de aanvraag tot subsidievaststelling geen accountantsverklaring wordt overgelegd.

Artikel 4.7 Afwijkende verantwoordingsprocedure

Een afwijkende verantwoordingsprocedure kan verplicht zijn indien een subsidie op grond van een wettelijke bepaling verantwoordt moet worden met toepassing van artikel 17a van de Financiële-verhoudingswet. Het betreft dan een verantwoording op grond van de uitgangspunten van "single input, single audit" (SiSa), waarbij de subsidie wordt verantwoord door middel van een (goedgekeurde) jaarrekening van een gemeente of waterschap. Op grond van deze bepaling kan het dagelijks bestuur ook zelf subsidies aanwijzen die op deze wijze verantwoord moeten worden.

Hoofdstuk 5 Activiteiten die voor subsidie in aanmerking kunnen worden gebracht

In hoofdstuk 5 staat de activiteiten die voor subsidie in aanmerking kunnen worden gebracht. Daarbij is de volgende indeling gehanteerd:

- a. subsidie voor activiteiten die naar het oordeel van het dagelijks bestuur geen staatssteun vormt (hoofdstuk 5.1);
- b. subsidie voor activiteiten die wordt verstrekt met toepassing van de Algemene groepsvrijstellingsverordening (hoofdstuk 5.2);
- c. subsidie voor activiteiten die wordt verstrekt met toepassing van de Vrijstellingsverordening MKB Landbouw (hoofdstuk 5.3);
- d. subsidie voor activiteiten die wordt verstrekt met toepassing van de Vrijstellingsverordening Visserij (hoofdstuk 5.4);
- e. subsidie voor activiteiten die wordt verstrekt met toepassing van de de-minimus regelgeving (hoofdstuk 5.5) en
- f. subsidie voor activiteiten waarbij van het Openstellingsbesluit een kennisgeving of melding wordt gedaan bij de Europese Commissie (hoofdstuk 5.6).

Uit de diverse vrijstellingsregelingen is een selectie gemaakt van onderwerpen die in het Jaarprogramma respectievelijk Openstellingsbesluit als subsidiabele activiteit kunnen worden aangemerkt.

Artikel 5.1.2 Subsidiabele kosten

De verschillende categorieën subsidiabele kosten kunnen als volgt worden toegelicht:

Onderdeel a

Uitsluitend de (loon)kosten voor personeel dat rechtstreeks productieve arbeid verricht ten behoeve van een project, vallen onder de subsidiabele kosten. Reis- en verblijfskosten van bij het project betrokken personeel, alsmede overige personeelsgerelateerde kosten kunnen opgevoerd worden onder de opslag voor algemene kosten (onderdeel g).

Onderdeel b

Onder verbruikte materialen worden stoffen verstaan, die bestemd zijn voor eenmalig gebruik ten behoeve van het project en die na be- of verwerking geen zelfstandige zaak meer zijn. Hulpmiddelen zijn zelfstandige zaken die speciaal voor het project worden aangeschaft, niet langer dan gedurende het project worden gebruikt en na afloop van het project niet meer bruikbaar zijn. Hierbij valt bij voorbeeld te denken aan proefmatrijzen. De kosten van nieuw aangeschafte materialen en hulpmiddelen zijn subsidiabel.

Onderdeel c

Worden voor een project tweedehands materialen aangeschaft, dan kunnen de kosten hiervan opgevoerd worden als subsidiabele kosten indien de verkoper een verklaring afgeeft waarin de herkomst is vermeld en wordt bevestigd dat het in geen geval de voorbije zeven jaar met behulp van nationale of communautaire subsidies is aangekocht. De prijs mag niet hoger zijn dan de marktwaarde en is in ieder geval lager dan de aanschafprijs voor soortgelijk nieuw materiaal. De technische eisen van het materiaal dienen in overeenstemming te zijn met de eisen die er in het kader van het project aan mogen worden gesteld evenals met de geldende normen en standaarden.

Onderdeel d

Duurzame kapitaalgoederen zijn bijvoorbeeld machines en apparatuur, grond wordt hiertoe niet gerekend. Van door middel van koop, of een voor deze regeling daarmee gelijk te stellen rechtsfiguur zoals 'financial lease', aangeschafte duurzame kapitaalgoederen dient de aanvrager economisch eigenaar te zijn en deze goederen te activeren. De afschrijvingskosten van geactiveerde duurzame kapitaalgoederen zijn subsidiabel. Voor het bepalen van de afschrijvingskosten dient zoveel mogelijk aansluiting gezocht te worden bij de door de fiscus geaccepteerde afschrijvingstermijnen, met uitzondering van mogelijkheden tot vervroegde afschrijving en vermogenskosten. Geactiveerde 'financial lease'-termijnen bevatten bijvoorbeeld vermogenskosten. De subsidieaanvrager dient te voorzien in een onderbouwde berekening van deze vermogenskosten. Waar fiscaal geaccepteerde afschrijvingstermijnen niet voorhanden zijn, geeft de subsidieaanvrager een onderbouwde berekening van de afschrijvingskosten. Het dagelijks bestuur kan bij de vaststelling van deze kosten aansluiting zoeken bij wat de fiscus in dergelijke gevallen acceptabel vindt, en hanteert in de regel als maximum de kosten van lineaire afschrijving gebaseerd op historische kosten en economische levensduur. De kosten van niet- aangeschafte duurzame kapitaalgoederen bestaan uit bijvoorbeeld de huurkosten of 'operational lease'- termijnen over de betreffende machines.

Kosten van duurzame kapitaalgoederen worden toegerekend aan een project naar evenredigheid van de tijd gedurende welke de machines worden gebruikt voor het project en gerelateerd aan de normale bezetting, op basis van een controleerbare registratie. Met 'normale bezetting' wordt bedoeld het aantal prestatie-eenheden (draaiuren/producten) dat de desbetreffende machines en apparatuur volgens een realistische inschatting van het management van de onderneming over de totale levensduur van het object gemiddeld jaarlijks levert. Wordt een machine uitsluitend gebruikt ten behoeve van het project, dan bestaat er vanzelfsprekend geen noodzaak tot een evenredige tijdstoerekening. Wordt een machine echter ook gebruikt buiten het project om, dan is wel een tijdregistratie nodig om te kunnen bepalen welk deel van de kosten aan het gebruik voor het project mogen worden toegerekend.

Onderdeel e

Grond wordt wel gebruikt voor –maar niet verbruikt- in een productieproces. Een uitgave voor aanschaf van grond (te onderscheiden van huur en pacht) is in wezen geen kostenpost maar een uitgave voor een aanschaf met risico van waardeverandering. In de praktijk wordt de waardeverandering gezien als kans op waardevermeerdering waarbij de uitgave weer vrij komt bij verkoop. Dit bijzondere karakter van grond komt ook naar voren in het feit dat men over grond niet afschrijft en grond dus ook niet kan vallen onder de in onderdeel d genoemde afschrijvingsbenadering voor de toerekening van de kosten van aangeschafte duurzame kapitaalgoederen.

Gezien het bijzondere karakter van grond lijkt het redelijk om uitgaven in verband met de aanschaf van grond niet als noodzakelijke kosten te zien omdat de uitgaven in wezen geen kostenpost zijn. Daarmee zouden alle uitgaven voor aanschaf van grond niet subsidiabel zijn. Voor uitgaven voor activiteiten gericht op het vergroten en versterken van natuur- en landschapswaarden in het

Waddengebied behoeft dit nuanceren. Veelal is geen sprake van een productieproces, maar wordt de grond langjarig voor natuur en landschap ingezet waardoor een uitgave voor grond niet meer vrij komt of slechts in de niet-afzienbare toekomst weer vrij komt. De uitgave krijgt daarmee alsnog het karakter van een kostenpost. Verder beslaat grond voor deze projecten vaak een zeer aanzienlijk deel van de benodigde middelen. Door de zeer beperkte rendabele commerciële exploitatie voor dergelijke projecten komt kapitaal voor deze projecten niet zonder meer via de markt beschikbaar. Het onderhavige doel zou kunnen worden gefrustreerd als kosten voor grond niet subsidiabel zouden zijn. Het bovenstaande overwegende worden onder kosten van grond begrepen:

- kosten van aangeschafte grond voor zover deze kosten worden gemaakt binnen een project dat geheel of in hoofdzaak is gericht op het doel genoemd in artikel 1.3, eerste lid, onderdeel a. De waarde van de grond dient gebaseerd te zijn op een taxatierapport van een erkend taxateur. Bij een waarde boven de €500.000 dient een tweede taxatie plaats te vinden en wordt de hoogte van de subsidiabele kosten van de aan te schaffen grond bepaald door het gemiddelde van de twee taxatierapporten;

– kosten voor niet-aangeschafte grond, zoals bijvoorbeeld de huur of 'operational lease'-termijnen.

Onderdeel f

Indien een deel van de activiteiten van het project wordt uitbesteed, kunnen uiteraard ook de aan derden verschuldigde kosten aan het project worden toegerekend. Werkzaamheden dienen gegund te worden conform aanbestedingsprocedure.

In de hoofdstukken 5.2 tot en met 5.4 zijn per paragraaf de subsidiabele kosten en maximale hoogte van de subsidie opgenomen overeenkomstig het bepaalde in de betreffende vrijstellingsverordening.

Hoofdstuk 6 Slotbepalingen

Artikel 6.1 Afwijkingsbevoegdheid

Deze bepaling beschrijft een tweetal situaties waarin het dagelijks bestuur mag afwijken van de verordening. Het eerste lid betreft de situatie waarin ook andere bestuursorganen subsidie verstrekken. In dat geval kan zich de situatie voordoen dat een subsidie-ontvanger te maken krijgt met voorwaarden of verplichtingen die strijdig aan elkaar zijn dan wel leiden tot onaanvaardbare administratieve lasten vanwege en stapeling van verplichtingen. Voor dergelijke niet voorzienbare gevallen kan een afwijkingsbevoegdheid niet worden gemist. Het tweede lid ziet op het voorkomen van strijdigheid tussen bepalingen van de subsidieverordening en Europese regelgeving, in die gevallen waarin de subsidieverstrekking, vanwege het voorkomen van ongeoorloofde staatssteun, een kennisgeving of een melding aan de Europese Commissie vereist.

Artikel 6.2 Hardheidsclausule

De subsidieverordening legt rechten en verplichtingen vast ten behoeve van de subsidieverstrekking. Het geeft daarmee houvast, zowel aan het dagelijks bestuur als subsidieverlener als aan de aanvragers van subsidie. Het is echter niet doenlijk om alle denkbare omstandigheden die zich gedurende het proces van subsidieverstrekking kunnen openbaren te voorzien. De (rechts)zekerheid die met het codificeren van de subsidiespelregels is beoogd, zou in een voorkomend geval tot onbillijke resultaten kunnen leiden. De hardheidsclausule kan in die gevallen de onbillijkheid redresseren. Niet elke onbillijkheid kan met toepassing van de hardheidsclausule worden ondervangen. Er moet sprake zijn van zwaarwegende redenen. Het dagelijks bestuur zal toepassing van de hardheidsclausule uitdrukkelijk en steeds in voldoende mate voor ieder concreet geval moeten motiveren. Er valt daarom niet in algemene termen aan te geven wanneer er sprake is van zwaarwegende redenen.

Artikel 6.3 Toezichthouders

Onder toezichthouder wordt in de Awb verstaan: een persoon, bij of krachtens wettelijk voorschrift belast met het houden van toezicht op de naleving van het bepaalde bij of krachtens enig wettelijk voorschrift. De toezichthouders worden individueel aangewezen. Bij een individuele aanwijzing worden personen met toezicht belast door hen met name te noemen of door middel van de aanduiding van hun functie. In de tekst van artikel 5:11 van de Awb is tot uitdrukking gebracht dat het toezicht niet alleen betrekking heeft op de naleving van wettelijke voorschriften, maar ook op de naleving van hetgeen krachtens wettelijk voorschrift anderszins is bepaald. Daarbij valt met name te denken aan in een

subsidiebeschikking opgenomen verplichtingen. De Awb bevat enkele bepalingen over legitimatie. De Awb bepaalt ook dat een toezichthouder van zijn bevoegdheden slechts gebruik maakt voor zover dat redelijkerwijs voor de vervulling van zijn taak nodig is. Zo wordt buiten twijfel gesteld dat de beginselen van evenredigheid en subsidiariteit gelden ten aanzien van de uitoefening van *alle* aan een toezichthouder toekomende bevoegdheden.

Het evenredigheidsbeginsel brengt in ieder geval met zich mee dat een bevoegdheid slechts mag worden uitgeoefend jegens de personen die betrokken zijn bij activiteiten waarop moet worden toegezien ingevolge de wettelijke regeling op grond waarvan de toezichthouder met toezicht is belast. Hetzelfde geldt voor het object van de uitoefening van een bevoegdheid. Het is een eis van zorgvuldigheid dat een toezichthouder bij de uitoefening van een hem verleende bevoegdheid aan de betrokkene de reden meedeelt waarom hij van zijn bevoegdheid gebruik zal maken.

Ook zal een toezichthouder in de regel niet tot de uitoefening van een hem toegekende bevoegdheid kunnen overgaan als de betrokkene reeds (desgevraagd) te kennen heeft gegeven vrijwillig medewerking te verlenen.

Artikel 6.4 Intrekking en overgangsrecht

Aanvragen die voor de inwerkingtreding van deze verordening zijn ingediend, worden volgens de Subsidieverordening Waddenfonds 2012 en het Pioniersprogramma Waddenfonds 2012-2013 behandeld. Dit geldt ook voor alle besluiten die samenhangen met dergelijke aanvragen, zoals besluiten omtrent weigering, verlening, wijziging, intrekking, bevoorschotting en vaststelling. Indien tegen deze besluiten bezwaar is gemaakt of (hoger) beroep ingesteld, gelden ook de Subsidieverordening Waddenfonds 2012 en het Pioniersprogramma Waddenfonds 2012-2013.

Artikel 6.5 Inwerkingtreding en citeertitel

De inwerkingtreding van de verordening is gekoppeld aan de bekendmaking in het provinciaal blad van de provincie Fryslân. Voor de volledigheid wordt de regeling ook gepubliceerd in de provinciale bladen van de provincies Groningen en Noord-Holland.

Jaarprogramma Waddenfonds 2014-2015

Inleiding

Het Waddenfonds

Het Waddenfonds, een samenwerkingsverband van de provincies Fryslân, Groningen en Noord-Holland, is opgericht om een duurzame en kwalitatieve impuls te geven aan ecologie en economie van het Waddengebied. Op onze website www.waddenfonds.nl leest u er alles over.

Jaarprogramma en Subsidieverordening

Het dagelijks bestuur van het Waddenfonds kan subsidies verstrekken voor projecten die bijdragen aan de [hoofddoelstellingen](#) van het Waddenfonds. Die doelstellingen zijn voor het najaar 2014 en voor 2015 vertaald in dit [Jaarprogramma](#). In dit Jaarprogramma 2014-2015 stelt het algemeen bestuur van Gemeenschappelijke regeling Waddenfonds het inhoudelijk kader voor het stimuleren van projecten waarmee wordt bijgedragen aan het realiseren van de hoofddoelen van het fonds.

In deel I zijn de algemene lijnen geschetst. In deel II zijn beleidskeuzes thematisch uitgewerkt om in het Waddengebied bepaalde resultaten te bereiken.

Naast het Jaarprogramma heeft het algemeen bestuur een [Subsidieverordening](#) vastgesteld, waarin de juridische spelregels omtrent subsidieverstrekking zijn opgenomen.

Openstellingsbesluit

In de subsidieverordening is bepaald dat een aanvraag voor een subsidie alleen in behandeling wordt genomen als het dagelijks bestuur een aanvraagperiode heeft opengesteld. Dat doet het dagelijks bestuur door middel van een Openstellingsbesluit. In het Openstellingsbesluit kunt u lezen voor welke activiteiten u subsidie kunt aanvragen. Neemt contact op met één van de programmaregisseurs van het Waddenfonds als u twijfelt of u voor subsidie in aanmerking komt.

Hoe werkt het?

Om subsidie aan te vragen raadpleegt u het openstellingsbesluit en maakt u gebruik van het [aanvraagformulier](#) dat u op onze website kunt vinden. Hier vindt u ook een uitgebreide toelichting op het indienen van een aanvraag.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	1
DEEL I ALGEMEEN	
1.1 <i>Achtergrond</i>	5
1.2 <i>Structuur documenten Waddenfonds</i>	6
1.3 <i>Inhoudelijke vertaling hoofdoelen Waddenfonds</i>	7
1.4 <i>Uitgangspunten Waddenfonds</i>	9
1.5 <i>Instrumentarium</i>	10
1.6 <i>Leeswijzer thematische hoofdstukken</i>	11
DEEL II THEMA'S	
1. Thema Natuur.....	13
<i>Achtergrond</i>	13
<i>Uitwerking thema natuur naar themalijnen</i>	14
1.1 <i>Themalijn Verzachten van de randen van het Wad</i>	14
1.1.1 Randen van het Wad: wadvogels.....	15
1.1.2 Randen van het Wad: verbetering migratie waterfauna.....	16
1.1.3 Randen van het Wad: oeverzones en kwelders.....	16
1.2 <i>Themalijn Herstel van natuurlijke processen in Waddenzee en estuaria: Slim omgaan met slib in het Eems-estuarium</i>	17
1.3 <i>Themalijn Verbetering van de waterkwaliteit en helderheid van de Waddenzee</i>	18
1.4 <i>Themalijn Herstel van biobouwers en voedselweb</i>	19
2. Thema Water.....	20
<i>Achtergrond</i>	20
<i>Uitwerking thema Water naar themalijnen</i>	21
2.1 <i>Themalijn Extra vooroevers bij dijkversterking, zachte dijken, stuifduinen, washovers</i>	21
2.2 <i>Themalijn Slim benutten van zoet water</i>	22
3. Thema Werelderfgoed, cultuurhistorie en landschapontwikkeling	23
3.1 <i>Themalijn Het bevorderen van landschapontwikkeling, de versterking van cultuurhistorisch erfgoed, van de beleefbaarheid en van de toegankelijkheid van het waddengebied</i>	23
3.2 <i>Themalijn Ontsluiten erfgoed en vergroten bewustzijn uniciteit Wadden</i>	23
4. Thema duurzame recreatie en toerisme	24
5. Thema Verduurzaming energiehuishouding	25
<i>Achtergrond</i>	25
<i>Uitwerking thema Verduurzaming Energiehuishouding naar themalijnen</i>	25
5.1 <i>Themalijn Hernieuwbare energiebronnen en energiebesparing gericht op een hogere zelfvoorzieningsgraad van met name de Waddeneilanden (voorbeeldwerking)</i>	25
5.2 <i>Themalijn (bio)Gas als scheepsbrandstof</i>	26
5.3 <i>Themalijn Energie uit water: blue energy (osmose), getijdenenergie, energie uit aquatische biomassa</i>	27
5.4 <i>Themalijn Inpassen en benutten offshore windenergie</i>	28
5.5 <i>Themalijn Kennisclustering duurzame energieactiviteiten in het waddengebied</i>	29

6. Thema Duurzame havens	30
<i>Achtergrond.....</i>	<i>30</i>
<i>Uitwerking thema naar themalijnen</i>	<i>30</i>
6.1 Themalijn Werelderfgoed-waardige havens	30
6.2 Themalijn Gas-infrastructuur.....	31
6.3 Themalijn Verduurzaming logistieke en industriële processen (nieuwe technologie / toepassing groene grondstoffen / reststromen, biobased economy) die leidt tot vermindering van de belasting van de ecologie van de Waddenzee.....	32
7. Thema Duurzame visserij.....	33
<i>Achtergrond.....</i>	<i>33</i>
<i>Uitwerking thema naar themalijnen</i>	<i>33</i>
7.1 Themalijn Visserijcultuur zonder bodemberoering.....	33
7.2 Themalijn Duurzame visserijtechnieken.....	34
7.3 Themalijn Verbreding en flexibilisering.....	35
8. Thema Duurzame agrarische sector	36
<i>Achtergrond.....</i>	<i>36</i>
<i>Uitwerking thema naar themalijnen</i>	<i>36</i>
8.1 Themalijn Omgaan met verzilting en ontwikkeling van zilte teelten en aquaculturen	36
8.2 Themalijn Slim omgaan met zoetwater	37
8.3 Themalijn Pilots circulaire economie (biobased): omgaan met reststromen in de agrarische en visserijsector	37
8.4 Themalijn Pilots onderscheidende (waddenspecifieke) landbouw in het waddengebied	38
9. Budget Lokale Innovaties.....	40
<i>Bijlage 1. Ecologisch kansrijke, grotere locaties Randen van het Wad.....</i>	<i>41</i>
<i>Bijlage 2. Hoogwatervluchtplaatsen en broedlocaties (Brakke Parels).....</i>	<i>43</i>

DEEL I ALGEMEEN

1.1 Achtergrond

Transitie

Het Waddenfonds geeft impulsen aan het ontwikkelen van de internationale ecologische betekenis van het waddengebied in combinatie met regionale duurzame economische ontwikkeling.¹

Vanaf 1 januari 2012 is de verantwoordelijkheid voor het Waddenfonds overgegaan van de rijksoverheid naar de Waddenprovincies. Deze overdracht bracht tal van maatregelen met zich mee om het Waddenfonds weer open te kunnen stellen voor subsidieaanvragen. Zo is een nieuwe governancestructuur opgesteld, vormgegeven in de Gemeenschappelijke Regeling Waddenfonds. Tegelijkertijd zijn de hoofddoelstellingen van het Waddenfonds ongewijzigd gebleven en bleef het Uitvoeringsplan Waddenfonds 2010-2014 onverminderd van kracht. Binnen deze kaders hebben de Waddenprovincies het Waddenfonds geoperationaliseerd via het Pioniersprogramma 2012-2013. Juridisch was de werking van het fonds geborgd in een aantal verordeningen; vooral de subsidieverordening Waddenfonds.

Inmiddels zijn de leerervaringen omgezet in een nieuw Uitvoeringsplan voor de periode 2014-2017 (als vertaalslag van de Waddenvisie 'Wadden van allure' van de Waddenprovincies), in een verbeteringslag van de subsidieverordening en in het *onderhavige Jaarprogramma 2014-2015*.

Met deze documenten wil het Waddenfonds scherper kunnen sturen op effectiviteit. Met meer focus wordt ingezet op het realiseren van een aantal ambities in het waddengebied.

Anticiperen op onzekerheden

Hoewel de hoofddoelen van het Waddenfonds helder zijn, zijn er meerdere wegen naartoe mogelijk. Het waddengebied is een in de wereld uniek getijdengebied. Het is een dynamisch gebied waarin oorzaak-gevolg relaties niet eenduidig zijn; zowel in ecologische zin als in de wisselwerking met het menselijk gebruik. Dat maakt dat in het Uitvoeringsplan 2014-2017 doelen ook niet zondermeer in operationele meetbare termen zijn gesteld. En dat maakt dat ook in dit Jaarprogramma dat niet in alle gevallen mogelijk is.

Wel krijgt het Waddenfonds meer inzicht in welke maatregelen effectief of nodig zijn om dichterbij de gewenste doelen te komen. Ook komen meer kwantitatieve gegevens beschikbaar, waarmee effecten meetbaarder worden. De noodzaak om significant te blijven investeren in kennishuishouding en kennisontwikkeling blijft echter hoog om de ontwikkeling van het waddengebied te kunnen monitoren en maatregelen effectiever te maken.

Omdat op onderdelen voldoende inzicht in werkingsmechanismen en kwantitatieve gegevens ontbreken, is de ambitie om met het Waddenfonds ineens in de volle breedte 'smart' te programmeren niet reëel. Vooral nog zijn alleen onderdelen van het programma 'smart'. Daarnaast is een aantal onderdelen nog niet operationeel omdat het kader voor selectie en prioritering nog nader wordt uitgewerkt.

In de looptijd van dit Jaarprogramma kan het algemeen bestuur onderdelen toevoegen. Dit kan er toe leiden dat het dagelijks bestuur op meerdere momenten aanvullende onderdelen openstelt door middel van openstellingsbesluiten. De openstellingsbesluiten vormen het feitelijke startsein voor het kunnen indienen van subsidieaanvragen.

Bij enkele onderdelen wordt expliciet benoemd welke knelpunten of onzekerheden openstelling op korte termijn in de weg staan en welke stappen worden ondernomen om deze knelpunten weg te nemen. Daarbij is overigens het ontbreken van kennis niet zondermeer bepalend voor het niet openstellen van onderdelen. Het is ook mogelijk dat juist met (proef)projecten kennis en inzicht wordt verworven ('learning by doing').

¹ Duurzame economische ontwikkeling is de ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van de toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen ('Our common future' van de Verenigde naties). Het Waddenfonds hanteert hiermee dezelfde omschrijving als in de Waddenvisie 'Wadden van allure!' die in het najaar van 2013 door de Provinciale Staten van de Waddenprovincies is vastgesteld.

Lessen uit het Pionierprogramma 2012-2013

De ambitie voor de periode 2014 t/m 2017 is hoog. De ervaringen met het Pionierprogramma zijn ingezet om de effectiviteit van het Waddenfonds te verbeteren. Hierbij zijn met name de evaluatie van de Kwaliteitscommissie en feedback van diverse stakeholders gebruikt om lering te trekken. De aanbevelingen vinden hun vertaling in de programmadocumenten (Uitvoeringsplan, Subsidieverordening, Jaarprogramma en Openstellingsbesluit). Onderstaand zijn de belangrijkste verbeterpunten compact weergegeven:

- Betere relatie thema's met hoofddoelen Waddenfonds;
- Meer sturing door op maat inzetten subsidie-instrumentarium:
 - Differentiatie met subsidiepercentages (bij meervoudige doelrealisatie en in aansluiting op de steunruimte volgens de Europese staatssteunkaders),
 - Differentiatie in de wijze van verdeling van de middelen,
 - Mogelijkheid kredietsubsidies voor projecten met verdien capaciteit;
- Aanscherping beoordeling aanvragen (vereisten, value for money);
- Meer flexibiliteit in aansturing programma (jaarlijkse partiële actualisering Jaarprogramma, introductie openstellingsbesluiten);
- Verbeterde leesbaarheid (op maat gemaakte Openstellingsbesluiten);
- Vermindering administratieve last (zo veel mogelijk aansluiting bij Rijksbreedsubsidiekader).

1.2 Structuur documenten Waddenfonds

De documenten die ten grondslag liggen aan het Waddenfonds, kennen een gelaagdheid in tijd en inhoud. De *Waddenvisie* geeft zijn speerpunten voor de komende vijf tot tien jaar. Dit vormt het strategisch kader voor een gecoördineerde interprovinciale beleidsinzet voor het waddegebied.

Het *Uitvoeringsplan 2014-2017* geeft invulling aan de ambities en speerpunten uit de *Waddenvisie* door de inzet van het Waddenfonds te richten op de hoofddoelen van het Waddenfonds in de periode tot 2018. Hierbij is de strategische insteek van de *Waddenvisie* vertaald in een tactische termen, waardoor meer inzicht wordt gegeven in te ondersteunen projecten.

De *Subsidieverordening Waddenfonds 2014* is een door het algemeen bestuur vastgesteld wettelijk voorschrift dat beleidsmatige en budgettaire buitengrenzen formuleert met betrekking tot subsidieverstrekking. Daarnaast legt het algemeen bestuur hiermee belangrijke procedurele spelregels vast, waar het dagelijks bestuur bij de subsidieverstrekking aan gebonden is.

In het *Jaarprogramma* worden de doelen van het *Uitvoeringsplan* geoperationaliseerd en worden gewenste maatregelen geprogrammeerd. Om te kunnen anticiperen op externe ontwikkelingen en om bij te kunnen sturen is een zekere mate van flexibiliteit gewenst. Het *Jaarprogramma* verwoordt de doelen die het Waddenfonds in 2018 wil hebben bereikt. Jaarlijks kan per onderdeel een actualisering en nadere prioritering van themalijnen, vereisten en toetsingscriteria plaatsvinden ('partiële actualisering').

Op basis van het *Jaarprogramma* en de *Subsidieverordening* kan het dagelijks bestuur onderdelen (thema's en themalijnen) openstellen voor subsidieaanvragen. Dit gebeurt door middel van het publiceren van één of meerdere *Openstellingsbesluiten*. Met de introductie van openstellingsbesluiten wordt invulling gegeven aan de wens tot meer flexibiliteit en de mogelijkheid tot bijsturing. In een *Openstellingsbesluit* wordt voor de betreffende thema's aangegeven in welke periode welk budget beschikbaar is (subsidieplafonds) en wordt per themalijn aangegeven voor welke subsidiabele activiteiten subsidie kan worden aangevraagd en welke vereisten en toetsingscriteria worden gehanteerd. Tevens bevat het openstellingsbesluit bepalingen over de verdeelmethode – op volgorde van ontvangst, tenderen, prijsvraag –, en kan het bepalingen bevatten over de vorm van subsidieverstrekking (klassiek, kredietsubsidie). Alle relevante aspecten voor het indienen van een aanvraag komen aan bod, met verwijzing naar relevante passages in het *Jaarprogramma* en/of de *Subsidieverordening*. Het dagelijks bestuur heeft de mogelijkheid om in het *Openstellingsbesluit* een nadere inhoudelijke focus aan te brengen ten opzichte van het *Jaarprogramma*.

1.3 Inhoudelijke vertaling hoofddoelen Waddenfonds Relatie hoofddoelen, thema's en themalijnen

Hoofddoelen Waddenfonds	Thema-indeling UP 2014-2017		
4. Ontwikkeling duurzame kennishuishouding	Natuur	'ecologie'	
	Water		
	Werelderfgoed, cultuurhistorie en landschapsontwikkeling		
	2. Verminderen / wegnemen externe bedreigingen natuurlijke rijkdom Waddenzee	Duurzame recreatie en toerisme	'economie'
	3. Duurzame economische ontwikkeling & transitie naar duurzame energiehuishouding	Verduurzaming energiehuishouding	
		Duurzame havens	
		Duurzame visserij	
		Duurzame agrarische sector	

De thema's in het Uitvoeringsplan zijn rechtstreeks gekoppeld aan de hoofddoelen 1 en 3 van het Waddenfonds (zie bovenstaand schema). Hierdoor kan eenduidig worden bepaald welke onderdelen van projecten bijdragen aan welke hoofddoelen van het Waddenfonds. Hoofddoel 1 is uitgewerkt in drie ecologische thema's en hoofddoel 3 in vijf economische thema's. Projecten kunnen bijdragen aan het realiseren van hoofddoelen 1 en 3 als deze invulling geven aan (op dat moment opengestelde) thema's of themalijnen uit beide groepen. Hierbij geldt het uitgangspunt dat, behalve als het expliciet anders is bepaald, de kring van subsidieaanvragers niet op voorhand is beperkt.

Voor het hoofddoel 2 (Wegnemen externe bedreigingen) is in het Uitvoeringsplan geen afzonderlijk thema bepaald. Als een projectaanvraag mede is gericht op het verminderen of wegnemen van externe bedreigingen (hoofddoel 2) dan bestaat in dit Jaarprogramma de mogelijkheid die onderdelen voor meervoudige doelrealisatie in aanmerking te laten komen, voor zover die onderdelen zijn gerelateerd aan scheepvaart (olievervuiling en exoten) en aantoonbaar de natuurlijke rijkdom van de gehele Waddenzee betreffen.

Het Waddenfonds geeft invulling aan hoofddoel 4 'Ontwikkeling duurzame kennishuishouding'², aan de hand van een budgetsubsidie aan de Waddenacademie. Voor de besteding van deze middelen worden met de Waddenacademie inhoudelijke en organisatorische afspraken gemaakt. Hoofddoel 4 wordt in het Jaarprogramma niet verder uitgewerkt. Er kunnen geen projectaanvragen worden ingediend die bijdragen aan dit hoofddoel. Er wordt alleen met de inzet van de betreffende budgetsubsidie voorzien in de realisering van dit hoofddoel.

Naast de budgetsubsidie voor de kennishuishouding is er een budget beschikbaar voor lokale innovaties. Met dit budget wordt beoogd om op lokale schaal samenwerking te bevorderen – en daarmee de vitaliteit van lokale gemeenschappen – bij het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving en het toepassen van lokale innovaties in sociaaleconomische zin.

Stimulering meervoudige doelrealisatie

Het Waddenfonds streeft via diverse thema's de realisatie van haar hoofddoelen na. In het Jaarprogramma is dit uitgewerkt in een aantal themalijnen. De themalijnen vormen de inhoudelijke kaders voor projectaanvragen. Het Waddenfonds wil stimuleren dat projecten bijdragen aan het realiseren van meerdere (hoofd)doelen. Aangezien de doelen het meest concreet zijn uitgewerkt op het niveau van de themalijnen,

² Aangesloten wordt op de definitie van het begrip 'Kennishuishouding' zoals eerder door het Waddenfonds als volgt is bepaald: "Het bevorderen van samenwerking, prioritering, afstemming en integratie van onderzoek en het in kaart brengen van bestaande kennislacunes (kennismanagement)."

biedt het Waddenfonds de mogelijkheid van het verhogen van het maximale subsidiepercentage voor projectonderdelen die bijdragen aan doelen van meerdere themalijnen. Hiermee wordt tevens beoogd samenwerking tussen meerdere partijen of instanties te stimuleren, wat een structuurversterkend effect kan hebben in het waddengebied. Via specifieke vereisten, toetsingscriteria en bepalingen in Openstellingsbesluiten wordt overigens nog verder op maat sturing gegeven aan meervoudige doelrealisatie.

Bepalingen maximale subsidiepercentages

Naast subsidie uit het Waddenfonds is altijd cofinanciering nodig. De absolute bovengrens van Waddenfondssubsidie is gesteld op 90% van de subsidiabele kosten. Voor subsidiabele activiteiten die niet worden gezien als staatssteun, geldt een maximum subsidiepercentage van 80% van de projectkosten (dat bij meervoudige doelrealisatie kan worden verhoogd). Een verbijzondering hierbij zijn activiteiten voor instandhouding van cultuurhistorische elementen (cultureel erfgoed) en voor infrastructurele voorzieningen, hiervoor geldt een maximale subsidiepercentage van 30% (dat bij meervoudige doelrealisatie kan worden verhoogd).

Om meervoudige doelrealisatie te stimuleren, wordt het maximum subsidiepercentage voor activiteiten die niet worden aangemerkt als staatssteun verhoogd, indien een aanvraag:

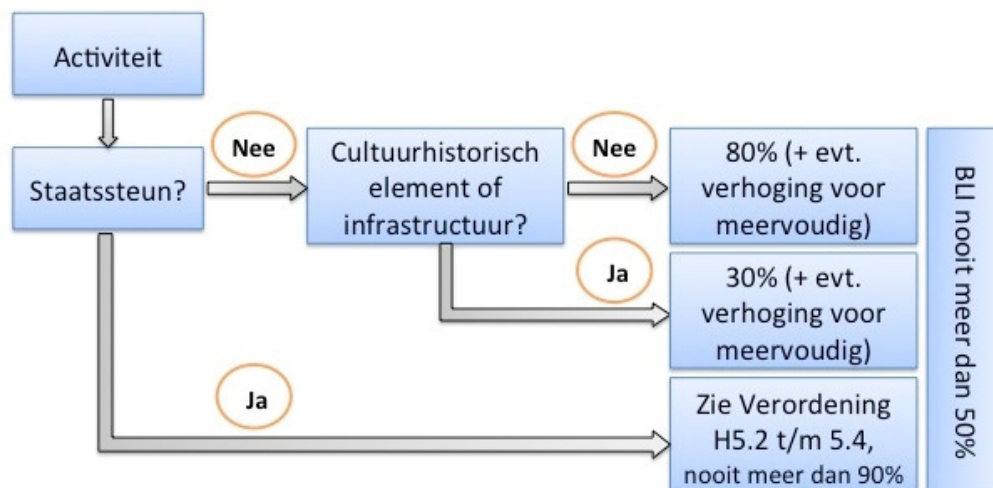
- past binnen meerdere op dat moment opengestelde themalijnen; en
- de meervoudigheid niet al is vereist in de themalijnspecifieke vereisten.

Bij de toetsing op bovenstaande meervoudigheid geldt dat pas aan een themalijn wordt bijgedragen, als minimaal 20% van de projectbegroting primair gericht is op die betreffende themalijn.

Voor activiteiten die staatssteun vormen, is in hoofdstuk 5.2 t/m 5.4 van de Subsidieverordening 2014 beschreven hoe het maximale subsidiepercentage of subsidiebedrag kan worden berekend.

Voor projecten die worden ingediend om in aanmerking te komen voor subsidie uit het Budget Lokale Innovaties bedraagt het subsidiepercentage nooit meer dan 50%, waarbij het niet mogelijk is het maximum subsidiepercentage te verhogen.

Bovenstaande bepalingen zijn weergegeven in onderstaand stroomschema. De maximum percentages gelden per activiteit, waardoor het mogelijk is dat voor één project meerdere percentages gelden.

Maximale subsidiepercentages per activiteit

In de volgende gevallen wordt het subsidiepercentage of –bedrag naar beneden bijgesteld:

- Als anders sprake zou zijn van overfinanciering;
- Indien de subsidie anders het tekort op de onrendabele top overstijgt.

1.4 *Uitgangspunten Waddenfonds*

Het Waddenfonds stuurt op doelmatigheid en doeltreffendheid, en hanteert daarbij enkele uitgangspunten. De meeste van deze uitgangspunten zijn weergegeven in het algemene beoordelingskader van de Subsidieverordening, zodat juridisch geborgd is dat ieder project in lijn is met deze uitgangspunten. Voor de helderheid worden deze uitgangspunten onderstaand kort toegelicht.

Waddenspecifiek

Gebiedspecifieke kwaliteiten, kansen en bedreigingen van en in de Waddenzee, de Waddeneilanden en de wadkust (het waddengebied) staan voor het Waddenfonds centraal. Elk project dient daarom aan te tonen aangesloten te zijn op deze kwaliteiten en kansen te benutten die deze bieden.

Duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling is een kernbegrip voor het Waddenfonds, niet voor niets is het woord onderdeel van diverse thematitels. Ieder project binnen het Waddenfonds dient verduurzamend te zijn. Hierbij geldt dat projecten minimaal een positieve bijdrage moeten leveren aan de ecologische, economische of sociaal-culturele waarden van het waddengebied en op geen van deze waarden een negatief effect mag hebben.

Additioneel

Het Waddenfonds wil additioneel investeren. Dit betekent dat regulier onderhoud, beheerkosten (behalve de gangbare onderhoudsverplichting na eerste aanleg) en investeringen die noodzakelijk zijn om aan wettelijke verplichtingen te voldoen niet subsidiabel zijn. Daarnaast betekent dit dat het Waddenfonds Waddenspecifieke elementen in aanvulling op andere stimulerings- of uitvoeringsprogramma's (bijvoorbeeld Deltaprogramma, HWBP, energieakkoord, etc.) kan subsidiëren, maar niet in de plaats treedt van dergelijke programma's of generieke subsidieregelingen.

Verantwoorde value for money

Bij de projectbeoordeling worden de gevraagde financiële bijdragen afgezet tegen de beoogde bijdragen aan de programmadoelstellingen. Deze afweging, ook wel value for money, dient in ieder geval als 'verantwoord' te worden beoordeeld, om te borgen dat de beoogde inhoudelijke effecten in lijn zijn met de gevraagde financiële bijdragen. De invloed van een project op de indicatoren en de bijdrage aan de streefwaarden vormen belangrijke aanknopingspunten om de beoogde bijdrage aan de programmadoelstellingen te concretiseren.

Daarnaast hanteert het Waddenfonds ook onderstaande drie uitgangspunten bij de toepassing van het beoordelingskader in specifieke gevallen:

Structureel effect

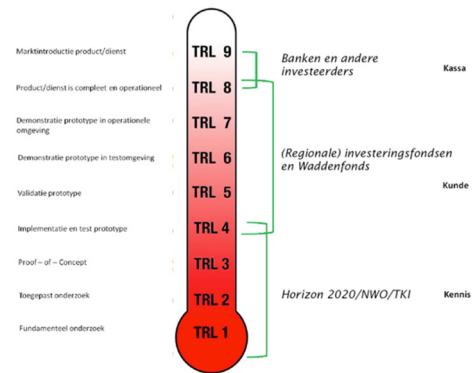
Als uitwerking van duurzame ontwikkeling, stelt het Waddenfonds eisen aan het beoogde structurele (duurzame) effect van een project in het waddengebied. Het structureel effect van projecten moet tenminste tot uiting komen in tastbare resultaten. Eenmalige projecten zonder aantoonbaar structureel effect, komen enkel in aanmerking voor subsidie als het (risicovolle) pilots betreft, waarvan een eventuele uitrol (mede) in het waddengebied is voorzien. Aan eenmalige investeringen in voorzieningen voor evenementen kan worden bijgedragen vanuit het Budget Lokale Innovaties, als deze evenementen als structureel effect hebben dat aantoonbaar wordt bijgedragen aan de lokale economie en werkgelegenheid en aan de beleving en bewustwording van de kwaliteit en kwetsbaarheid van het waddengebied.

Kennisontwikkeling is kennisdeling

Het Waddenfonds wil een bijdrage leveren aan het vergroten van de kennis over het waddengebied. Daarom geldt de voorwaarde dat indien projecten een kennisontwikkelingscomponent bevatten, de resultaten na afloop van het project openbaar toegankelijk moeten worden gemaakt. Kosten voor kennisontwikkeling op projectniveau kunnen enkel subsidiabel zijn, als deze een (logisch en proportioneel) onderdeel uitmaken van een pilot of uitvoeringsgericht project, waarbij de beoogde resultaten een positief economisch en/of ecologisch effect hebben op het waddengebied. Om de effectiviteit en doelmatigheid van kennisontwikkeling te borgen, kunnen deze componenten van projecten in het beoordelingskader voor advies worden voorgelegd aan de Waddenacademie. Financiering van fundamenteel onderzoek is door het Waddenfonds te allen tijde uitgesloten.

Gerichte innovatiestimulans

Indien een project gericht is op innovatie, wil het Waddenfonds enkel bijdragen in de fases 4 t/m 8 van de innovatiethermometer ('Technology Readiness Levels' van NASA, 1995, zie afbeelding). Deze fases strekken zich van implementatie en test van prototypes tot het compleet en operationeel krijgen van een product of dienst. Hierbij wordt kredietsubsidie voorzien voor de fases dichtbij marktintroductie.

1.5 Instrumentarium

Subsidie-instrumenten

Het Waddenfonds hanteert verschillende subsidie-instrumenten om projecten zo veel mogelijk op maat te financieren. Het uitgangspunt is hierbij dat zo goed mogelijk aangesloten wordt op de daadwerkelijke financieringsbehoefte. Het Waddenfonds gaat haar middelen inzetten via 'reguliere' subsidie en kredietsubsidie. De mogelijkheid voor garantiesubsidie wordt opengehouden, maar de inzet daarvan wordt niet op korte termijn voorzien.

'Reguliere' subsidie

De inzet van reguliere subsidie is voorzien voor projecten of activiteiten zonder of met geringe verdien capaciteit, of waarbij de verdien capaciteit erg onzeker is (innovatieprojecten). Voor dergelijke projecten geldt dat de subsidie berekend wordt als percentage van de projectkosten, volgens de systematiek zoals onder 1.3 beschreven.

Kredietsubsidie

Kredietsubsidie wordt ingezet bij projecten met voorziene terugverdien capaciteit op korte of middellange termijn met een beperkt risico (bijvoorbeeld energie-uitrolprojecten). Het knelpunt bij dergelijke projecten is namelijk veelal een (tijdelijke) liquiditeitstekort en / of een te lange terugverdiens tijd. Kredietverstrekking kan het tijdelijk liquiditeitstekort oplossen, terwijl gunstigere kredietvoorwaarden (ten opzichte van de marktvoorwaarden) de terugverdiens tijd kunnen verkorten. Bij kredietsubsidie vindt geen verantwoording over de kosten plaats, maar wordt een uitvoeringsovereenkomst opgesteld met afspraken over inhoudelijke doelstellingen, verantwoordingsverplichtingen, (terug)betaalcondities, etc..

Door het gebruik van kredietsubsidie worden de economische effecten door de inzet van Waddenfondsmiddelen vergroot. In de beoordelingsfase wordt namelijk meer focus gelegd op de toets van de 'businesscase', waardoor projecten zonder goede langetermijnvisie minder snel voor subsidie in aanmerking zullen komen. Daarnaast ontstaat een extra financiële stimulans voor het project om daadwerkelijk inkomsten te genereren, nu de investeringen dienen te worden terugbetaald. Bovendien kan het Waddenfonds met de terugbetaalde middelen nieuwe projecten mogelijk maken (revolverend inzetten).

Kredietsubsidie is een nieuw instrument voor het Waddenfonds en zal gefaseerd worden ingevoerd.

Verdeling van middelen

Het Waddenfonds bekijkt per themalijn welke manier van verdeling van middelen het meest effect sorteert. Naast het behandelen van projecten op volgorde van datum van ontvangst (molenaarprincipe) behoren ook tendering en het uitschrijven van een prijsvraag tot de mogelijkheden. Bij tendering wordt, indien door de projecten het aangegeven subsidieplafond wordt overschreden, een rangschikking opgesteld van de ingediende projecten. Dit gebeurt ook wanneer bij het behandelen van projecten op volgorde van datum van ontvangst, meerdere projecten op eenzelfde dag zijn ontvangen waarmee het subsidieplafond wordt overschreden. De beschikbare middelen worden in deze gevallen volgens de volgorde van de rangschikking verdeeld, tot het moment dat het subsidieplafond is bereikt. Indien hiervoor geen wegingskader is gepubliceerd, wegen alle toetsingscriteria even zwaar. Bij het uitschrijven van een prijsvraag, wordt in een Openstellingsbesluit de vraag omschreven, evenals het beoordelingskader. Enkel de inschrijving die het hoogste beoordeeld wordt, wordt subsidie toegekend op basis van de inschrijving. In alle gevallen geldt dat projecten enkel in behandeling worden genomen, als ze worden ingediend in de in het Openstellingsbesluit vermelde periode van indiening.

In alle gevallen geldt dat enkel projecten voor subsidie in aanmerking komen die geheel voldoen aan het algemene beoordelingskader uit de Subsidieverordening en de themalijn-specifieke vereisten en per saldo in voldoende mate bijdragen aan de toetsingscriteria.

1.6 Leeswijzer thematische hoofdstukken

In dit Jaarprogramma is per thema een vaste uitwerkingsstructuur gebruikt. De indeling hiervan is zo vormgegeven, dat de lezer na het lezen ervan een goed beeld heeft welke projectinitiatieven kansrijk zullen zijn. Voor een aantal thema's geldt dat deze nog nadere uitwerking behoeven en nu niet open kunnen worden gesteld. In die gevallen zijn de doelen, subsidiabele activiteiten, streefwaarden / indicatoren en het beoordelingskader (vereisten en toetsingscriteria) nog niet benoemd. Het Algemeen Bestuur zal deze thema's later in uitgewerkte vorm vaststellen. nog 'gaten' bevat, is niet de hele structuur uitgewerkt. In die gevallen is in ieder geval beschreven welke acties worden ondernomen om tot uitwerking te komen.

De thema's worden ingeleid met een achtergrondbeschrijving. Hier wordt de stand van zaken van het betreffende thema weergegeven, waardoor direct een beeld ontstaat van de uitdagingen op dit vlak.

Vervolgens vindt per themalijn een nadere uitwerking plaats. Als eerste worden doelen, afwegingen en keuzes beschreven, die de inhoudelijke focus met bijbehorend beoordelingskader bepalen.

Vervolgens zijn de subsidiabele activiteiten beschreven. Hier wordt weergegeven welke activiteiten voor subsidie in aanmerking komen om het gestelde doel te realiseren. In een Openstellingsbesluit kunnen de subsidiabele activiteiten worden geconcretiseerd.

De doelen per themalijn zijn voor zover mogelijk vertaald in streefwaarden en indicatoren. In de gevallen dat het Waddenfonds een concreet streven heeft om in 2018 te hebben bereikt, is dat weergegeven. In deze gevallen spreken we van streefwaarden. De indicatoren geven eenheden aan waar passende projecten in een bepaalde mate aan bij kunnen dragen. Een aanvrager dient in de aanvraag aan te geven welke bijdragen zijn project levert aan het behalen van de streefwaarden en welke invloed zijn project heeft op de indicatoren. Het Waddenfonds gebruikt de score op de indicatoren en streefwaarden enerzijds als onderdeel van de value for money-toets (waarin bekeken wordt of de gevraagde financiële bijdrage in lijn is met de bijdragen aan de inhoudelijke doelstellingen van het Waddenfonds). Anderzijds wordt deze kwantitatieve inhoudelijke informatie gebruikt voor de monitoring van en kennisontwikkeling over het waddengebied.

Onder het kopje 'Projecttypen' zijn soorten projecten weergegeven die zouden kunnen passen binnen de betreffende themalijn. Deze beschrijving is niet limitatief, maar bedoeld ter inspiratie. De projecttypen maken geen onderdeel uit van de beoordeling, waardoor aan de beschrijvingen geen rechten aan kunnen worden ontleend.

Ten slotte is het beoordelingskader weergegeven, welke bestaat uit vereisten en toetsingscriteria voor de specifieke themalijn.

De beschreven vereisten geven – samen met het algemene beoordelingskader uit de Subsidieverordening – aan waar projecten in ieder geval aan moeten voldoen.

De toetsingscriteria vormen de bouwstenen voor de inhoudelijke projectbeoordeling. Projecten dienen daarom minimaal in voldoende mate bij te dragen aan de toetsingscriteria (per saldo). Indien de verdeling van middelen plaatsvindt op basis van rangschikking, wordt de score op de toetsingscriteria mede gebruikt voor het rangschikken van projecten.

DEEL II THEMA'S

1. Thema Natuur

Achtergrond

Met steun van het Waddenfonds zijn de afgelopen jaren waardevolle initiatieven genomen die bijdragen aan herstel en versterking van de natuurwaarden in het waddengebied. Toch staat de natuurwaarde van de Waddenzee onder druk. Onder andere door visserij, baggeren, recreatie en bedijkingen, maar ook door invloeden van buitenaf zoals de klimaatverandering en de introductie van uitheemse diersoorten. Dat heeft nadelige gevolgen voor de waterkwaliteit, de opbouw van het voedselweb, het areaal biobouwers, de klimaatbestendigheid en de functie van de Waddenzee in de internationale ecologie.

Verzachting van de randen van het Wad

In het kader van het Programma naar een Rijke Waddenzee (PRW) zijn de afgelopen jaren met steun van het Waddenfonds vooral initiatieven genomen, die gericht zijn op de randen van het Wad³. Daar zijn de overgangen tussen land en water doorgaans te hard en te abrupt als gevolg van inpoldering, bedijking en afsluiting door sluizen en gemalen. Geleidelijk oplopende oeverzones en brakwatergebieden zijn daardoor schaars en de vispasseerbaarheid van de randen van het Wad is problematisch.

De kwelders worden inmiddels goed beschermd en beheerd en de vispasseerbaarheid van een aantal sluizen en stuwen is verbeterd. Uit het rapport 'Ontwikkelplan en Kanskaart voor de versterking van natuurwaarden langs de randen van de Waddenzee' (PRW, 31 maart 2014) blijkt dat meer verbeteringen nodig zijn om kunstmatige overgangen te verzachten. In de afgelopen jaren is een aantal vismigratievoorzieningen ontwikkeld. De effecten hiervan zijn echter nog onvoldoende in beeld gebracht. Combinaties van vismigratievoorzieningen en brakwaterzones hebben een meerwaarde. Kansen hiervoor liggen vooral in en rond de afgedamde zeearmen: Amstelmeer, IJsselmeer en Lauwersmeer.

De kanskaart in bijlage 1 toont de locaties van kansrijke grotere projecten voor ecologisch herstel langs de randen van het Wad. De projecten Amstelmeer en omgeving, Vismigratierivier (VMR) en Lauwersmeer en omgeving koppelen een grote meerwaarde voor natuur aan aanzienlijke kansen voor recreatie. Hier kunnen de ecosystemen aan weerszijden van de dijk profiteren van een betere onderlinge verbinding. Combinaties met natuurgerichte recreatie zijn mogelijk.

Versterking van de natuurwaarde van bestaande kwelders vraagt maatwerk. Resultaten van onderzoek hiernaar worden in de loop van 2014 verwacht. De mogelijkheden voor nieuwe buitendijkse overgangszones zijn beperkt. In het Deltaprogramma Waddengebied (zie thema Water) zijn de daarvoor geschikte locaties bepaald. Binnendijks zijn wisselpolders⁴ veelbelovend. De eventuele inzet daarvan moet in de Project overstijgende Verkenning (POV) van het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma (nHWBP-2) nader worden bepaald. In het Eems-Dollardgebied kan buitendijkse natuurontwikkeling bijdragen aan verbetering van de woonomgeving bij kernen, aan recreatiemogelijkheden en aan verbetering van de natuurwaarde van het estuarium.

Locaties met voldoende bescherming tegen overstroming en predatie, gelegen nabij foerageergebieden zijn bij uitstek geschikt als hoogwatervluchtplaats. Kansen voor de aanleg en/of verbetering van hoogwatervluchtplaatsen en broedlocaties voor wadvogels liggen vooral langs de vastelandskust en de Afsluitdijk en ook op en langs de eilanden.

Herstel van natuurlijke processen in Waddenzee en estuaria

In de afgelopen eeuw zijn in het Eems-estuarium ingrijpende veranderingen opgetreden in de getijwerking, is de troebelheid van het water toegenomen en is de primaire voedselproductie afgenomen (PRW, 2014 'Helder & Productief'). De ecologische conditie van het hele estuarium is daardoor sterk achteruit gegaan. Om deze situatie structureel te verbeteren moeten maatregelen worden getroffen op een aanzienlijke schaal, waarbij elk deelgebied een eigen benadering vraagt. Er is daarbij meer kennis nodig over de precieze oorzaken van de ecologische achteruitgang en over de effectiviteit van potentiële maatregelen. Hiervoor is inmiddels een MIRT-onderzoek gestart.

³ In grote lijnen is dat de zone (van enkele kilometers of meer) binnendijks en buitendijks van de kustverdediging. De Noordzeekustzone en de koppen en staarten van de eilanden worden hier vanwege de eigen dynamiek niet bij gerekend.

⁴ Opslibbende intergetijdzones als onderdeel van de kustverdediging.

Pilots met slibvanggebieden en het ontwikkelen van een slimme baggerstrategie dragen bij aan de noodzakelijke kennisontwikkeling en kunnen op de korte termijn bijdragen aan het verminderen van de troebelheid door ruimte en condities voor slibbezinking te creëren. Vooral ten noorden van Delfzijl kunnen wisselpolders als (tijdelijke) slibvang effectief zijn om de troebelheid in het mondingsgebied te verminderen. Dat gebied is van groot belang voor het herstel van de primaire productie in het estuarium. Wellicht kunnen koppelingen worden gemaakt met integrale dijkversterkingen, zoals de Groene Dollarddijk.

Verbetering van de waterkwaliteit en helderheid van de Waddenzee

Net als in het Eems-estuarium wordt de helderheid van de Waddenzee vooral bepaald door het gehalte aan zwevend slib in het water. De vertroebeling is in het verleden toegenomen door externe ingrepen, zoals het afsluiten van de zeegaten en het verkleinen van de Waddenzee door inpolderingen langs de kust. Momenteel zijn het vooral onderhoudsbaggerwerk, bodemberoerende visserij en mogelijk zandwinning en zandsuppleties die hier en daar vertroebeling veroorzaken.

Naast activiteiten ter verzachting van de randen van het Wad (zie hiervoor) en ter vermindering van de bodemberoering door de visserij (zie thema Duurzame Visserij), liggen er kansen om het baggerbezwaar vanuit de Waddenzeehavens te verminderen. Het gaat om projecten waarbij de ontwikkeling van havens en natuurverbetering hand in hand gaan bij het baggeren en waarbij ook aanpassing van het spuiregime een rol kan spelen.

Herstel van biobouwers en voedselweb

Biobouwers als zeegras en mosselbanken zijn van groot belang voor de biodiversiteit van de Waddenzee en voor een evenwichtige opbouw van het voedselweb.

Zeegras is vanaf de jaren '30 van de vorige eeuw geleidelijk uit onze Waddenzee verdwenen. Vanaf de jaren '70 verdween het uit het westelijke deel, in de oostelijke delen komt het nog sporadisch voor. Door wierziekte stierf het meerjarige type in de jaren '30 volledig uit. Anders dan in andere landen, herstelden de velden zich in de Nederlandse Waddenzee niet. De aanleg van de Afsluitdijk in 1932 heeft hierin waarschijnlijk een belangrijke rol gespeeld. Sinds de jaren '80 wordt getracht het meerjarige type terug te brengen in onze Waddenzee.

Mosselbanken hebben te lijden van de winning van mosselzaad via bodemberoerende technieken. Met de mosselvisserijsector zijn afspraken gemaakt om de visserij op de mosselzaadbanken stapsgewijs te verminderen en te vervangen door zaadwinning via mosselzaad-Invanginstallaties (MZI's).

Momenteel is een oppervlakte van 40% van de in het voorjaar aanwezige mosselzaadbanken gevrijwaard van bodemberoering door de mosselvisserij. Bij Breezanddijk langs de Afsluitdijk is in de afgelopen jaren een meerjarige mosselbank ontstaan. Tegelijk worden nu afspraken gemaakt met de mossel- en garnalensector (mosselconvenant respectievelijk VisWad) om gebieden te sluiten op basis van kansen voor herstel van biobouwers.

Enkele jaren geleden is een kansrijke zaaimethode ontwikkeld voor duurzaam herstel van zeegras in onze Waddenzee. Eind 2013 is als vervolg daarop een initiatief gestart om experimenten op bestaande proeflocaties te versterken en verder op te schalen naar een grotere locatie. De resultaten hiervan lijken positief en worden in 2014 geëvalueerd. In 2015 zou dan een nog verdere opschaling kunnen plaatsvinden.

Via het mosselconvenant zijn flinke stappen gezet. Het is van belang verdere voortgang te boeken. Momenteel zijn hierover nieuwe afspraken in de maak. Wellicht zijn windparken ten noorden van de Waddeneilanden geschikt te maken als alternatieve locatie voor de kunstmatige invang van mosselzaad.

Uitwerking thema natuur naar themalijnen

1.1 Themalijn Verzachten van de randen van het Wad

Afwegingen en doel

Het Waddenfonds continueert het ondersteunen van natuurherstelmaatregelen die gericht zijn op het verzachten van de randen van het wad. Het doel van deze themalijn is het verbeteren van natuurlijke overgangen tussen land en water en tussen zoete en zoute milieus, waarmee de mogelijkheden voor foerageren, voortplanting en migratie voor organismen (vogels, waterfauna) worden vergroot.

Daarbij richt het Waddenfonds zich tot 2018 op drie aspecten:

1. Het creëren van hoogwatervluchtplaatsen en broedgelegenheid voor wadvogels,
2. Het verbeteren van (vis)migratiemogelijkheden van en naar de Waddenzee,
3. Het vergroten van het areaal natuurlijke oeverzones en verbetering van buitendijkse kwelders.

Ad 1: De afgelopen jaren zijn met steun van het Waddenfonds hoogwatervluchtplaatsen en broedlocaties voor wadvogels ingericht (zie ook Koepelnotitie Waddenparels, 2013). Er is echter nog geen logische keten van deze gebieden tot stand gekomen. De komende jaren willen we bijdragen aan de aanleg van de nog ontbrekende 'Brakke Parels', rekening houdend met de actuele inzichten op dit gebied (zie bijlage 2).

Ad 2: De aanleg van nieuwe vismigratievoorzieningen wordt alleen ondersteund als onderdeel van projecten bij de afgedamde zeearmen Amstelmeer, IJsselmeer en Lauwersmeer. Daarbij zijn combinaties met recreatie en toerisme gewenst.

Ad 3: We ondersteunen de aanleg van nieuwe buitendijkse oeverzones alleen in combinatie met versterking van de kustverdediging, het nuttig aanwenden van slib (zie ook thema Water) en/of ontwikkeling van de Waddenzeehavens (zie ook thema Duurzame havens).

Aan de aanleg van hoogwatervluchtplaatsen, broedlocaties, oeverzones en vismigratievoorzieningen moeten geleidelijke zoet-zoutovergangen zijn gekoppeld, als de plaatselijke geomorfologische situatie het mogelijk maakt deze onder natuurlijk verhang te realiseren en in stand te houden.

1.1.1 Randen van het Wad: wadvogels

Subsidiabele activiteiten

Het aanleggen en verbeteren van hoogwatervluchtplaatsen en broedgelegenheid en milieuomstandigheden (geleidelijke zoet-zoutovergangen) voor wadvogels om te foerageren, te migreren, te rusten en zich voort te planten.

Streefwaarden / indicatoren

- Aanleg van vijf hoogwatervluchtplaatsen en broedlocaties, gericht op het versterken van wadvogelpopulaties;
- Aanleg van drie (natuurlijke) zoet-zoutovergangen in combinatie met hoogwatervluchtplaatsen en / of broedlocaties;
- Aantal ha nieuw of verbeterde hoogwatervluchtplaats;
- Aantal ha nieuw of verbeterde broedlocatie
- Aantal ha uitbreiding van het areaal zoet-zoutovergangen.

Projecttypen

- Aanleg van hoogwatervluchtplaatsen (met waar mogelijk geleidelijke zoet-zoutovergangen);
- Aanleg van broedlocaties (met waar mogelijk geleidelijke zoet-zoutovergangen);
- Projecten gericht op behoud of verbetering van bestaande hoogwatervluchtplaatsen.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Hoogwatervluchtplaatsen en broedlocaties zijn als zodanig aangegeven op de overzichtskaart in bijlage 2 van dit programma;
- Aan de aanleg van een hoogwatervluchtplaats en / of broedlocatie is ten minste de realisatie van één geleidelijke zoet-zoutovergang gekoppeld, als de plaatselijke geomorfologische situatie het mogelijk maakt dit onder natuurlijk verhang te realiseren en in stand te houden.

Toetsingscriteria

- Bij buitendijkse aanleg de ecologische meerwaarde door versterking van een of meerdere beschermde (onder Natura 2000) vogelsoorten en/of -populaties ten opzichte van het verlies van habitat;
- Bijdragen aan de verbetering van de broedomstandigheden voor beschermde vogelsoorten op bestaande broedlocaties (door vermindering van predatie, verstoring en verzuivering);
- Bijdragen aan de soortenrijkdom in het wadengebied;

- Bijdragen aan het realiseren van significante zoet-zoutovergangen aan de binnen- en/of buitenkant van de waddendijk.

1.1.2 Randen van het Wad: verbetering migratie waterfauna

Subsidiabele activiteiten

De aanleg van vispassages en het treffen van andere maatregelen ter verbetering van de migratiemogelijkheden voor vissen en andere waterfauna (die in hun levenscyclus hiervan afhankelijk zijn) en bijdragen aan de biodiversiteit van de Waddenzee.

Streefwaarden / indicatoren

- Aanleg van vijf vismigratievoorzieningen;
- Uitbreiding van het areaal zoet-zoutovergangen in hectare;
- Aantal fysieke voorzieningen – niet zijnde vismigratievoorzieningen – gericht op verbeterde migratiemogelijkheden waterfauna.

Projecttypen

- Aanleg van vispassages met lokstromen en gewenningszones;
- Aanleg van steentaludpassages voor jonge vogels;
- Andere voorzieningen gericht op de verbetering van migratiemogelijkheden waterfauna.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Vismigratievoorzieningen maken deel uit van de projecten Amstelmeer en omgeving, Vismigratierivier (VMR) en Lauwersmeer en omgeving zoals die op de kanskaart in bijlage 1 van dit programma zijn opgenomen;
- Aan de aanleg van vismigratievoorzieningen is ten minste de realisatie van één geleidelijke zoet-zoutovergang gekoppeld, als de plaatselijke geomorfologische situatie het mogelijk maakt dit onder natuurlijk verhang te realiseren en in stand te houden.

Toetsingscriteria

- Bijdragen aan veilige migratiemogelijkheden voor vissen en andere waterfauna;
- Bijdragen aan de soortenrijkdom in het waddengebied;
- Bijdragen aan het realiseren van significante zoet-zoutovergangen aan de binnen- en/of buitenkant van de waddendijk;
- Bijdragen aan de realisatie van de themalijndoelen binnen het thema Duurzame recreatie en toerisme.

1.1.3 Randen van het Wad: oeverzones en kwelders

Subsidiabele activiteiten

Het vergroten van het areaal natuurlijke oeverzones en buitendijkse kwelders en het treffen van aanvullende maatregelen ter uitbreiding van successiestadia van zilte biotopen, die bijdragen aan de verbetering van de biodiversiteit, aan betere slibvangst, aan minder golfoploop tegen de zeedijken en anticipeert op zeespiegelstijging.

Streefwaarden / indicatoren

- Uitbreiding van het areaal aan oeverzones in hectare;
- Lengte (in meters) oeverzones van projecten gericht op herstel en versterking van bestaande oeverzones;
- Uitbreiding van het oppervlakte aan buitendijkse kwelders in hectare;
- Oppervlakte kwelders van projecten gericht op herstel en versterking natuurwaarden van buitendijkse kwelders in hectare;
- Uitbreiding van het areaal zoet-zoutovergangen in hectare.

Projecttypen

- Door (her)inrichting vergroten van de zones voor pioniervegetaties en versterken van de gradiënten (hoogte, dynamiek, zoutgehalte), bijvoorbeeld door het weghalen van zomerdijken, het creëren van een natuurlijker afwatering, afplaggen e.d.;
- Herstel van historische kwelders met een aantoonbare ecologische meerwaarde;

- Aanleg van nieuwe oeverzones met aantoonbare ecologische meerwaarde, waarbij gebruik wordt gemaakt van traditionele kwelderwerken;
- (Kleinschalige) pilots met nieuwe dijkconcepten en aanlegmethoden voor (buitendijkse) oeverzones.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Aan de aanleg van oeverzones en / of buitendijkse kwelders is ten minste de realisatie van één geleidelijke zoet-zoutovergang gekoppeld, als de plaatselijke geomorfologische situatie het mogelijk maakt dit onder natuurlijk verhang te realiseren en in stand te houden;
- Extra oeverzones en buitendijkse kwelders worden aangelegd als onderdeel van versterking van de kustverdediging en/of van de ontwikkeling van de Waddenzeehavens.

Toetsingscriteria

- Bijdragen aan vergroting van de zone voor pioniervegetaties en versterking van gradiënten in hoogte, dynamiek en zoutgehalte, ingeval van (her)inrichtingsmaatregelen;
- Bijdragen aan vergroting of behoud van de variatie in vegetatie, ook in de hogere kwelderzone;
- De ecologische meerwaarde bij buitendijkse aanleg van nieuwe oeverzones.

1.2 Themalijn Herstel van natuurlijke processen in Waddenzee en estuaria: Slim omgaan met slib in het Eems-estuarium

Afwegingen en doel

Het Eems-estuarium is nog de enige die in open verbinding staat met de Nederlandse Waddenzee. De ecologische problematiek van het Eems-estuarium is groot maar nog onvoldoende doorgrond om doeltreffende ingrijpende verbeteringsmaatregelen te kunnen nemen. Het Waddenfonds stelt zich ten doel om zich te richten op het stimuleren van pilots om kennis op te doen om slimmer om te gaan met slib in het estuarium en die kennis toe te passen ter vermindering van de troebelheid.

Subsidiabele activiteiten

Het stimuleren van pilots op het gebied van vermindering van de slibbelasting in het estuarium ter verbetering van de ecologische kwaliteit van de Eems-Dollard.

Streefwaarden / indicatoren

- Vermindering van de hoeveelheid baggerslib in het Eems-estuarium in m³;
- Toename van de hoeveelheid nuttig toegepast baggerslib, dat vrijkomt uit het Eems-estuarium in m³.

Projecttypen

- Ontwikkelen van een innovatieve strategie voor het baggeren en storten van slib, die het water minder troebel maakt en economisch gunstig is;
- Pilots voor herstel van de slibvangfunctie van bepaalde delen van het estuarium met aandacht voor de afzetmogelijkheden van het slib;
- Het verkennen van de toepassing van wisselpolders per kombergingsgebied als onderdeel van de kustverdediging met een bijzondere waarde voor natuur en/of landbouw.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Projecten zijn gericht op vermindering van de slibproblematiek in het Eems-estuarium met het oog op ecosysteemherstel die significant verder gaan dan de voorwaarden die hieraan vanuit de wet- en regelgeving zijn gesteld.

Toetsingscriteria

- Bijdragen aan vermindering van de hoeveelheid slib in het Eems-estuarium, bij voorkeur in het mondingsgebied;
- Bijdragen aan de nuttige toepassing van baggerslib, dat vrijkomt uit het Eems-estuarium.

1.3 Themalijn Verbetering van de waterkwaliteit en helderheid van de Waddenzee

Afwegingen en doel

Om de helderheid van de Waddenzee te bevorderen, ondersteunt het Waddenfonds 'building with nature'-initiatieven waarbij baggerslib van Waddenzeehavens zodanig wordt verwerkt dat de natuurwaarden van het waddengebied toenemen (zie ook thema Havens).

In deze 'cross-over' met duurzame havens / werelderfgoedwaardige havens ligt het primaire doel bij het zorgvuldig en natuurvriendelijk verwerken van het slib bij de havens. Om slimme natuurvriendelijke verwerkingsmethoden en -locaties te stimuleren met een positief effect op de waterkwaliteit en helderheid van de Waddenzee kunnen (proef)projecten in aanmerking komen voor een deelbijdrage op grond van deze themalijn voor natuur.

Aan verbetering van de waterkwaliteit en helderheid van de Waddenzee kunnen ook projecten bijdragen die zijn gerangschikt onder themalijnen 2 en 4 van Natuur, evenals projecten vallend onder het thema Duurzame visserij.

Als de resultaten van het lopende zeegrasproject positief zijn in de bevordering van de helderheid van de Waddenzee, stelt het Waddenfonds zich ten doel een verdere opschaling van het herstel van de zeegrasvelden te ondersteunen (zie themalijn 4 Herstel van biobouwers en voedselweb). Verder zal het Waddenfonds alternatieve mosselzaadwinningmethoden stimuleren die bijdragen aan de waterkwaliteit en helderheid van de Waddenzee en de transitie van de mosselvisserij kan versnellen (zie themalijn 7.1). Ook sluiting van gebieden voor de garnalenvisserij (zie themalijn 7.2) kan bijdragen aan herstel van zeenatuur en bijdragen aan verbetering van de waterkwaliteit en helderheid in de betreffende kombergingsgebieden.

Subsidiabele activiteiten

Verwerkingsmethoden, -maatregelen en -locaties van baggerslib uit Waddenzeehavens die bijdragen aan verbetering van de waterkwaliteit en helderheid van de Waddenzee, en aan verhoging van de natuurwaarden in de randen van het wad en wadplaten, binnen het bestaande vergunningregime.

Streefwaarden / indicatoren

- Vermindering van de hoeveelheid baggerslib die vanuit de Waddenzeehavens op de Waddenzee komt in m³;
- Vergroting natuurwaarden door vorming lage kwelders met slibafzetting uit de Waddenzeehavens in ha.

Projecttypen

- Ontwikkelen van innovatieve technieken voor het verminderen van het baggerbezwaar uit de havens;
- Aanpassing van het spuiregime in de havenbekkens;
- Ontwikkelen van innovatieve technieken die de effecten van het baggeren op de vertroebeling verminderen.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Projecten zijn gericht op de Waddenzeehavens Den Helder, Den Oever, Harlingen, Lauwersoog, Eemshaven en/of Delfzijl;
- De opgedane kennis over het verminderen van het baggerbezwaar wordt verspreid naar andere delen van het waddengebied.

Toetsingscriteria

- Bijdragen aan vergroting van de helderheid van Waddenzee door vermindering van de hoeveelheid baggerslib die vanuit de havens in het dynamische milieu van de Waddenzee komt (in aansluiting op 'building with Nature'-initiatieven);
- Bijdragen aan natuurontwikkeling en lage kwelder en plaatvorming met baggerslib uit de Waddenzeehavens.

1.4 Themalijn Herstel van biobouwers en voedselweb

Afwegingen en doel

Er zijn vele indicaties dat het voedselweb van de Waddenzee uit balans is. Een evenwichtiger opbouw van het voedselaanbod voor waterfauna is van belang voor een verbetering van de biodiversiteit van het waddengebied. In combinatie met maatregelen ter beperking van de verstoring van de zeebodem en het helderder worden van het water zijn natuurlijke mosselbanken en zeegrasvelden van belang als biobouwers en dragen ongestoorde arealen hiervan bij aan verbetering van de biodiversiteit en een breder voedselaanbod. Als de resultaten van het lopende zeegrasproject positief zijn, stelt het Waddenfonds zich ten doel de verdere opschaling van het herstel van de zeegrasvelden mogelijk te maken.

Subsidiabele activiteiten

Maatregelen ter vergroting van het areaal aan ongestoorde natuurlijke mosselbanken en zeegrasvelden ten behoeve van een evenwichtiger opbouw van het voedselweb en toename van de biodiversiteit.

Streefwaarden / indicatoren

- Herstel van 10.000 hectare ondergedoken (meerjarig) zeegras.
- Vergroting van het areaal duurzaam beheerde Waddenzeebodem in ha.

Projecttypen

- Pilots gericht op het testen van nieuwe zaaimethodes van zeegras;
- Grootschalige herstelprojecten voor zeegras;
- Pilots gericht op nieuwe methoden voor de invang van mosselzaad;
- Maatregelen om de kwaliteit van de bodem en het bodemleven te verbeteren.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Projecten gericht op herstel van zeegras sluiten aan op de uitkomsten van eerder uitgevoerde en lopende experimenten voor zeegrasherstel in de Waddenzee;
- Projecten gericht op vermindering van de bodemberoering sluiten aan op de meest recente convenantafspraken, die daarover met de verschillende visserijsectoren zijn gemaakt;
- Projecten voorzien in verspreiding van de opgedane kennis in het waddengebied en andere Nederlandse kustgebieden.

Toetsingscriteria

- Bijdragen aan vergroting van het zeegrasareaal in de Waddenzee;
- Bijdragen aan vergroting van het areaal duurzaam beheerde mosselbanken in de Waddenzee;
- Bijdragen aan het vergroten van de mogelijkheden voor het invangen van mosselzaad in de Waddenzee en omliggend gebied;
- Bijdragen aan verbetering kwaliteit van de bodem en het bodemleven.

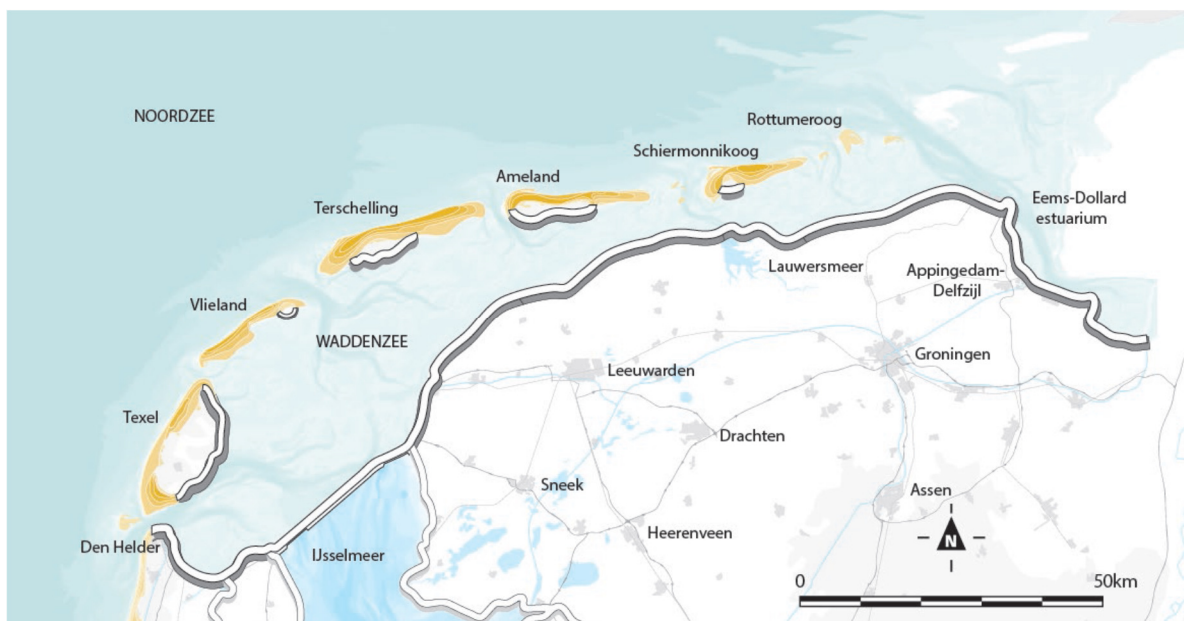
2. Thema Water

Achtergrond

Dit thema beperkt zich voor het Waddenfonds tot twee belangrijke onderwerpen: de kustveiligheid in het hele waddengebied en de zoetwatervoorziening van de Waddeneilanden.

Kustveiligheid

Zeespiegelstijging en in bepaalde regio's bodemdaling vergroten het overstromingsrisico langs de kusten in het waddengebied. Rijkswaterstaat en de waterschappen zijn verantwoordelijk voor het op orde houden van de kustverdediging. Hiervoor wordt de komende jaren, als onderdeel van het nationaal Deltaprogramma, het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) 2014-2019 uitgevoerd. Versterking van de primaire waterkering, met name van de Waddenzeedijken, wordt zoveel mogelijk uitgevoerd in combinatie met behoud en ontwikkeling van recreatie, natuur en duurzame economische ontwikkeling.

Figuur 1. Duinen en zeedijken in het waddengebied (bron: Deltaprogramma 2014)

In het kader van het HWBP wordt door Wetterskip Fryslân, waterschap Noorderzijlvest en waterschap Hunze en Aa's een verkenning van de Waddenzeedijken uitgevoerd, die onder meer inzicht moet geven in de mogelijkheden van het gebruik van voorland, van het multifunctioneel gebruik van de kering en van andere dijkconcepten. In 2014 worden daarvoor kansrijke oplossingsrichtingen en benodigde onderzoeken geïnventariseerd en enkele actuele onderzoeken gestart. In de periode 2015-2017 worden de overige onderzoeken uitgevoerd en alle resultaten beoordeeld.

Zoetwatervoorziening Waddeneilanden

Onder invloed van klimaatverandering (drogere zomers) en toenemend toerisme zal de zoetwatervoorziening op de Waddeneilanden steeds meer onder druk komen te staan. Om op de eilanden ook op langere termijn over voldoende zoet water van de juiste kwaliteit te kunnen beschikken, hebben de waterleidingbedrijven, waterschappen en gemeenten samen met andere partners de handen ineen geslagen om te komen tot een duurzaam gebruik en beheer van het beschikbare zoete water. Volgens het Ambitiemanifest Waddeneilanden van de eilandgemeenten zullen de eilanden in 2020 zelfvoorzienend moeten zijn op het gebied van water. Het Programma Duurzame Waterketen Waddeneilanden (juni 2013) bevat aanknopingspunten om, onder meer via het Waddenfonds, invulling te geven aan deze ambitie. Tabel 1 bevat een globaal overzicht van de huidige situatie van de drinkwaterbehoefte en -voorziening op de Waddeneilanden.

	Totale behoefte [mln m ³ /jaar]	Eigen winning [mln m ³ /jaar]	Externe aanvoer [mln m ³ /jaar]	Zelfvoorziening
Texel	1,6	0	1,6	0%
Vlieland	0,2	0,2	0	100%
Terschelling	0,6	0,2	0,4	33%
Ameland	0,5	0,2	0,3	40%
Schiermonnikoog	0,2	0,2	0	100%

Tabel 1. Drinkwatervoorziening Waddeneilanden (bron: Programma Duurzame Waterketen Waddeneilanden)

Texel is momenteel nog geheel afhankelijk van drinkwatervoorziening via buisleidingen vanaf de vaste wal. Terschelling en Ameland zijn dat voor ongeveer tweederde deel en winnen de rest op het eiland. Deze afhankelijkheid heeft nadelen voor de leveringszekerheid en brengt relatief hoge kosten voor de buisleidingen met zich mee. Vlieland en Schiermonnikoog winnen al hun drinkwater zelf. De duurzaamheid van de drinkwatervoorziening wordt overigens mede bepaald door de gevolgen die de waterwinning heeft op de omgeving, bijvoorbeeld op ecologisch kwetsbare duinvalleien op de eilanden. Ook in het gebruik van het drinkwater bestaan kansen op het gebied van verduurzaming en het tegengaan van verspilling. De vraag naar drinkwater kan worden verminderd door hergebruik en besparing, bijvoorbeeld door het gebruik van ander water voor laagwaardige toepassingen.

Uitwerking thema Water naar themalijnen

2.1 Themalijn Extra vooroevers bij dijkversterking, zachte dijken, stuifduinen, washovers

Afwegingen en doel

Om tot een duurzamere inrichting en een duurzamer gebruik van het waddegebied te komen is het doel van het Waddenfonds om de natuurlijke dynamiek van de watersystemen zoveel mogelijk te herstellen. Het Waddenfonds wil daartoe in samenwerking met Rijkswaterstaat, waterschappen en andere partners een aanvullende bijdragen leveren aan de kustveiligheid door het versterken van ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden in en bij de kustverdediging. Daarnaast is het doel van het Waddenfonds om duurzame voorziening en een duurzamer gebruik van zoet water op de Waddeneilanden te bevorderen. Dit wil het fonds doen door aanvullende bijdragen in het vooruitzicht te stellen voor waterleidingbedrijven, waterschappen en andere partners.

Op het gebied van kustveiligheid richt het fonds zich de komende jaren op (aanvullende) investeringen waarmee plaatselijk kansen kunnen worden benut voor versterking van natuur, landschap en cultuurhistorie als onderdeel van de kustverdediging.

Subsidiabele activiteiten

Maatregelen ter versterking van de ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden die tevens bijdragen aan de kustveiligheid en aan versterking van de kustverdediging.

Projecttypen

- Pilots gericht op ‘verzachting’ van de conventionele, ‘harde’ kustverdediging;
- Dynamisch kustbeheer in duingebieden op de Waddeneilanden door ontwikkeling van stuifdijken (stuifduinen) en/of ‘washovers’;
- Pilots gericht op vernieuwende kustverdedigingsconcepten in combinatie met natuurlijke vooroevers, intergetijdegebieden (wisselpolders) en/of hoogwatervluchtplaatsen;
- Projecten die bijdragen aan het versterken van de ecologische, landschappelijke en/of cultuurhistorische waarden van de kustverdediging.

Streefwaarden / Indicatoren

- Toename van de lengte aan ‘zachte’, natuurvriendelijke kustverdediging in meters;
- Het aantal herstelde cultuurhistorische en landschappelijke elementen in de kustverdediging.

Beoordelingskader:**Vereiste**

- Het project sluit aan bij het nationaal Hoogwaterbeschermingsprogramma.

Toetsingscriteria

- Bijdragen aan dynamisch kustbeheer in duingebieden op de Waddeneilanden;
- Bijdragen aan het herstel van ecologische, landschappelijke en/of cultuurhistorische waarden in of bij de kustverdediging;
- Bijdragen aan de realisatie van doelen binnen het thema Natuur.

2.2 Themalijn Slim benutten van zoet water**Afwegingen en doel**

Duurzaam gebruik en beheer van het beschikbare zoete water en drinkwatervoorziening zijn onderdelen van het Programma Duurzame Waterketen Waddeneilanden waarmee de zelfvoorzieningsgraad moet worden verhoogd. Het Waddenfonds stelt zich ten doel additioneel ondersteuning te geven aan initiatieven voor een duurzame voorziening en een duurzaam gebruik van zoet water op de Waddeneilanden. Dit betreft naast drinkwatervoorziening ook het zorgvuldig beheer en gebruik van zoet grond- en oppervlaktewater.

Subsidiabele activiteiten

Maatregelen ter vergroting van de zelfvoorzieningsgraad in de drinkwaterbehoefte en ter betere benutting van (zuiniger omgaan met) zoet water op één of meer Waddeneilanden.

Projecttypen

- Vergroting van de zelfvoorzieningsgraad in de drinkwaterbehoefte van de Waddeneilanden;
- Verduurzaming van het beheer van watersystemen en/of waterketens (o.a. waterzuivering) op de Waddeneilanden;
- Verduurzaming van de drinkwaterproductie op de Waddeneilanden;
- Pilots voor besparing en/of hergebruik van drinkwater.

Streefwaarden / indicatoren

- 10% toename van de zelfvoorzieningsgraad in de drinkwaterbehoefte van Texel, Terschelling en Ameland;
- Afname van de drinkwaterbehoefte per Waddeneiland in m³ per jaar.

Beoordelingskader:**Vereisten**

- Het project is gericht op de zoetwatervoorziening van één of meer Waddeneilanden;
- Het project is vernieuwend voor het betreffende Waddeneiland;
- Het project is gericht op verbeteringen in de hele keten van watergebruik en niet alleen op technische voorzieningen in één van de fasen (bijv. energiebesparing bij waterzuivering);
- Het project leidt zowel op de Waddeneilanden als daarbuiten niet (direct of indirect) tot het ontstaan en/of toenemen van schade aan andere gebruiksfuncties, zoals natuur en landbouw;
- Het project voorziet in verspreiding van opgedane kennis naar andere Waddeneilanden en de rest van het waddengebied.

Toetsingscriteria

- Bijdragen aan vergroting van de zelfvoorzieningsgraad in de drinkwaterbehoefte;
- Bijdragen aan vermindering van de drinkwaterbehoefte;
- Bijdragen aan besparing op energie en/of grondstoffen in de waterketen.

3. Thema Werelderfgoed, cultuurhistorie en landschapsontwikkeling

Achtergrond

Waddenzee en Waddenkust vormen een bijzonder natuur- én cultuurlandschap. Buitendijks is de Waddenzee een hoogst dynamisch en rijk natuurgebied van mondiale importantie met de status van Werelderfgoed, verleend door de Unesco. Binnendijks ligt het verstilde terpen- en wierdengebied; een landschap van rust, ruimte en vergezichten, dat binnen Nederland uniek is qua schaal, aard en weidsheid. De cultuurhistorisch en landschappelijk waardevolle elementen van het waddengebied vormen de basis voor het beleven van het verhaal van de dynamiek van de natuur en de landschapsontwikkeling. Op diverse plaatsen wordt geïnvesteerd in het ontsluiten en benutten van deze waarden om bewoners, gebruikers en bezoekers te informeren en te bewegen zorgvuldig om te gaan met de bijzondere kwaliteiten.

De speerpunten met betrekking tot de werelderfgoedstatus, cultuurhistorie en landschapsontwikkeling zijn in de Waddenvisie geïntegreerd in het onderdeel 'natuur, landschap en cultuurhistorie'. In het Uitvoeringsplan 2014-2017 zijn de beleefbaarheid van ecologische kwaliteit van de Waddenzee (Werelderfgoed), de landschappelijke en cultuurhistorische waarden van het waddengebied (zowel de Waddeneilanden als de Waddenkust) als zelfstandig thema onderscheiden. De kwaliteit van het landschap en de verhalen over de ontwikkeling van het gebied staan centraal in dit thema (als onderdeel van hoofddoel 1) en vormen de basis voor het recreatief en toeristisch gebruik dat in het Uitvoeringsplan als een belangrijke economische functie een apart thema vormen, gerangschikt onder hoofddoel 3.

Uitwerking thema naar themalijnen

3.1 Themalijn Het bevorderen van landschapsontwikkeling, de versterking van cultuurhistorisch erfgoed, van de beleefbaarheid en van de toegankelijkheid van het waddengebied

Afweging

De drie Waddenprovincies hebben in het verlengde van paragraaf 5.1 van het Uitvoeringsplan het initiatief genomen om een gebiedsvisie voor de Waddenkust op te stellen. In deze gebiedsvisie wordt onder andere uitgewerkt welke speerpunten worden gekozen in de landschapsontwikkeling en herstel cultuurhistorische waarden (van belang voor themalijn 3.1), voor versterking van cultuurhistorische en landschappelijke elementen als ensembles en route-elementen.

In aansluiting daarop geeft de gebiedsvisie de basis voor de selectie van speerpunten in de versterking van de recreatief-toeristische voorzieningen met verblijfspotentie (van belang voor thema 4). Dit betreft combinaties van natuur- en landschapsbeleving, sportieve en culturele voorzieningen, horeca, musea en overnachting accommodaties. Naar verwachting zullen de resultaten in het najaar 2014 beschikbaar zijn.)

Derhalve wordt deze themalijn 3.1 pas geoperationaliseerd in subsidiabele activiteiten, projecttypen, indicatoren/streefwaarden, vereisten en toetsingscriteria in een aanvulling op dit Jaarprogramma als de gebiedsvisie gereed is.

3.2 Themalijn Ontsluiten erfgoed en vergroten bewustzijn uniciteit Wadden

Afweging

De twee subdoelen uit het Uitvoeringsprogramma 2014-2017 'Ontsluiten erfgoed' en 'Vergroten bewustzijn uniciteit Wadden' behoeven nog nadere uitwerking.

Het Waddenfonds heeft de educatieve centra in het waddengebied gevraagd een kadernotitie op te stellen waarin voor het waddengebied als geheel (waddenbreed) af te stemmen waar welke educatie en voorlichtingsactiviteiten (complementair) wordt verzorgd. Naar verwachting komt deze kadernotitie in het najaar 2014 beschikbaar, waarna het Waddenfonds dit thema als onderdeel van het Jaarprogramma kan uitwerken.

Derhalve wordt deze themalijn 3.2 pas geoperationaliseerd in subsidiabele activiteiten, projecttypen, indicatoren/streefwaarden, vereisten en toetsingscriteria in een aanvulling op dit Jaarprogramma als de gebiedsvisie gereed is.

4. Thema duurzame recreatie en toerisme

Achtergrond

Waddenzee en Waddenkust vormen een bijzonder natuur- én cultuurlandschap. Buitendijks is de Waddenzee een hoogst dynamisch en rijk natuurgebied van mondiale importantie met de status van Werelderfgoed, verleend door de Unesco. Binnendijks ligt het verstilde terpen- en wierdengebied; een landschap van rust, ruimte en vergezichten, dat binnen Nederland uniek is qua schaal, aard en weidsheid. De cultuurhistorisch en landschappelijk waardevolle elementen van het hele waddengebied vormen de basis voor het beleven van het verhaal van de dynamiek van de natuur en de landschapsontwikkeling. De opgave is het stimuleren van activiteiten tot behoud, ontwikkeling en beleving van landschap en cultuur(historie) alsook om deze op een goede manier te promoten en in beeld te brengen, zodat het kan meeliften op de status van de Waddenzee als Werelderfgoed. Daarmee wordt de basis gelegd om een economische impuls te geven aan het gebied op het gebied van recreatie en toerisme.

Afweging

De drie Waddenprovincies hebben in het verlengde van paragraaf 5.1 van het Uitvoeringsplan het initiatief genomen om een gebiedsvisie voor de Waddenkust op te stellen. In deze gebiedsvisie wordt onder andere uitgewerkt hoe in enkele waddenpoorten wordt bijgedragen aan versterking van de recreatief-toeristische voorzieningen met verblijfspotentie (combinaties van natuur- en landschapsbeleving, sportieve en culturele voorzieningen, horeca, musea en overnachting accommodaties). Naar verwachting zullen de resultaten in het najaar 2014 beschikbaar zijn. De gebiedsvisie moet leiden tot een nadere prioritering en selectie van de locaties waar recreatief-toeristische zwaartepunten ('poorten') en de zones en locaties ('parels') waar versterking is gewenst van cultuurhistorische en landschappelijke elementen als ensembles en route-elementen.

Derhalve worden deze themalijnen pas geoperationaliseerd in projecttypen, indicatoren/streefwaarden, vereisten en toetsingscriteria in een aanvulling op dit Jaarprogramma als de gebiedsvisie gereed is.

5. Thema Verduurzaming energiehouding

Achtergrond

Met verduurzaming van de energiehouding wordt veelal verwezen naar de 'trias energetica': Het tegengaan van verspilling van energie (energiebesparing), het zo efficiënt en schoon mogelijk gebruiken van fossiele brandstoffen (energie efficiency) en het winnen van energie uit duurzame bronnen (energieproductie). In dit jaarprogramma zet het Waddenfonds in op Waddenspecifieke onderdelen van deze drie dimensies. Hierbij ligt het accent op de specifieke kansen die er liggen in het waddengebied (gebiedsgebonden), de transitiefase waarin een onderwerp zich bevindt en de mogelijkheden die er bestaan om toepassingen te vermarkten (op te schalen/breder uit te rollen).

Met de komst van het Nationale Energie Akkoord en de regionale vertaling ervan in SWITCH worden strategische agenda's uitgewerkt om doelstellingen op het gebied van duurzame energie te vertalen in maatregelen. In deze uitwerkingen zijn nog tal van beleidsmatige en technische onzekerheden te overwinnen. Het Waddenfonds sluit aan op de SWITCH agenda, met de nadruk op Waddenspecifieke innovaties, waarbij nieuwe initiatieven een positief effect hebben op het verminderen gebruiksdruk op de Waddenzee. Het vergroten van de zelfvoorzieningsgraad op de Waddeneilanden vervult een icon-functie.

Uitwerking thema Verduurzaming Energiehouding naar themalijnen

5.1 Themalijn Hernieuwbare energiebronnen en energiebesparing gericht op een hogere zelfvoorzieningsgraad van met name de Waddeneilanden (voorbeeldwerking)

Afwegingen en doel

In 2007 hebben de vijf Waddeneilanden en de provincies Noord-Holland en Fryslân het ambitiemanifest 'Waddeneilanden de Energieke Toekomst' ondertekend. De intentie van de eilanden is om in het jaar 2020 zelfvoorzienend te zijn op het gebied van duurzame energie en water. De eilanden zijn inmiddels een aantal jaren aan de slag en ook het Waddenfonds heeft de afgelopen periode diverse subsidieaanvragen gehonoreerd die invulling te geven aan de gestelde ambities. Om de ambities voor 2020 op het gebied van hernieuwbare energiebronnen te realiseren is een forse aanvullende inspanning vereist op alle Waddeneilanden. De Nationale Monitor Gemeentelijke Duurzaamheid 2014⁵ toont dat aan. Behalve de gemeente Texel met een score van 35-45%, scoren alle eilanden onder het landelijk gemiddelde van 35% op Energie en Klimaat⁶. De gemeenten Ameland en Schiermonnikoog zitten in de laagste categorie van 0-25%.

In dit jaarprogramma is in het thema 'Verduurzaming energiehouding' een aparte themalijn geformuleerd voor de Waddeneilanden omdat daar kansen liggen rond recreatie en toerisme en er een voorbeelduitwerking uitgaat van eilandtoepassingen in de sfeer van zelfvoorziening. Energiebesparingsprojecten in andere delen van het waddengebied komen niet voor Waddenfonds-subsidie in aanmerking. Pilots voor toepassingen van Waddenspecifieke hernieuwbare energiebronnen zijn subsidiabel op basis van themalijn 3 (Energie uit water).

Subsidiabele activiteiten

Het vergroten van de zelfvoorzieningsgraad op de Waddeneilanden, door toepassingen hernieuwbare energiebronnen, vergroten efficiëntie en energiebesparingsmaatregelen te stimuleren, die passen bij het landschappelijk karakter en de schaal van het betreffende eiland. Daarbij kan het zowel gaan om (brede) uitrol van bestaande technieken als om pilots voor hernieuwbare energiebronnen, voor zover deze geen betrekking hebben op themalijn 3 (Energie uit water). Waddenfondsinzet is additioneel op onderdelen van de (coöperatieve) energiebesparingsprogramma's van EU, rijksoverheid en provincies.

Projecttypen

- (Collectief) opwekken van zonne-energie van een substantiële omvang (bijvoorbeeld in de toeristisch-recreatieve sector);
- Omzetten van opgewekte energie in een energiedrager, zoals waterstof en het toepassen daarvan;

⁵ Telos heeft de monitor in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Milieu opgesteld.

⁶ De voorraad 'Energie en Klimaat' omvat stadswarmte, windenergie, zonnestroom, gas en elektriciteitsverbruik van huishoudens en het energielabel van woningen.

- Substantiële energiebesparingsprogramma's in de recreatief-toeristische sector (energieneutraal);
- Pilots met betrekking tot lokale 'smart-grids', inclusief energieopslag.

Streefwaarden / indicatoren

- Procentuele toename van de zelfvoorzieningsgraad uit hernieuwbare energiebronnen op de Waddeneilanden;
- Energiebesparing in kwh / m³ gas.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Het project wordt uitgevoerd op één of meerdere Waddeneilanden;
- Bij het benutten van biomassa is deze afkomstig van het betreffende Waddeneiland.

Toetsingscriteria

- Bijdragen aan de (toekomstige) zelfvoorziening voor energie;
- Bijdragen aan het realiseren van de doelen van het thema Duurzame recreatie en toerisme;
- De potentiële opschaalbaarheid van het project (voorbeeldwerking) voor de andere Waddeneilanden.

5.2 Themalijn (bio)gas als scheepsbrandstof

Afwegingen en doel

Vanaf 1 januari 2015 geldt een strengere norm voor de uitstoot van zwavel door schepen in het Europese SECA-gebied⁷, waaronder het waddengebied. In de meest gebruikte brandstof voor de scheepvaart, IFO 380, zit 3,5% zwavel. Voor het SECA gebied gold al een strengere norm (1% zwavel), maar die eis wordt opgeschroefd naar 0,1% zwavel. Schepen zullen dus uiterlijk 1 januari 2015 aangepast moeten zijn om aan deze norm te kunnen voldoen en kunnen varen op schonere brandstoffen. De introductie van vloeibaar aardgas - Liquefied Natural Gas (LNG), bij voorkeur Bio-LNG - is hiervoor een optie⁸. Naast milieuvordelen levert het varen op LNG ook voordelen op voor de volksgezondheid: LNG motoren hebben vrijwel geen fijnstofemissies. Ook spelen risico's een rol. Wanneer op de Waddenzee een calamiteit met een schip plaatsvindt, bestaat de kans dat er scheepsbrandstof in zee terecht komt. Bij LNG is dat niet het geval, omdat het gas vervliegt. Tot slot produceren LNG motoren minder geluid. Kortom, toepassing van LNG biedt een voordelen die uitstijgen boven de wettelijk gestelde norm.

Het Waddenfonds stelt zich ten doel bij te dragen aan versnelling van de ingezette transitie naar LNG in het waddengebied. De significante verduurzamende effecten worden op dit vlak bereikt door het ombouwen van schepen die veelvuldig gebruik maken van de Waddenzee. Het Waddenfonds zet dan ook specifiek op deze schepen in, waarbij een bijdrage wordt voorzien in de meerkosten voor het ombouwen/vervangen van deze schepen.

Subsidiabele activiteiten

Maatregelen gericht op het versneld ombouwen en vervangen van scheepsmotoren zodat LNG en Biogas als brandstof wordt toegepast. Alleen de meerkosten aan motoren voor toepassing van LNG en biogas komen in aanmerking als aantoonbaar een aanzienlijke reductie aan uitstoot van schadelijke stoffen optreedt (meer dan vanaf 1 januari 2015 wettelijk is toegestaan).

Projecttypen

- Projecten voor het ombouwen van veerboten tot 'LNG-schepen' (meerkosten);
- Projecten gericht op het vervangen van veerboten met 'LNG-schepen' (meerkosten t.o.v. reguliere vervanging).

⁷ Sulphur Emission Controlled Area (SECA).

⁸ Een andere optie is Compressed Natural Gas (CNG). Gemakshalve wordt de term LNG gehanteerd voor (bio)gas als scheepsbrandstof.

Streefwaarden / indicatoren

- Reductie uitstoot CO₂ (Koolstofdioxide);
- Reductie uitstoot SO₂ (zwaveloxide);
- Reductie uitstoot NO_x (stikstofmonoxide);
- Reductie uitstoot PM10 (fijnstof);
- Aantal omgebouwde of nieuwe schepen.

Beoordelingskader:

Vereisten

- De LNG-schepen moeten op SO₂ minimaal voldoen aan de geldende emissienormen die vanaf 1 januari 2015 van toepassing zijn. Daarnaast moet een aanzienlijke reductie op CO₂, NO_x en PM10 moeten worden aangetoond. Maatregelen om slechts te voldoen aan de wettelijke norm voor de uitstoot van zwavel vanaf 1 januari 2015 zijn uitgesloten voor subsidie vanuit het Waddenfonds;
- De subsidieontvanger draagt de met het project opgedane kennis actief uit naar partijen die vergelijkbare plannen hebben om over te stappen op LNG (andere veerdiensten, rederijen, visserijsector, transporteurs etc.);
- Het project genereert overdraagbare leereffecten, die bijdragen aan de vormgeving en ontwikkeling van toekomstige grootschalige projecten ten behoeve van duurzame energietransitie in het waddengebied.

Toetsingscriteria

- De vermindering van uitstoot van CO₂, SO₂, NO_x en PM10;
- Bijdragen aan de vermindering van het gebruik van fossiele energie in het waddengebied.

5.3 Themalijn Energie uit water: blue energy (osmose), getijdenenergie, energie uit aquatische biomassa

Afwegingen en doel

Voor het realiseren van het hoofddoel 'duurzame economische ontwikkeling & transitie naar duurzame energiehuishouding' van het Waddenfonds ligt de nadruk op innovaties door marktpartijen. Met deze innovaties ontstaan nieuwe producten, productiewijzen en diensten die de regionale productie kunnen vergroten met een kleinere gebruiksdruk op de omgeving.

Voor blue energy en getijdenenergie zijn al onderzoeken in uitvoering en zijn testfaciliteiten in ontwikkeling. Indien kan worden aangetoond dat de testen resultaten hebben opgeleverd die een vervolgpilot in de vorm van een pilot rechtvaardigen, dan biedt dit jaarprogramma daar mogelijkheden toe. Daarbij zal specifiek onderbouwd moeten worden wat de kansen zijn voor toepassing in het waddengebied. Het Waddenfonds stelt zich ten doel met pilots (in het vormen van proeftuinen en living labs) de toepassingsmogelijkheden van watergebonden vormen van energieopwekking in het waddengebied verder te verkennen. Daarbij hoort ook de verkenning van energie- en eiwitproductie uit aquatische biomassa. Door de resultaten en potenties van dergelijke projecten actief te tonen aan toekomstige gebruikers, wordt de kans op marktintroductie in het waddengebied vergroot.

Subsidiabele activiteiten

Pilots gericht op toepassing van blue energy, getijdenenergie, energie en eiwitten uit (zilte) aquatische biomassa en de integratie van duurzame energietechnieken met aanpassingen van dijken.

Projecttypen

- Pilots rondom 'blue energy';
- Pilots rondom getijstroomturbines;
- Pilots rond winning van energie en eiwitten uit (zilte) aquatische biomassa;
- Pilots waarbij duurzame energietechnieken worden geïntegreerd met aanpassingen van dijken.

Streefwaarde / indicator

- Opgewekte duurzame energie in kwh.

Beoordelingskader:**Vereisten**

- In geval van winning van energie uit aquatische biomassa: de verwerking van de aquatische biomassa moet plaatsvinden in het waddengebied;
- Bij het project is minimaal één marktpartij betrokken.

Toetsingscriteria

- Bijdragen aan de vermindering van het gebruik van fossiele energie in het waddengebied;
- De potentiële opschaalbaarheid van de resultaten naar andere (Wadden)havens.

5.4 Themalijn Inpassen en benutten offshore windenergie**Afwegingen en doel**

Om pieken en dalen in het aanbod van elektriciteit van off shore windparken die in het waddengebied wordt aangeland is slimme infrastructuur nodig. De uitdaging is dan om die toepassingen te vinden die leiden tot een aantoonbare vermindering van de bestaande milieudruk. Op industriële schaal is dit een 'smart grid' oplossing (afstemming vraag en aanbod). De beste kansen lijken hiervoor te liggen in de Eemshaven/Delfzijl. Daarnaast ligt de uitdaging in het verminderen van de negatieve ecologische impact van de kabels door het waddengebied en bij de aanlanding.

Er loopt een onderzoeksproject 'Power to Gas' van Stichting Energy Valley (in samenwerking met Noord-Duitsland). In dit project worden de mogelijkheden onderzocht om elektriciteit op piekmomenten om te zetten in bruikbaar gas. Indien het onderzoek positieve resultaten oplevert, dan liggen er kansen om overtollige elektriciteit op te slaan in de vorm van gas en het bestaande gastransportnetwerk te benutten als onderdeel van een smart grid.

Het Waddenfonds stelt zich te doel om pilots te ondersteunen die bijdragen aan aanlanding en opslagsystemen voor zover deze de ecologische impact van aanlanding en opslag in het waddengebied verminderen.

Subsidiabele activiteiten

Pilots gericht op aanlanding en opslagsystemen voor elektriciteit afkomstig van off shore windparken die mede zijn gericht op het voorkomen of verminderen van negatieve ecologische impact van aanlanding/opslag in het waddengebied.

Projecttypen

- Pilots om overcapaciteit elektriciteit (op piekmomenten) om te zetten in andere energiedragers;
- Pilots voor 'smart grids' tussen offshore windparken en de lokale/regionale (industriële) afnemers;
- Pilots gericht op doorontwikkeling en demonstratie van thermochemische conversietechnieken waarbij combinaties van elektriciteit, gas, groen gas en chemie worden gemaakt;
- Pilots om de negatieve ecologische impact van aanlanding en opslagsystemen voor elektriciteit afkomstig van off shore windparken te voorkomen of te verminderen.

Streefwaarde / indicator

- Opgewekte duurzame energie in kwh.

Beoordelingskader:**Vereisten**

- Het project betreft een pilot;
- Bij het project is minimaal één ketenpartij / marktpartij betrokken.

Toetsingscriteria

- De vermindering van de negatieve ecologische impact van aanlanding en opslagsystemen voor elektriciteit afkomstig van off shore windparken;
- Bijdragen aan de verduurzaming van de economie in het waddengebied.

5.5 Themalijn Kennisclustering duurzame energieactiviteiten in het waddengebied

Afweging

Deze themalijn is nog niet uitgewerkt. In overleg met stakeholders en havenbedrijven wordt eerst uitwerking gegeven aan afgesproken clustering van kennis en toepassingen (Den Helder, Eemshaven en Delfzijl gericht op offshore en biobased economy; Texel (NIOZ), Lauwersoog en Den Oever gericht op aquatische biomassatoepassingen en Harlingen gericht op energetische innovaties in de jacht- en scheepsbouw). In de uitwerking wordt nagegaan welke specifieke voorzieningen ondersteuning behoeven.

Derhalve wordt deze themalijn 5.5 pas geoperationaliseerd in subsidiabele activiteiten, projecttypen, indicatoren/streefwaarden, vereisten en toetsingscriteria in een aanvulling op dit Jaarprogramma als de uitwerking kennisclustering gereed is.

6. Thema Duurzame havens

Achtergrond

Eén van de speerpunten uit de Waddenvisie is de economische ontwikkeling van de Waddenzeehavens en de daarmee verbonden haven- en industrieterreinen in balans met ecologische belangen. De havens specialiseren zich op het faciliteren van offshore (Den Helder), toerisme en scheepsbouw (Harlingen-Willemshaven), visserij en recreatie (Den Oever en Lauwersoog), biobased economy, assemblage, faciliteren offshore (Eemshaven) en biobased economy (Delfzijl). De Waddenzeehavens werken aan de implementatie van een pakket maatregelen die bijdragen aan het zorgvuldig omgaan met de bijzondere kwaliteiten van de Waddenzee die hebben geleid tot de Werelderfgoedstatus van UNESCO, daarbij gaat het ook om de bereikbaarheid van de havens en om het realiseren van infrastructurele voorzieningen voor de transitie naar schonere brandstoffen in de scheepvaart (gas in diverse vormen).

Bij deze duurzame ontwikkeling van de havens en de scheepvaart wordt gestreefd naar het terugbrengen van de ecologische footprint naar nul en toepassing van 'building with nature'. EcoPortcertificering is een van de instrumenten die door de Waddenzeehavens wordt verkend opdat stapsgewijs verduurzaming van de bedrijfsvoering wordt uitgewerkt.

Uitwerking thema naar themalijnen

6.1 Themalijn Werelderfgoed-waardige havens

Afwegingen en doel

De havens zetten zich in voor een duurzame bedrijfsvoering die past bij de werelderfgoed-status van de Waddenzee. Daarbij kunnen additionele inspanning aan de orde zijn ter bescherming van de kwetsbare natuur in het waddengebied, zoals het verminderen van bedreigingen voor de Waddenzee, het voorkomen van onbedoelde introductie van exoten en het verminderen van de verstoring van vogeltrek. Ook noodmaatregelen om vervuiling van de Waddenzee, kwelders en wadplaten te voorkomen (passend bij hoofddoel 2 van het Waddenfonds) kunnen onder deze themalijn aan de orde zijn.

In het palet aan maatregelen om de havens als Werelderfgoed-waardige havens te ontwikkelen met ecoport-certificering legt het Waddenfonds de focus op aanvulling op de 'Building with Nature'-initiatieven van de Waddenhavens. Het Waddenfonds heeft als doel om te voorzien in additionele maatregelen bij onderdelen van het Programma 'Building with Nature' van de Waddenhavens gericht op innovatieve pilots om het slibbezwaar in havens te verminderen en het slib zo te verwerken dat het bijdraagt aan natuurontwikkeling en/of vermindering van verstoring van de slibhuishouding van de Waddenzee.

Subsidiabele activiteiten

Innovatieve maatregelen die het slibbezwaar in havens verminderen en positieve effecten hebben op natuur of negatieve effecten beperken.

Streefwaarden / indicatoren

- Beperking slibbezwaar in uitgebaggerde havens (in m3);
- Aantal ha nieuwe natuur;
- Vermindering negatieve effecten.

Projecttypen

- Pilots gericht op verbetering natuur- en waterkwaliteit in samenhang met baggerwerkzaamheden

Beoordelingskader:

Vereisten

- Het project betreft een pilot;
- Het project bouwt voort op het programma 'Building with Nature';
- Het project draagt bij aan het realiseren van doelen uit het thema Natuur;

Toetsingscriteria

- Bijdragen aan versterking van de duurzame ontwikkeling van de havens in het waddengebied;

- Bijdragen aan natuurontwikkeling en vermindering belasting slibhuishouding van de Waddenzee;
- De potentiële opschaalbaarheid van de resultaten naar andere (Wadden)havens.

6.2 Themalijn Gas-infrastructuur

Afweging en doel

In het streven naar UNESCO-waardige Waddenzeehavens is verduurzaming van de scheepvaart een belangrijk onderdeel. De voorzichtig in gang gezette transitie van varen op stookolie naar LNG biedt kansen om versneld invulling te geven aan deze gewenste verduurzaming. Daarbij gaat het om het stimuleren van de vraag naar LNG (zie thema 'Verduurzaming energiehuishouding'), maar ook om het tijdig realiseren van het benodigde aanbod van LNG in één of meerdere Waddenzeehavens.

In de transitiefase wordt LNG in eerste instantie aangevoerd door te bunkeren vanuit een tanktrailer op de wal. Voor de middellange termijn kan een flexibele opslag die over water kan worden verplaatst een tussenoplossing zijn. Uiteindelijk is een LNG-terminal in één of meerdere havens in het waddengebied gewenst. De verwachting is dat voldoende interesse bestaat vanuit het bedrijfsleven (energiebedrijven) om zorg te dragen voor voldoende LNG-aanbod.

Ten aanzien van de gas-infrastructuur ligt het accent op het breed toegankelijk maken van de benodigde voorzieningen, dus niet alleen voor de scheepvaart. Daarbij zal er alleen rol voor het Waddenfonds zijn weggelegd als de markt niet of onvoldoende in staat is om te voorzien in de vraag naar LNG. Ook zal op voorhand aangetoond moeten worden dat er gebruik zal worden gemaakt van de infrastructuur.

Het Waddenfonds stelt zich te doel om bij te dragen aan een versnelling van de LNG-transitie. Voor zover sprake is van beletselen in de infrastructuur waardoor de LNG-transitie te langzaam van de grond komt, kan het Waddenfonds een rol vervullen om deze brandstofvoorziening beschikbaar te krijgen.

Subsidiabele activiteiten

Maatregelen om de uitrol van potentieel kansrijke gas-infrastructuur als brandstofvoorziening in Waddenhavens te versnellen.

Streefwaarde / indicator

- Aantal LNG-voorzieningen en capaciteit;

Projecttypen

- Projecten gericht op flexibele opslag van LNG die over water kan worden verplaatst;
- Projecten gericht op permanente opslag van LNG in één of meerdere Waddenzeehavens.

Beoordelingskader:

Vereisten

- De marktbehoefte van de LNG-voorziening is aangetoond, bij voorkeur via toezeggingen of intentieverklaringen;
- De gas-infrastructuur wordt algemeen toegankelijk, dus niet bestemd voor een beperkt aantal afnemers;
- De infrastructuur wordt zodanig opgezet, dat ook andersoortige initiatieven rond LNG (trucks, auto's, treinen etc.) of scheepvaart in den brede (visserij, binnenvaart, zeevaart) daar gebruik van kunnen maken.

Toetsingscriteria

- De behoefte aan de voorziening van potentiële afnemers;
- Bijdragen aan de versnelling van de LNG-transitie in het waddengebied;
- Bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van de havens in het waddengebied.

6.3 Themalijn Verduurzaming logistieke en industriële processen (nieuwe technologie / toepassing groene grondstoffen / reststromen, biobased economy) die leidt tot vermindering van de belasting van de ecologie van de Waddenzee

Afwegingen en doel

(Havengebonden) bedrijven die zich inzetten voor een duurzame bedrijfsvoering kunnen pilots in aanmerking laten komen voor Waddenfondssubsidiëring als hiermee een additionele inspanning wordt geleverd ter vermindering van de belasting van de kwetsbare natuur van de Waddenzee. Het gaat hierbij om het ontwikkelen van duurzame technologieën, toepassing van groene grondstoffen (biobased economy) en toepassingen van het opwaarderen van reststromen (circulair) die aantoonbaar de belasting van de ecologie van de Waddenzee verkleinen.

Hierbij wil het Waddenfonds aansluiten op de regionaal afgesproken specialisatie van Waddenhavens (Den Helder: faciliteren offshore; Harlingen-Willemshaven: toerisme en scheepsbouw; Den Oever en Lauwersoog: Visserij en recreatie; Eemshaven: biobased economy, assemblage, faciliteren offshore; Delfzijl: biobased economy). Ook voorzieningen om noodmaatregelen te kunnen treffen ter voorkoming van vervuiling van de Waddenzee, kwelders en wadplaten te voorkomen kunnen onderdeel zijn van de subsidiabele activiteiten. Het Waddenfonds stelt zich te doel met deze themalijn bij te dragen aan verduurzaming van de logistieke en industriële processen van (havengebonden) bedrijven gericht op het hergebruik van grondstoffen en geringere emissies opdat tevens de belasting van de ecologie van de Waddenzee afneemt.

Subsidiabele activiteiten

Pilots gericht op verduurzaming van logistieke en industriële processen in aansluiting op de regionaal afgesproken specialisatie van Waddenhavens die tevens perspectief bieden op afname van de belasting van de ecologie van de Waddenzee (hergebruik grondstoffen, afname emissies).

Streefwaarde / indicator

- Emissiereductie per schadelijke stof in %.

Projecttypen

- Pilots gericht op het slim gebruik maken van proceswater en inzetten op het gebruik van groene grondstoffen bij industriële processen;
- Het benutten van reststromen en verminderen emissies.

Beoordelingskader

Vereisten

- De pilot past in de regionaal afgesproken specialisatie van de Waddenhavens: Den Helder: faciliteren offshore; Harlingen-Willemshaven: toerisme en scheepsbouw; Den Oever en Lauwersoog: Visserij en recreatie; Eemshaven: biobased economy, assemblage, faciliteren offshore; Delfzijl: biobased economy;
- De pilot leidt aantoonbaar tot vermindering van de belasting van de ecologie van de Waddenzee.

Toetsingscriterium

- Bijdragen aan duurzame ontwikkeling van de havens in het waddengebied.

7. Thema Duurzame visserij

Achtergrond

De laatste decennia ziet de Wadvisserij zich geconfronteerd met uiteenlopende ontwikkelingen, die de sector voor nieuwe opgaven stellen. Belangrijk is dat er flink aandacht gekomen is voor de bescherming van natuurwaarden op zee (incl. op en in de bodem) alsook regelgeving daarvoor.

Het rapport, 'Brede visie op duurzame visserij in de Waddenzee', dat in 2010 door het Regiecollege Waddengebied (RCW) is vastgesteld, vormt daarvoor in aansluiting op het Programma Rijke Waddenzee de leidraad. De Brede Visie schetst een streefbeeld van de toekomstige visserij. Dit streefbeeld wordt gekenmerkt door een duurzaam samengaan van visserij en natuurbeheer en een visserij die ecologisch, economisch en maatschappelijk verantwoord is: de visser van de toekomst is een dynamisch ondernemer die vist op een schaal die past binnen de ecologische grenzen van de Waddenzee.

Daarvoor is een transitie in de huidige visserijsector nodig. De 'Brede visie' schetst hiervoor verschillende wegen: meer variatie – zowel verbreding als specialisatie - in types visserijbedrijven, de toepassing van vernieuwende en duurzame visserijtechnieken, energiebesparing, en de verbinding van de visserij met regionaal-economische activiteiten. Daarnaast pleit het rapport voor flexibilisering van vergunningen en vangstrechten, zodat het mogelijk wordt tegelijkertijd in te spelen op de beschikbaarheid van vis-, schaal- en schelpdierbestanden én op de draagkracht van het ecosysteem. Ten slotte pleit het rapport voor een regionaal beheer van de visserij, waarbij vertegenwoordigers van de visserijsector, natuurorganisaties en andere gebruikers van de Waddenzee gezamenlijk afspraken maken over een verantwoord beheer.

De transitie die nodig is om de huidige wadvisserij te verduurzamen wordt vooral door uitvoering van de brede akkoorden gerealiseerd. In deze akkoorden is een integrale, samenhangende aanpak afgesproken die de meeste garanties bieden voor de gewenste transitie. Het Waddenfonds wil juist de toepassing van de maatregelen uit deze akkoorden bevorderen. Dat betreft zowel de reeds afgesloten akkoorden (mosselen, handkockelvisserij en vaste vistuig visserij) als de in ontwikkeling zijnde afspraken over de garnalensector (VisWad). Maatregelen waaraan het Waddenfonds bijdraagt dienen aan te sluiten bij deze akkoorden en zijn gericht op:

- bescherming en verbetering van natuurwaarden in de Waddenzee (verlaging van de visserijcapaciteit, technische maatregelen);
- monitoring en pilots;
- flankerende maatregelen, waaronder het stimuleren van bedrijfsomschakeling, innovaties in de keten en het verwerkingsproces en vermarkting.

Uitwerking thema naar themalijnen

7.1 Themalijn Visserijcultuur zonder bodemberoering

Afwegingen en doel

In de brede akkoorden worden door meerdere partijen (belanghebbenden, NGO's en overheden vanuit verschillende bevoegdheden) gezamenlijk ingezet op het realiseren van transitiedoelen. Het Waddenfonds heeft als doel maatregelen tot uitvoering te krijgen waarmee natuurwaarden verbeteren en bijdragen aan de verduurzaming van de wadvisserij. Met deze themalijn stelt het Waddenfonds zich ten doel om bij te dragen aan maatregelen en technieken om bodemberoering door wadvisserij substantieel te verminderen.

Subsidiabele activiteiten

Het ontwikkelen en realiseren van nieuwe vistechnieken en / of -maatregelen waarmee bodemberoering op de Waddenzee door visserij wordt verminderd.

Streefwaarden / indicatoren

- Eén pilot gericht op innovatie van vistuigen of vaartuigen;
- Eén pilot met ongestoorde gebieden die gevrijwaard zijn van de garnalenvisserij en waarvan de effecten van deze maatregelen gemonitord worden.

Projecttypen

- Pilots gericht op technieken en / of vaartuigen die de druk op het ecosysteem verminderen doordat ze minder bodemberoerend zijn ten opzichte van gangbare technieken;

- Pilots waarbij niet-technologische maatregelen worden genomen die de bodemberoering door garnalenvisserij verminderen en waarbij de effecten van deze maatregelen worden gemonitord. Gedacht kan worden aan het sluiten van gebieden.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Het project betreft een pilot;
- Het project draagt aantoonbaar bij aan de economische vitaliteit van de visserijsector in het wadengebied en in ongestoorde gebieden leidt tot het verlagen van de druk op natuur en milieu.

Toetsingscriteria

- De ondersteuning door een coalitie van de visserijsector, natuurorganisaties, onderzoekers en overheid;
- Bijdragen aan het verkrijgen van nieuwe inzichten in het toepassen van technieken die bodemberoering in de Waddenzee verminderen;
- Bijdragen aan het herstel/verbetering van voedselwebben, gevarieerde visstand en bodemleven en vermindering van de impact op het ecosysteem;
- Het innovatieve gehalte van het project op technisch of organisatorisch gebied.

7.2 Themalijn Duurzame visserijtechnieken

Afwegingen en doel

In de brede akkoorden worden door meerdere partijen (belanghebbenden, NGO's en overheden vanuit verschillende bevoegdheden) gezamenlijk ingezet op het realiseren van transitiedoelen. Het Waddenfonds heeft als doel maatregelen tot uitvoering te krijgen waarmee natuurwaarden verbeteren en bijdragen aan de verduurzaming van de wadvisserij. Met deze themalijn stelt het Waddenfonds zich ten doel pilots te ondersteunen die zijn gericht op innovaties in visserijtechnieken, monitoring die de druk op Waddenzee verminderen of bijdragen aan een duurzamere verwerking van Waddenzeeproducten in het wadengebied.

Subsidiabele activiteiten

Het verbeteren en implementeren van duurzamere visserijtechnieken en verwerking door het stimuleren van specifieke pilots.

Streefwaarden / indicatoren

- Eén pilot met een innovatieve techniek / innovatief vistuig gericht op een significant mindere bijvangst (minimaal 10%) van de garnalenvisserij op het Wad;
- Twee pilots gericht op innovatieve en breed gedragen (modificaties van) registratie- of monitoringsapparatuur;
- Eén pilot gericht op duurzamere verwerking van producten uit de Waddenzee.

Projecttypen

- Pilots gericht op vistechieken die de druk op het ecosysteem verminderen door minder bijvangst;
- Pilots gericht op een duurzamere verwerking van Waddenzeeproducten (bijvoorbeeld minder conserveringsmiddelen, regionale verwerking);
- Ontwikkeling en implementatie van specifiek voor de Waddenzeevisserij bedoelde registratie- en managementsystemen gericht op een meer beheerste visserij en beter bestandsbeheer van de doelsoorten.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Het project betreft een pilot;
- Het project draagt aantoonbaar bij aan de economische vitaliteit van de visserijsector in het wadengebied;
- In het geval de pilot is gericht op vermindering van bijvangst, is het beoogde resultaat minimaal een reductie van 10% aan bijvangst;
- In geval van pilotprojecten gericht op duurzamere verwerking van producten uit de Waddenzee, is het beoogde resultaat minimaal een reductie van 50% aan conserveringsmiddelen en / of een aantoonbare hoogwaardigere benutting van reststromen van dit product.

Toetsingscriteria

- De ondersteuning door een coalitie zoals VisWad, Blueport Noordwest of Blueport Lauwersoog;
- Bijdragen aan een beheerste visserij zoals bedoeld in de integrale akkoorden zoals Mosselconvenant, VisWad etc.;
- Bijdragen aan het herstel/verbetering van voedselwebben zoals een gevarieerde visstand en / of bodemleven;
- Bijdragen aan het verminderen van de impact op het ecosysteem;
- Het innoverende gehalte van het project op technisch of organisatorisch gebied.

7.3 Themalijn Verbreding en flexibilisering

Afwegingen en doel

In de brede akkoorden worden door meerdere partijen (belanghebbenden, NGO's en overheden vanuit verschillende bevoegdheden) gezamenlijk ingezet op het realiseren van transitiedoelen. Het Waddenfonds heeft als doel maatregelen tot uitvoering te krijgen waarmee natuurwaarden verbeteren en bijdragen aan de verduurzaming van de wadvisserij. Met deze themalijn stelt het Waddenfonds zich ten doel pilots te ondersteunen die zijn gericht op innovaties die leiden tot verbreding en flexibilisering van de wadvisserij.

Subsidiabele activiteiten

Innovatieve maatregelen die verbreding, bedrijfsomschakeling en vermarkting van de wadvisserij bevorderen, waarbij wordt ingespeeld op seizoensgebonden aanbod.

Streefwaarden / indicatoren

- Eén pilot waarbij op een slimme, innovatieve manier ingespeeld wordt op seizoensgebonden activiteiten en aanbod van vis;
- Eén pilot waarbij op een slimme, innovatieve manier ingespeeld wordt op combinaties van de teelt van schelpdieren en /of wieren en/of aanbod van vis;
- Eén pilot waarbij – inspeland op de gewenste transitie in de Waddenzee – visvaartuigen worden aangepast en uitgetest.

Projecttypen

- Projecten waarbij de visserij wordt verbreed naar nieuwe of meerdere doelsoorten;
- Pilots met flexibele bedrijfsvoering gericht op combinaties van visserij met duurzame aquaculturen en/of recreatie en toerisme;
- Projecten die leiden tot een efficiëntere samenwerking, werkwijze, vermarkting of promotie in de regionale visserij-afzetketens of ketenverkorting (o.a. beperking van het aantal schakels tussen de visser en de consument);
- Projecten gericht op het op economisch rendabele wijze verbinden van de visserij met de toeristisch/recreatieve en /of landbouwsector;
- Pilots waarbij vaartuigen worden aangepast ten behoeve van bedrijfsomschakeling.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Het project draagt aantoonbaar bij aan de vitaliteit van de visserijsector in het waddengebied;
- Het project is gericht op het anticiperen van seizoensgebonden activiteiten.

Toetsingscriteria

- Ondersteuning door een coalitie zoals VisWad, Blueport Noordwest of Blueport Lauwersoog;
- Bijdragen aan een beheerste visserij zoals bedoeld in de integrale akkoorden zoals Mosselconvenant, VisWad etc.;
- De focus op hoogwaardig hergebruik van reststromen zoals CO₂, warmte, stroom of afvalwater;
- Bijdragen aan het realiseren van de themalijndoelen uit de thema's Duurzame recreatie en toerisme en / of Duurzame agrarische sector.

8. Thema Duurzame agrarische sector

Achtergrond

De agrarische sector is een belangrijke economische drager in het waddengebied. Het is een hoogwaardige (kennis)intensieve sector, die optimaal gebruik maakt van de geschikte hier aanwezige klimatologische omstandigheden en bodemgesteldheid. Er is een duidelijk schaalverschil tussen de grootschaligheid op het vaste land en de meer kleinschalige bedrijven op de eilanden.

Door klimaatverandering (zeespiegelstijging en drogere zomers) en bodemdaling krijgt de landbouw in toenemende mate te maken met een hoger zoutgehalte in het oppervlaktewater en opstuwung van zilt grondwater. Alhoewel de meningen verschillen over het tempo waarin, wordt algemeen onderkend dat verzilting plaatsvindt. De kans op zoutschade wordt bepaald door locatiespecifieke factoren en is weerafhankelijk. Als gevolg hiervan zullen steeds meer ondernemers te maken krijgen met percelen waar het zilte water tot in de wortelzone oprukt. Op het verder verzilten van het kustgebied en de eilanden, zal tijdig moeten worden ingespeeld. Hierbij is de keuze 'meebewegen' of 'weerstand bieden'.

Uitwerking thema naar themalijnen

8.1 Themalijn Omgaan met verzilting en ontwikkeling van zilte teelten en aquaculturen

Afwegingen en doel

Het Waddenfonds stelt zich ten doel een impuls te geven aan innovatieve ontwikkelingen in de agrarische sector in het omgaan met verzilting. Dit kan door met grondgebonden agrarische activiteiten in te spelen op verzilting betekenen.

Brakke milieucondities voor natuur zijn schaarser geworden, mede omdat voor de landbouw het zoute water zoveel als mogelijk wordt teruggedrongen. Het Waddenfonds ondersteunt initiatieven waarbij aantoonbaar positieve bijdragen worden geleverd aan de gewenste milieucondities voor natuur en landbouw.

Subsidiabele activiteiten

Innovatieve projecten gericht op het telen en het in de markt zetten van zouttolerante soorten en rassen of zilte teelten en aquaculturen in/vanuit het waddengebied.

Streefwaarde / indicator

- Twee projecten waarbij zilte cultures in combinatie met benutting van reststromen op het agrarisch bedrijf rendabel kunnen worden gekweekt en nuttig kunnen worden ingezet in de agrarische bedrijfsvoering.

Projecttypen

- Pilots gericht op zilte cultures. Mogelijkheden zijn bijvoorbeeld de ontwikkeling van zilte cultures zoals zouttolerante rassen, algen, wieren, schaal- en schelpdieren, of combinaties hiervan, eventueel in combinatie met viskweek;
- Pilots met nieuwe technieken die op effecten van verzilting inspelen;
- Pilots waarbij producten uit de Waddenzee knelpunten (mest-, ammoniak- of nutriëntenproblematiek) in de agrarische sector verminderen;
- Een project waarbij verziltende polders en / of percelen worden benut om agrarische producten te telen die onder de zilte omstandigheden kunnen gedijen. Combinaties met andere thema's zoals Natuur en Water zijn gewenst;
- Een pilot waarbij een aquatisch product, zoals wieren, bijdraagt aan de nutriëntenvoorziening (bijvoorbeeld eiwitten) van de rundveehouderij.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Bij de pilots is minimaal één ketenpartij / potentiële 'launching customer' betrokken;
- Het project heeft betrekking op minimaal 50 hectare landbouwgrond indien het gewassen betreft uit het bouwplan;

- Het project draagt aantoonbaar bij aan de vitaliteit van de agrarische sector in het waddengebied.

Toetsingscriteria

- De potentie van de te ontwikkelen zilte cultures;
- De vermindering van de emissie van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen;
- Bijdragen aan het realiseren van de themalijndoelen uit het thema Duurzame Visserij;
- Ondersteuning door coalities zoals Agriboard, LTO.

8.2 Themalijn Slim omgaan met zoetwater

Afwegingen en doel

Het Waddenfonds stelt zich ten doel een impuls te geven aan innovatieve ontwikkelingen in de agrarische sector in het omgaan met verzilting. Deze themalijn is gericht op innovaties in het vasthouden van het zoete water voor grondgebonden agrarische activiteiten.

Subsidiabele activiteiten

Het treffen van innovatieve maatregelen gericht op het efficiënter omgaan met zoet water gericht op het anticiperen op veranderingen in seizoenomstandigheden en zeespiegelstijging.

Streefwaarden / indicatoren

- Eén pilot gericht op het slimmer omgaan met zoet oppervlakte- en /of grondwater in relatie tot de verziltingsproblematiek;
- Eén pilot waarbij de zoetwatervoorziening op verzilte polders en / of percelen wordt verbeterd.

Projecttypen

- Pilots en/of maatregelen die, op bedrijf- of gebiedsniveau, de watervoorziening robuust maken in relatie tot de vermindering van risico's van verzilting door het efficiënter omgaan met zoet water. Gedacht kan worden aan het behouden of vergroten van de zoetwaterlens onder percelen, het vergroten van het waterbergend vermogen van de bodem en/of het toepassen nieuwe (teelt)technieken;
- Pilots met nieuwe technieken die op effecten van verzilting inspelen.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Het project heeft een aantoonbaar positief effect op zowel natuur als landbouw;
- Het project komt tot stand in samenspraak met de betreffende waterschappen;
- Het project heeft betrekking op minimaal 50 hectare landbouwgrond.

Toetsingscriteria

- Het perspectief op verdere uitrol in de agrarische praktijk;
- Bijdragen aan de vermindering van de emissie van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen;
- Bijdragen aan het realiseren van de themalijndoelen uit de thema's Natuur en / of Water.

8.3 Themalijn Pilots circulaire economie (biobased): omgaan met reststromen in de agrarische en visserijsector

Afwegingen en doel

Productieketens van landbouw en visserij hebben weinig of geen raakvlakken, terwijl deze in het waddengebied in elkaars nabijheid opereren. Samenwerking tussen de visserij- en de landbouwsector biedt kansen om efficiënter om te gaan met biologische bouwstenen in de voedsel(productie)ketens. In deze themalijn stelt het Waddenfonds zich ten doel bij te dragen aan het benutten van elkaars (rest)producten en het oplossen van knelpunten.

Subsidiabele activiteiten

Maatregelen die bijdragen aan het beter benutten van stromen van (rest)stoffen en energie in de primaire agrarische sector, in samenhang met nieuwe verwerkingstechnieken in de visserij, de voedseltechnologie en met het inzetten van biologische grondstoffen in de chemische industrie.

Streefwaarden / indicatoren

- Eén project waarbij op slimme wijze een combinatie wordt gemaakt tussen reststromen uit de landbouw en/of visserij en waarbij een knelpunt uit de agrarische sector wordt opgelost;
- Eén project waarbij benutting van reststromen uit agrarisch bedrijf rendabel kunnen worden ingezet in de wadvisserij;
- Eén innovatief project waarbij een reststroom uit de visserij bijdragen levert aan de eiwitvoorziening van de agrarische sector.

Projecttypen

- Projecten waarbij restwarmte, CO₂, en/of nutriënten uit de landbouw worden ingezet voor alternatieve teelten of kweek van Waddenzeeproducten;
- Projecten waarbij de reststroom uit de visserij (bijvoorbeeld garnalenafval) in de landbouw wordt benut;
- Projecten die bijdragen aan de nutriënten voorziening van de rundveehouderij door benutting van reststromen uit de visserij.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Bij de pilots is minimaal één ketenpartij / potentiële launching customer betrokken;
- Het project draagt aantoonbaar bij aan de vitaliteit van de agrarische sector in het waddengebied;
- Het project draagt bij aan het realiseren van de themalijndoelen uit de thema's Natuur, Water en / of Duurzame visserij.

Toetsingscriteria

- De innovativiteit van het project;
- De potentiële opschaalbaarheid van de resultaten, met name in het waddengebied.

8.4 Themalijn Pilots onderscheidende (waddenspecifieke) landbouw in het waddengebied

Afwegingen en doel

Agrariërs in de nabijheid van de Waddenzee, in het bijzonder op de Waddeneilanden werken in een 'Waddenspecifieke' situatie. De agrariërs moeten rekening houden met kwetsbare natuur in hun directe omgeving en kunnen in hun bedrijfsvoering inspelen op recreatie en toerisme. Specifiek voor de waddeneilanden geldt de aan- en afvoer van producten en materialen over water en zijn de agrariërs ook spelers in het vraagstuk van de zoet- en drinkwatervoorziening. Het Waddenfonds stelt zich in deze themalijn ten doel om pilots te ondersteunen waarbij groepen van agrarische bedrijven in wisselwerking met de waddenspecifieke natuur en recreatie hun bedrijfsmodellen optimaliseren.

Subsidiabele activiteiten

Pilots waarbij groepen van agrarische bedrijven hun bedrijfsmodel optimaliseren door in te spelen op waddenspecifieke omstandigheden in ecologische en recreatief-toeristische zin.

Streefwaarde / indicator

- Eén pilot waarbij op een integrale en duurzame wijze het specifieke karakter van de landbouwsituatie in de directe wadkust of op de eilanden beter wordt benut.

Projecttypen

- Pilots uit de agrarische sector waarbij de transportkosten van en naar de eilanden op een innovatieve manier worden verlaagd;

- Pilots uit de agrarische sector (een groep agrarische bedrijven) gericht op de specifieke omstandigheden in de directe wadkust of op de eilanden (in het bijzonder de verhoging zelfvoorzieningsgraad op gebied van water en energie), waarbij wordt bijgedragen aan herstel of verbetering van de natuur en wordt ingespeeld op recreatie en toerisme.

Beoordelingskader:

Vereisten

- Het project draagt aantoonbaar bij aan de vitaliteit van de agrarische sector in het waddengebied;
- Het project draagt bij aan het realiseren van de themalijndoelen uit het thema's Natuur, Water en / of Verduurzaming energiehuishouding.

Toetsingscriteria

- Het perspectief op verdere uitrol in de agrarische sector in het waddengebied;
- De vermindering van de emissie van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen.

9. Budget Lokale Innovaties

Achtergrond

Het Waddenfonds ondersteunt, naast grootschalige ontwikkelingen ten behoeve van het hele waddengebied, ook kleinschalige, vernieuwende initiatieven. Het gaat om lokale initiatieven die in sociaaleconomische zin bijdragen aan de vitaliteit en duurzaamheid van lokale gemeenschappen en/of de kwaliteit van hun fysieke leefomgeving verbeteren. Deze lokale innovaties dragen bij aan de leefbaarheid voor de inwoners. De vitaliteit van lokale gemeenschappen en hun betrokkenheid bij het waddengebied is van belang voor de duurzame ontwikkeling van het waddengebied. Met het Budget Lokale Innovaties biedt het Waddenfonds aan samenwerkingsverbanden van lokale initiatiefnemers de mogelijkheid om voor kleinschalige, vernieuwende initiatieven subsidie aan te vragen.

Daarnaast kan het Budget Lokale Innovaties worden ingezet voor bijdragen aan eenmalige investeringen in voorzieningen voor evenementen. Deze evenementen moeten aantoonbaar meerjarig bijdragen aan de lokale economie en werkgelegenheid en aan de beleving en bewustwording van de kwaliteit en kwetsbaarheid van het waddengebied. Deze evenementen moeten daarnaast vernieuwend zijn (niet hetzelfde onderwerp betreffen van al bestaande evenementen elders in het waddengebied). De bijdragen worden budgettair beperkt door financiële voorwaarden van het budget lokale innovaties en het budget wordt maximaal voor drie evenementen per jaar aangewend.

Subsidiabele activiteiten

Activiteiten die de vitaliteit en (sociaaleconomische) duurzaamheid van lokale gemeenschappen verbeteren en/of de kwaliteit van de fysieke leefomgeving lokaal verbeteren.

Streefwaarden / indicatoren

- Toename van duurzame sociaaleconomische ontwikkeling in lokale gemeenschappen (CBS-indicator uit enquêtegegevens 'sociale cohesie');
- Verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving in lokale gemeenschappen;
- Aantal projecten gericht op (vernieuwende onderdelen van) sociaal-culturele evenementen (CBS-indicator uit enquêtegegevens 'tevredenheid met de woonomgeving').

Projecttypen

- Cultuurhistorisch erfgoed krijgt een nieuwe functie voor dorp of buurt;
- Economische projecten met recreatieve voorzieningen voor lokale en regionale bewoners en voor toeristen;
- Educatieve projecten ter vergroting van het milieubewustzijn op de eilanden;
- (Delen van) sociaal-culturele vernieuwende evenementen.

Beoordelingskader:

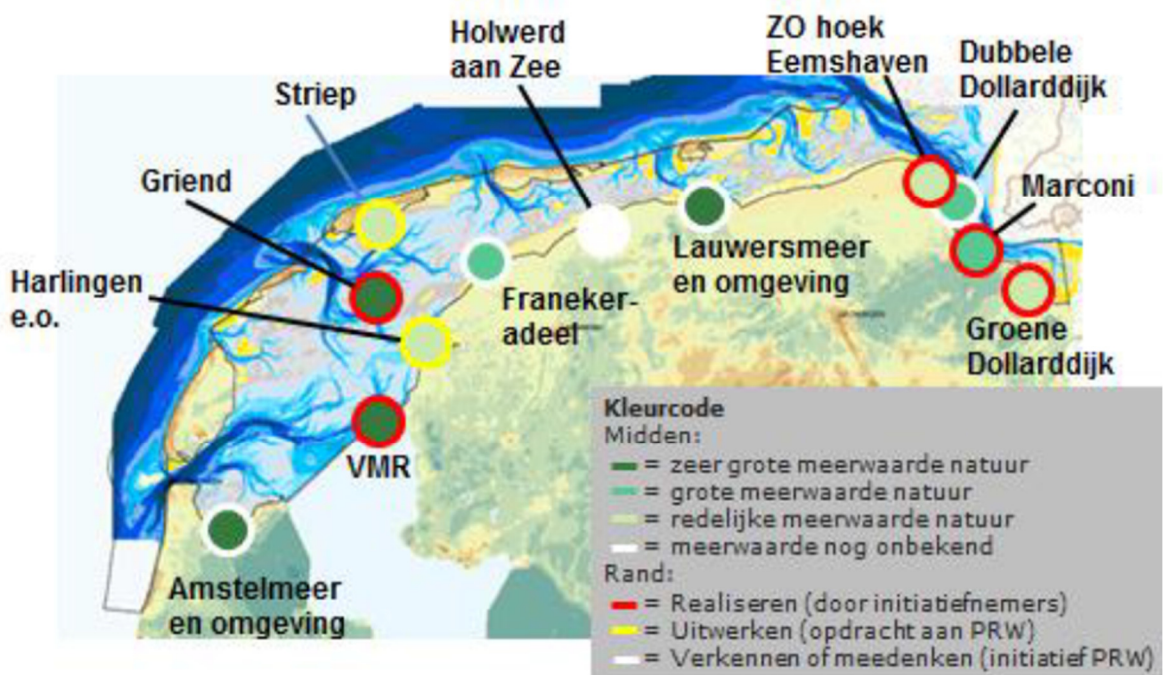
Vereisten

- Het project is gericht op versterking van de leefbaarheid in een lokale gemeenschap via het stimuleren van duurzame sociaaleconomische ontwikkeling en/of verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving;
- Indien de activiteit geen evenement is, wordt het project uitgevoerd in een samenwerkingsverband van meerdere lokale partijen;
- Indien sprake is van een evenement, zorgt het project voor een duurzaam effect op de lokale economie en op de beleving en bewustwording van de kwaliteit en kwetsbaarheid van het waddengebied;
- Het project is minimaal op lokale schaal vernieuwend;
- Het project is overwegend gericht op fysieke investeringen en / of (vernieuwende onderdelen van) evenementen. Inhuur van menskracht staat in redelijke verhouding tot die investeringen;

Toetsingscriteria

- De betrokkenheid van de lokale gemeenschap;
- Het positieve effect van het (aangepaste) evenement;
- De potentiële opschaalbaarheid van de resultaten, met name binnen het waddengebied.

Bijlage 1. Ecologisch kansrijke, grotere locaties Randen van het Wad

Figuur 1. Kansrijke ecologische locaties langs de randen van het Wad (bron: PRW)

Deze kaart geeft de kansrijke ecologische locaties weer (geïdentificeerd in het kader van het Programma Naar een Rijke Waddenzee), en geeft de mate aan waarin er ecologische meerwaarde is te verwachten van het realiseren van natuurontwikkelingsprojecten.

Deze kaart is opgenomen bij het Jaarprogramma Waddenfonds 2014-2015 ter indicatie en informatie. Daarmee legt deze kaart in directe zin geen beperkingen op aan aanvragen die voor andere locaties worden ingediend. Wel heeft de kaart mede als basis gediend voor de door het Waddenfonds gemaakte afwegingen en keuzes voor het thema Natuur, zoals in het voorgaande zijn beschreven.

Van west naar oost zijn in het Programma Naar een Rijke Waddenzee de volgende kansen en prioriteiten geïdentificeerd:

Amstelmeer en omgeving

- Benutten van grote kansen voor natuurontwikkeling in de Kop van Noord-Holland, vooral in en rond het Amstelmeer, met koppelmogelijkheden aan (civiele) havenontwikkeling in Den Helder en aan recreatie.

Vismigratierivier (VMR)

- Vispassage door de Afsluitdijk met zoet-zoutovergang onder getij, in combinatie met andere maatregelen om de natuur op en rond de dijk te versterken, zoals natuurvriendelijke oeverzones.

Griend

- Versterking van dit afkalvende eiland, dat een cruciale rol speelt als broed- en hoogwatervluchtplaats voor veel wadvogels.

Striep

- Herstel van de voormalige kwelder bij polder Striep, aan de zuidkant van Terschelling, met meerwaarde voor natuur en cultuurhistorie.

Harlingen en omgeving

- Herinrichting van Harlingen-Zuid met een combinatie van natuur, recreatie en waterveiligheid als uitvloeisel van het opknappen van de Afsluitdijk.

Franekeradeel

- Benutting van baggerslib uit de haven van Harlingen voor kweldervorming en hoogwatervluchtplaats in combinatie met binnendijkse natuurontwikkeling en vermindering van de sliblast in de haven.

Holwerd aan Zee

- Herstel van de aansluiting van Holwerd op de Waddenzee met voordelen voor de regionale economie en wellicht ook voor natuur.

Lauwersmeer en omgeving

- Verbetering van de vispasseerbaarheid en andere maatregelen op het gebied van water en recreatie.

Zuidoosthoek Eemshaven

- Benutting van een bestaande brakwaterzone in combinatie met een vispassage bij het gemaal Spijksterpompen en aanleg van natuurvriendelijke oevers.

Dubbele Dollarddijk

- Verbreding van de kustverdediging tussen de Eemshaven en Delfzijl met voordelen voor de waterveiligheid en natuur door de aanleg van wisselpolders.

Marconi

- Gecombineerde versterking van de leefbaarheid, waterveiligheid en natuur van Delfzijl, met ontwikkeling van buitendijkse oeverzones met broed- en vluchtgelegenheid voor wadvogels en kansen voor een brakwaterzone en betere vispasseerbaarheid.

Groene Dollarddijk

- Versterking van de dijken langs de zuidkant van de Dollard met ter plaatse gewonnen slib en mogelijk een combinatie met wisselpolders.

Bijlage 2. Hoogwatervluchtplaatsen en broedlocaties (Brakke Parels)

Reeds gefinancierde hoogwatervluchtplaatsen en broedgebieden

- 1) Utopia
- 2) De Bemes
- 3) Nieuw Buitenheim
- 4) Prins Hendrik dijk
- 5) Balgzandpolder
- 6) Schorren Balgzand
- 7) Lage Oude Veer
- 8) Leidam
- 9) Noard-Fryslân Butendyks
- 10) Holwerterwestpolder
- 11) Kwelderherstelplan
- 12) Klutenplas
- 13) Punt van Reide

Kansrijke en prioritaire locaties voor hoogwatervluchtplaatsen en broedgebieden

- 14) Binnendijkse broedgebieden op Texel
- 15) Verminderen predatie Balgzand en Amstelmeer
- 16) Wieringen
- 17) Broedeiland Afsluitdijk
- 18) Harlingen – Zurich
- 19) Griend: behoud huidige functie
- 20) Terschelling: kwelderherstel
- 21) Harlingen – Zwarte Haan
- 22) Verminderen predatie en overstromingsrisico vastelandkwelders
- 23) Ameland west
- 24) Verminderen overstromingsrisico kwelders op eilanden: dynamisch kustbeheer
- 25) Eems/Dollard: broedgebieden voor Sterns

Uitgegeven op 8 juli 2014